

atvaļināts flotiles admirālis
Andrejs Modris Mežmalis

LATVIEŠU LEĢIONS

**Informācija
Fakti
Patiesība**

Otrais iespiedums

Rīga, 2010

Pateicība

Autors izsaka sirsnīgu pateicību visiem, kas sekmēja grāmatas "LATVIEŠU LEĢIONS" atkārtoto izdošanu. Konkrētu finansiālu atbalstu sniedza:

- *Vispasaules Daugavas Vanagu centrālā valde (DVCV);*
- *Amerikas Savienoto Valstu Daugavas vanagu valde;*
- *Kanādas Daugavas vanagu valde;*
- *Austrālijas Daugavas vanagu valde;*
- *Austrālijas Daugavas vanagu Kanberas nodaļa;*
- *Kanādas Daugavas vanagu Toronto nodaļa;*
- *Austrālijas Daugavas vanagu Pertas nodaļa;*
- *Daugavas vanagu fonds (DVF) Lielbritānijā un viesnīca 'Radi un Draugi'*
- *Amerikas Savienoto Valstu Daugavas vanagu Ņujorkas nodaļa*

Autors izsaka pateicību Ingun Liniņam, kas veica korektora darbus. Tāpat, liels paldies DVCV pārstāvniecības biroja vadībai Rīgā par ieguldīto laiku un palīdzību, kas sekmēja grāmatas izdošanu, kā arī Jelgavas tipogrāfijai par atsaucību grāmatas iespiešanas darbā.

"LATVIEŠU LEĢIONS" grāmatas izdošana ir labdarības un bezpeļņas pasākums un tā tiek ziedota visām skolām, bibliotēkām un dažādām organizācijām Latvijā, lai Latvijas iedzīvotājiem būtu konkrēta *informācija, fakti* un *patiesība* par Latviešu leģionu Otrajā pasaules karā, kā arī par leģionāru likteņiem pēc Otrā pasaules kara.

Šajā grāmatā ir iekļautas pulkveža Aleksandra Plensnera piezīmes (*Informācija par Latviešu leģionu*), kuras viņš bija sakārtojis 1949. gadā Pinnebergā, Vācijā. Pulkvedis Plensners piedalījās Latvijas 1918.-1920.g. atbrīvošanas cīņās un Latvijas armijas izveidošanā. Vēlāk, būdams Latviešu leģiona Ģenerālinspektora štāba priekšnieks, kā arī Leģiona 43. grenadieru pulka komandieris, viņš bija labi informēts un cieši saistīts ar notikumiem Latvijā un Leģionā tajā traģiskā Latvijas vēstures posmā. Viņam bija labas vācu valodas zināšanas, kā arī būdams Latvijas militārais atašejis Vācijā pirms Padomju Krievijas iebrukuma Latvijā 1940. gadā, viņš labi pārzināja notikumus Vācijā un vāciešu politiku un plānus Baltijā. Viņš bija viens no vislabāk informētiem latviešu virsniekiem par vispārējo kara darbību un notikumiem Austrumu frontē Otrajā pasaules karā.

© Andrejs Mežmalis, teksts, 2008; otrais iespiedums 2010
© Andrejs Mežmalis, grafiskais noformējums, 2008; 2010

Saturs	lpp.
Ievads.....	5
1. Vēsturiskais fons.....	5
Latviešu pulku formēšana Pirmajā pasaules karā.....	5
Pirmā Padomju Krievijas okupācija Latvijā (1918.-1920.g.).....	9
1920.gada miera līgums starp Latviju un Krieviju.....	10
Miers, attīstība un sasniegumi (1920.-1940.g.).....	10
1939.gada Molotova-Ribentropa pakts.....	13
Vācijas un PSRS neuzbrukšanas līguma slepenais papildu protokols.....	14
Otrais pasaules karš.....	16
Otrā Padomju Krievijas okupācija Latvijā (1940.-1941.g.).....	16
2. Latviešu karavīru likteņi un nacionālā uzticība zem svešām varām.....	18
3. Vācu okupācija.....	21
Vēsturisko notikumu fons un esošie apstākļi.....	21
Latviešu pašpārvalde un vāciešu nostāja un darbība.....	23
4. Vācieši atbrūņo un likvidē latviešu pašu radītās aizsardzības vienības un mēģina izveidot "brīvprātīgo" militārās vienības.....	25
Vācieši pārņem pārvaldīšanu Latvijā.....	26
Vāciešu Drošības dienests - SD un EK.....	28
5. Vācieši paši sāk organizēt latviešu vienības.....	29
6. Vācieši nodibina Latviešu leģionu.....	32
Latvieši iebilst pret vāciešu plāniem dibināt Latviešu leģionu.....	32
Hitlers pavēl nodibināt "Latviešu leģionu".....	33
Pirmais epitets: " <i>brīvprātīgie</i> ".....	34
Otrais epitets: "SS".....	34
Vācieši pārkāpj starptautiskos likumus un konvencijas.....	35
Vācieši izdod reģistrācijas un iesaukšanas pavēles.....	35
Latvieši meklē garantijas no vāciešiem.....	37
Vācieši izsludina mobilizāciju Latvijā.....	38
Iesaukšanas process, vāciešu bažas un latviešu protesti.....	41
7. HiWi.....	42
8. Leģiona vadība.....	43
Latvietis komandēs Latviešu leģionu - deklarēts kā kļūda.....	44
Ģenerāļa Bangerska iecelšana amatā izrādās "pārpratums".....	45
Komandējošā vadība.....	45
Ģenerālinspekcija.....	46
9. Leģiona iekšējā kārtība, struktūra un dienesta pakāpju apzīmējumi.....	47
Uniformu zīmotnes.....	48
Leģionāru drosme zem vācu kāškrusta.....	50
10. Tālākās mobilizācijas.....	51
Ģenerāļa Bangerska iebildumi.....	51

Latviešu cerības un bažas.....	53
11. Leģiona vienības un to skaitliskais sastāvs.....	54
12. Latviešu leģiona kara laika darbība.....	55
2. (19.) latviešu divīzija.....	55
1. (15.) latviešu divīzija.....	57
Latviešu leģiona ģenerālinspektora pavēle Latviešu leģionam Vācijā: "iet rietumu virzienā un padoties Rietumu sabiedrotajiem".....	59
13. Latviešu zaudējumi Otrā pasaules kara laikā.....	60
Trešā Padomju Krievijas okupācija Latvijā (1945.-1991.g.) - Latviešu karavīri krievu gūstā.....	60
Latviešu karavīri Rietumu sabiedroto gūstā.....	61
Kritušie latviešu karavīri Otrā pasaules karā.....	61
14. Latviešu karavīru traģēdija Otrā pasaules karā.....	62
15. Latviešu leģionāri pēc otrā pasaules kara.....	64
Otrā pasaules kara vāciešu "Militārais padošanās akts".....	64
Padomju krievu un vāciešu propaganda tūlīt pēc Otrā pasaules kara.....	67
Rietumu sabiedroto atzinumi par Latviešu leģionu.....	67
Latviešu bijušie leģionāri amerikāņu un britu militārās vienībās.....	69
Padomju KGB propagandas ofensīva pret bijušiem leģionāriem Rietumos.....	69
16. Latviešu tautiskie raksti un nozīmes.....	71

Ievads

Lai gūtu priekšstatu un izpratni par Latviešu leģiona tapšanu un politiskiem apstākļiem tā izveidošanā, ir jāieskatās dažās svarīgās jomās, kas iespaidoja domāšanu un darbību tajā laikā. Latviešu leģiona vēsturi, kāpēc un kā tas radās, nevar izprast bez zināšanas par vēsturiskiem notikumiem, apstākļiem un faktoriem, kas dominēja Latvijā Pirmajā un Otrajā pasaules karā, kā arī par tiem apstākļiem īsi pirms, ieejot un piedzīvojot Otro pasaules karu, viss kopā tikai divdesmit četrus gadu laika posmā. Specifiskie apstākļi:

1. Latviešu strēlnieku pulki, kuri nodibinājās vēl cariskās Krievijas valdīšanas laikā, karoja ļoti drosmīgi un ļoti veiksmīgi Sabiedroto pusē pret impērisko Vāciju (tradicionālā ienaidnieka, iekarotāja un viduslaiku brutālā valdītāja, kas apspieda latviešu un igauņu tautas un atņēma viņu zemes *Baltijas Krusta kara* laikā; vācu muižnieki valdīja Latvijā un Igaunijā ļoti varmācīgi, Krievijas cara pakļautībā, līdz pat Pirmā pasaules kara beigām.

2. Latvieši, pasludinot savu neatkarību 1918.gadā (kopā ar Igauniju, Lietuvu un Poliju), karoja pret abiem, Padomju Sarkanā armiju un Vācijas bruņotiem spēkiem (kuri mēģināja paturēt vai arī atgūt kontroli pār Latvijas teritoriju un tās cilvēkiem); Latvija ieguva neatkarību ar Rietumu sabiedroto atbalstu un, laika posmā starp abiem pasaules kariem, bija sasniegusi dzīves standarta līmeni, kas bija vienlīdzīgs vai augstāks par Skandināvijas valstīm tajā laikā.

3. Totalitārā Padomju Savienība (Krievija) un nacistiskā Vācija bija slepeni sabiedrotie (Molotova-Ribentropa pakts, sākot ar 1939.g. augustu), kuri sadalīja Austrumeiropu savstarpēju ietekmju sfērās, kas patiesībā nozīmēja teritoriju sadali, lai tās okupētu un pievienotu savām diktatoriskajām valstīm.

4. Latvijā iebruka un to brutāli okupēja Padomju Krievija un Sarkanā armija 1940.gadā tiešā kontekstā ar Molotova-Ribentropa paktu un tā 1939.gada slepenajiem protokoliem; Padomju Savienība (1940-1941.g.; 1945-1991.g.) un Vācija (1941-1945.g.) trijos atšķirīgos okupācijas posmos veica masu slepkavības un deportācijas, kas atstāja Latviju bez savas politiskās un militārās vadības; Padomju Savienība un Vācija, pārkāpjot visas starptautiskās normas un konvencijas, kuras abas bija parakstījušas, varmācīgi iekļāva savos bruņotos spēkos latviešu jaunatni; vāciešu mobilizētās Latviešu leģiona divīzijas un citas latviešu vienības, kuras komandēja latviešu virsnieki, karoja tikai Austrumu frontē Otrajā pasaules kara laikā un, saistībā ar vēsturiskajiem notikumiem Latvijas Atbrīvošanas karā (1918.-1920.g.), atteicās karot pret Rietumu sabiedrotajiem.

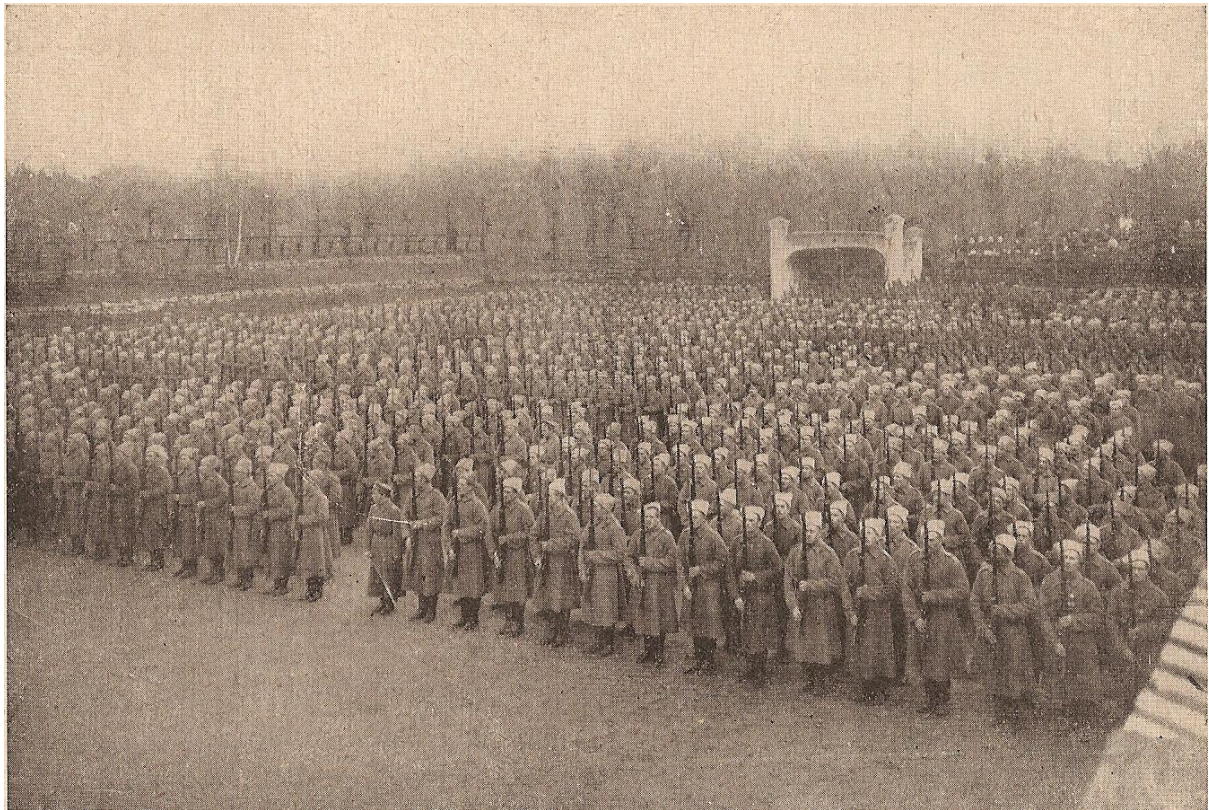
5. Latviešu tautai bija absolūta vienotība un apņēmība mēģināt atgūt savas valsts neatkarību Otrajā pasaules kara laikā.

6. Latvieši darīja visu iespējamo, lai saglabātu "dzīvo spēku" (it sevišķi savu jaunatni, kura bija militārā dienesta iesaukšanas gados) un to saturētu vienkopus, lai latviešu tauta, pašu izvēlētā brīdī, varētu realizēt savas valsts neatkarību; latviešu tautai bija spilgti atmiņā Latvijas Atbrīvošanas karš un viņa cerēja, ka varētu atkārtoties Pirmā pasaules kara un pēckara notikumi un tādējādi atgūt Latviešu tautas zaudēto brīvību un Latvijas valsts neatkarību.

2. Vēsturiskais fons

Latviešu pulku formēšana pirmajā pasaules karā. Latviešu tautas smagajā vēsturē nacionālsociālistiskā Vācija nav pirmā svešā vara, kas ņēmusi tās dēlus, lai

tie lietu savas asinis, izpildīdami svešinieku pavēles un kalpodami viņu interesēm.

Latviešu strēlnieku Kurzemes 3.pulks "Ziemeļblāzmā"
(pirms došanās uz Ložmetējkalnu 1916.g. okt.)

Taču, kopš latviešu karavīri vien guvuši iespēju būt kopā, tie nekad nav kļuvuši par svešās varas, bet gan savas tautas interešu aizstāvjiem. Tā tas bija, piemēram, jau

Latviešu strēlnieki pozīcijās pie Lielupes.

ar latviešu strēlnieku pulku veidošanu no cariskās Krievijas puses Pirmajā pasaules karā. Latviešu tauta nekad nebija bijusi cariskās Krievijas balsts. To rādīja jau 1905.g. revolūcija. Bet savas zemes apdraudējums no vāciešiem, ko krievi vairs nevarēja novērst, lika latviešu strēlnieku pulkiem, gan smagi noasiņojot, cīnīties ar tādu varonību, ka tie 2 gadus ilgi varēja atturēt vācu tālāk ienākšanu latviešu zemē Austrumu frontē (1916-1918). To apliecināja arī Vācijas virspavēlnieks Hindenburgs 1916.gadā sacīdams, ka viņš būtu Rīgā jau 1916.g. Lieldienu dienā, ja pie Daugavas Rīgu nebūtu aizstāvējuši "astoņas Latviešu zvaigznes" (astoņi latviešu pulki).

Skats uz kaujas pirmo līniju Ložmetējkalnā.

Šajās niknajās Pirmā pasaules kara kaujās latviešu pulki norūdījās pirmklasīgās kaujas vienībās. Bet, kad Pirmais pasaules karš beidzās Eiropā, tad brīvības cīņās tikai iesākās Latvijā, Somijā, Igaunijā, Lietuvā un Polijā. Šie pulki labi cīnījās kauju laukos, bet reizē ar to par Krievijas cara balstu viņi nekluva, bet gan sekmēja tos apstākļus, kas pavēra ceļu uz pašu un citu toreizējo Krievijas tautu tiesību izcīnīšanu; tas lika pēdīgi nomest cariskās Krievijas smago nastu un dabūt patiesu brīvību savai tautai. Viņi palika par cilvēku tiesību aizstāvjiem un karoja Rietumu sabiedroto pusē, piespiežot Vācijai novirzīt ievērojamus spēkus no Rietumu frontes uz Austrumu fronti Pirmajā pasaules karā. Šie fakti ir ierāmēti militārā vēsturē un uz tiem bieži agrāk atsaucās tādas pazīstamas personas, kā ASV prezidents Herberts C. Hūvers (Herbert C. Hoover), Lielbritānijas maršals sērs Aleksandrs (Alexander) un citi, kuri paši bija klāt šajos notikumos Latvijas vēsturē. Šeit ir svarīgi uzsvērt, ka karš latviešiem nebeidzās 1918.gada pēc Pirmā pasaules kara, bet gan turpinājās līdz 1920.gadam, pēc tam kad Latvija bija pasludinājusi savu neatkarību 1918.gadā; bija jācīnās vēl divi gadi brīvības cīņās pret diviem ienaidniekiem, pirms tās dēli varēja atgriezties mājās, lai atkal mierīgi artu savus laukus mierā, bet šoreiz pilnīgā brīvībā. 1918.g., kad tika proklamēta Latvijas valsts neatkarība, Latvijas teritoriju turēja savā varā vēl vācieši, bet tanī jau bruka iekšā Padomju Krievijas Sarkanās

armijas spēki. Lai spētu atturēt šīs boļševiku (Padomju Savienības) briesmas, latvieši sākumā bija spiesti sadarboties ar vāciešiem (ar Sabiedroto piekrišanu un

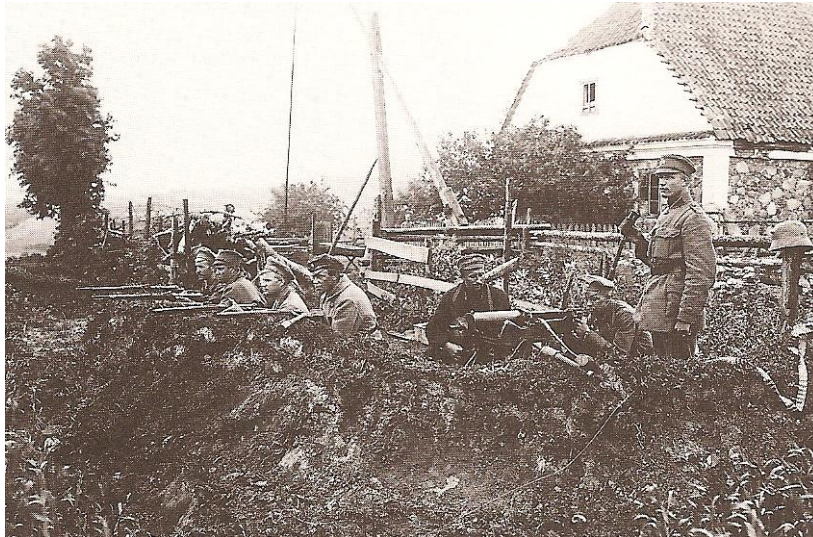
Latviešu strēlnieki pie ieņemtā vācu pulka komandiera bunkura.

leteikšanu), saņemot no viņiem ieročus, ietēru un apgādi un kādu laiku cīnījies savā teritorijā kopā ar vāciešiem pret Sarkanās armijas iebrukumu Latvijā. Bet neviens latvju karavīrs tāpēc nekļuva par vācu interešu cīnītāju.

Latvijas armijas karavīri, Rīgas aizstāvji, 1919.g. rudenī.

Gluži otrādi, kad vācieši vēlreiz izstiepa roku pēc Latvijas valsts, latviešu karavīri (Sabiedroto pēc iespējas atbalstīti) tika galā arī ar vācu *fon der Golca* un *Bermonta* pulkiem. Tāpat, kad Latvijā iebruka Krievijas sarkanarmija un Padomju valdība iecēla savu vardarbībā apmācīto Stučkas valdību, latviešu karavīri tika galā arī ar viņiem. Latviešu mīlestība uz pašu savu zemi bija acīmredzama visur. Raksta Jānis Goldmanis: "...kad Maskavā pienāk vilciens ar strēlniekiem no kāda Krievijas apvidus, tad pa visiem vagonu logiem redz izkārtus sarkanbaltsarkanus karogus, bet kad komisārs liek tos noņemt, tie spītīgi atbild - panāc tik tuvāk, lai tev papriekš galvu var noņemt!" Šeit doma ir par savu nacionālo identitāti un nacionāli noskaņotiem karavīriem, kuri mīl savu tautu un zemi.

**Latvijas armijas karavīri 1919.g. Vidzemes frontē
(karo pret Sarkanu armiju)**

Rainis reiz atzīmēja: "Tauta, kurai ir savs nacionāls karaspēks, ir jau ceļā uz patstāvību." Šo domu, latviešu karavīriem pulcēties zem latvju karoga un runāt savā latvju melē, ļoti labi izprata Latvijas karavīri, kā Pirmajā tā arī Otrajā pasaules karā, kaut arī cik bēdīgi toreiz bija citu varu radītie apstākļi. Bez šaubām, to arī saprata totalitārās varas, Padomju Krievija (kas ar savām varmācības metodēm ļoti līdzinās fašistiem un nacistiem) un nacistiskā Vācija, jau pirmajās okupācijas dienās samīdot ar kājām mūsu karogus, nomainot valdību, pazemojot un nogalinot mūsu karavīrus un iedzīvotājus un izraisot genocīdu pret latviešu tautu un citiem Latvijas iedzīvotājiem.

Pirmā Padomju Krievijas okupācija Latvijā (1918.-1920.g.). Pirmā Padomju Krievijas okupācija bija pieredzēta lielā daļā Latvijas teritorijas jau 1918.g. un 1919.g., rudenī un ziemā. Dažās vietās tā ilga tikai 6 mēnešus, bet šinī īsajā laikā Padomju Krievijas iebrukušie komunisti (tā sauktie boļševiki vai lielinieki) bija zvēriski noslepkavojusi jau pāri par 5000 (lielākā daļa Rīgā) un nomērdējuši badā bez tam vēl 8590 Latvijas iedzīvotāju [skat. Popoff, George. *The City of the Red Plague (Pilsēta ar sarkano mēri)*. E. P. Dutton & Co., Inc., New York, 1932]; galveno kārtām šie upuri bija garīdznieki, inteliģence un lauku saimnieki; daudzi citi iedzīvotāji vienkārši "pazuda". Lielinieku varas izpildītājs Rīgā, tajā laikā (1918.-1919.g.), bija Simons Bergs (Simon Berg). Paši komunisti vēlāk liecināja, ka tas ir bijis daudz par maz; to arī liecināja tā laika Maskavas nozīmētais Latvijas Padomju republikas valdības vadītājs Pēteris Stučka (sk. P. Stučkas grāmatu "Padomju Latvijas 6 mēneši"). Vēlāk, Padomju Krievijā 1930's gados, tika noslepkavoti 70000 latvieši, galvenokārt vīrieši, kuri kopā ar savām ģimenēm (ieskaitot Pirmā pasaules kara latviešu strēlniekus) bija palikuši Krievijas slazdā pēc Pirmā pasaules kara. Šeit jāmin, ka 1918.-1920.g. latvieši karoja pret Padomju Krieviju un vāciešiem, lai panāktu savu neatkarību. Abas iebrūkošās armijas Latvijas bruņotie spēki izdzina no savas teritorijas 1918.-1920.g. ar Rietumu sabiedroto palīdzību.

Boļševiku noslepkavotie garīdznieki Rīgā 1919.g.

1920.gada miera līgums starp Latviju un Krieviju. Miera līgums starp Latviju un Krieviju tika noslēgts 1920.g. 11. augustā, kura 2. pants nosaka:

"Izejot no Krievijas sociālistiskās federatīvās padomju republikas pasludinātām visu tautu tiesībām uz brīvu pašnoteikšanos, neizņemot pat pilnīgu atdalīšanos no valsts, kuras sastāvā viņas ietilpst, un ievērojot Latvijas tautas noteikti izsacīto gribu uz patstāvīgu valsts dzīvi, Krievija bez ierunām atzīst Latvijas valsts neatkarību, patstāvību un suverenitāti un labprātīgi un uz mūžīgiem laikiem atsakās no visām suverēnām tiesībām, kuras piederēja Krievijai attiecībā uz Latvijas tautu un zemi, kā uz bijušās valsts tiesiskās iekārtas, tā arī uz starptautisko līgumu pamata, kuri šē aprādītā nozīmē zaudē savu spēku uz nākošiem laikiem. No agrākās piederības pie Krievijas Latvijas tautai un zemei neizceļas nekādas saistības attiecībā uz Krieviju."

[Piezīme: Šeit ir jāsaprot, ka Latvija nekad nav bijusi Padomju Savienības sastāvdaļa 1918.-1920. gados; Padomju Sarkanā armija iebruka Latvijā, pēc tam kad Latvija bija pasludinājusi savu neatkarību. Tas, ka Padomju Savienība bija iecēlusi savu Latvijas "marionešu" vai "leļļu" valdību, kura sekoja uz pēdām iebrūkošai Sarkanajai armijai, ar mandātu no Padomju Savienības vadības pārņemt Latviju un likvidēt (noslepkavot) pretestību, nenozīmēja, ka Latvija bija kļuvusi par Padomju Krievijas sastāvdaļu.

Miers, attīstība un sasniegumi (1920.-1940.g.). Savās neatkarības cīņās no 1918.-1920. gadam latvieši bija izcīnījuši savu brīvību pateicoties: (1) Krievijas un Vācijas sabrukumam; (2) Sabiedroto uzvarai pār Vāciju; (3) labi apmācītiem, pieredzējušiem un motivētiem latviešu pulkiem; un (4) palīdzībai no Sabiedrotajiem. Asiņainās cīņās latviešiem bija nācies atvairīt kā Padomju Krievijas, tā arī Veimāras Republikas (Vācijas) spēku tiekšanos pēc Latvijas teritorijas. Šis jau pieminētais Sabiedroto atbalsts Latvijas brīvības cīņās bija radījis gluži aizrautīgas simpātijas, lojalitāti un uzticību Sabiedrotajiem visā latviešu tautā un viņas valsts politikā neatkarības laikā (1918.-1940.g.), vienalga, kāds vairākums sastādīja valdību. To arī zina ikviens, kas daudz maz pazīst Latvijas vēsturi. Šajos neatkarības gados Latvijas labklājības un izglītības līmenis bija līdzīgs vai augstāks par skandināvu valstīm. Kad iesakās Otrais pasaules karš (1939.g. - Vācijas un Padomju Krievijas slepkavojošais iebrukums Polijā; Padomju Krievijas iebrukums Somijā), tas nebija nekāds noslēpums, ka latviešu tautas simpātijas ir Rietumu sabiedroto pusē.

**1940.g.gadu sagaidot: admirālis Teodors Spāde;
Dr. Kārlis Ulmanis; kara ministrs ģen. Jānis Balodis;
armijas komandieris ģen. Krišjānis Berķis**

Kad Latvija zaudēja savu neatkarību, ne tikai simpātijas diktēja tās Rietumniecisko orientāciju. Latvijas griba un vēlme saudzēt savu iedzīvotāju dzīvības skaidri norādīja, ka arī varbūt šoreiz tā saglabās savu neatkarību, bet tikai tad, ja Rietumu sabiedrotie gūs uzvaru. Šajos brīvības gados Latvijas bruņotie spēki bija labi apmācīti un apbruņoti; tās jaunatne bija labi izglītota un iedvesmota ar mīlestību pret brīvību un neatkarību. Nevienam neiedomājās, ka vāciešu 1939.gada repatriācija signalizē teror, kas sekos. 1939.gadā 6.-7. oktobrī tika dots rīkojums no Berlīnes

**Brīvās Latvijas armijas daļas vasaras nometnes
apmācību gaitās 1930s gados.**

Baltijas valstīs dzīvojošiem vāciešiem izbraukt uz Lielvāciju, kas līdzinās paziņojumam, ka izbeidzas Vācijas tautiskās intereses šinīs valstīs [Dunsdorfs, Edgars. *Kārļa Ulmaņa dzīve*. Izdevniecība Daugava, 1978; 464.lpp.). Tā paša gada 30. oktobrī Latvija un Vācija noslēdza "repatriācijas līgumu" un no Latvijas uz Vāciju izbrauca apmēram 60 000 baltvāciešu. [Piezīme: Daudzi no šiem repatriantiem vēlāk, 1941.gadā, atgriezās Latvijā reizē ar vācu okupācijas armiju un ieņēma daudzus svarīgus posteņus visos līmeņos tā saucamā *Ostlandes* administrācijā -

iekšējās drošības, policijas, rūpniecības, mobilizācijas, darba un citās iestādēs, būtiski vēlreiz pakļaujot latviešus no jauna.]

**Latviešu karavīri parādes solī pēdējā brīvās Latvijas 1939.g. 11.nov.
parādē 20 gadu pastāvēšanas svētkos Vienības laukumā.**

Latvijai bija mazi, bet labi apmācīti militārie spēki tajā laikā. Tādi paši labi apmācīti spēki bija arī parējām Baltijas valstīm. Blakus regulārai armijai, bija arī rezerves pulki un aizsargu pulki (kopskaitā ap 20).

Latvijas aizsargu pulki 1939.g. aizsargu 20 gadu jubilejas svētkos Rīgā

Saistībā ar lielo politisko krīzi, kāda bija Latvijā trīsdesmito gadu vidū, galvenokārt *boļševiku* (Padomju Savienības) un *nacistu* (Vācijas) iedvesmota, Latvijā izveidojās autoritārās varas valdība Kārļa Ulmaņa vadībā (1934.-1940.g., kuru visumā atbalstīja lielākā daļa no Latvijas pilsoņiem; situācija prasīja, lai izbeigtu politisko haosu, kāds bija radies valdībā un Saeimā. Nevienš tajā laikā netika represēts, bet tie, kuri (it sevišķi ļoti kreisie - komunisti vai Ļeņiņa-Staļina fundamentālisti un labā spārna aģitatori – nacisti, galvenokārt baltvācieši un to līdzskrējēji) aģitēja ar varu pārņemt

un izveidot pēc saviem politiskiem uzskatiem citu varu (komunistu un nacistu), tika arestēti, tiesāti un uz zināmu laiku ieslodzīti, lai "atvēsinās", bet neviens netika nogalināts vai spīdzināts. Abas šīs grupas skaitliski bija mazas un latvieši vienkārši gribēja, lai viņus liek mierā un lai izvairītos no iesaistīšanās jau labi redzamā karā.

1939.gada Molotova-Ribentropa pakts. Padomju Krievija lauza Latvijas-Krievijas 1920.gada 11.augusta miera līgumu, kad Padomju Savienība un Vācija 1939.g. 23. augustā noslēdza savstarpējo neuzbrukšanas paktu, kopā ar 23. augusta un 28. septembrī parakstītiem tā sauktajiem "Papildus slepeniem protokoliem", kas pamatā atļāva Padomju Krievijai uzbrukt Somijai, barbariski okupēt un pakļaut sev Baltijas valstis un nelegāli tās iekļaut Padomju Krievijas "Jaunajā impērijā" (ASV prezidenta Ronalda Reigena apzīmējums Padomju Savienībai), kā arī kopīgi ar Vāciju iebrukt Polijā un izraisīt Otro pasaules karu. (skat. tālāk Ribentropa-Molotova paktu).

**Ribentrops paraksta neuzbrukšanas paktu
1939.g. 23.augustā.**

**Vācija "atdod" Lietuvu PSRS
Molotovs paraksta 1939.g. 28.sep.**

Šeit jāmin, ka jau 1938. gada 3. novembrī NKVD vadītājs Bērija Padomju Savienības vārdā bija parakstījis sadarbības līgumu ar Vācijas SS Reihs fīreru, kuru parakstīja Standartenfīrers Millers (*Mueller*) Vācijas vārdā, lai veicinātu savstarpēju sadarbību un koordinētu aktivitātes starp NKVD un SS (Gestapo). [Ref: Šnore Edvīns. *Padomju Stāsts*. Filma/DVD] Starp citu, šī sadarbības līguma ietvaros, vācu SS delegācijas apmeklēja PSRS koncentrācijas nometnes, jo Hitlers pats un viņa SS/Gestapo cilvēki bija ļoti ieinteresēti koncentrācijas nometņu izveidošanas, to darbības un masu slepkavošanas metodikās, jo tajās jomās Padomju Krievijai bija ļoti liela pieredze - koncentrācijas nometnes, kuras tā bija izmantojusi jau daudzus gadus (nogalinot 20 000 000 cilvēku) sekojot Kārļa Marksa (*Karl Marx*), Frīdriha Engela (*Friedrich Engels*) un Vladimira Ļeņina (*Lenin*) mācībām, ka zināmas klases cilvēki ir jāiznīcina – "Viņiem ir jāiet bojā revolūcijas holokaustā". [paša Marksa, modernā genocīda tēva, vārdi].

Ribentrops un Staļins smaida - tagad mēs varam īstenot savus plānus.

NKVD slepenais deportācijas plāns.

(Strikti slepena pavēle Nr.001223, 1939. gada 11. oktobrī, sagatavots īsi pēc Hitlera-Staļina Pakta parakstīšanas, kas definē igauņu, latviešu un lietuviešu masu deportācijas procedūras. Šo šausmīgo genocīda plānu bija parakstījis Ivans Serovs, PSRS Publiskās Drošības komisāra vietnieks. [Ref: Alfreds Bērziņš. *The Unpunished Crime*. 1963; 109-119])

Nacistiskās Vācijas propagandas šefs Gēbels (*Goebbels*) jau 1925. gadā Berlīnē teica: "Starpība starp komunismu un Hitlera ticību ir ļoti maza". [*New York Times* avīze; 1925. gada 27. novembrī].

Vācijas un PSRS neuzbrukšanas līguma slepenais papildu protokols:

Geheimes Zusatzprotokoll.

Aus Anlass der Unterzeichnung des Nichtangriffsvertrages zwischen dem Deutschen Reich und der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken haben die unterzeichneten Bevollmächtigten der beiden Teile in streng vertraulicher Aussprache die Frage der Abgrenzung der beiderseitigen Interessenssphären in Osteuropa erörtert. Diese Aussprache hat zu folgendem Ergebnis geführt:

1. Für den Fall einer territorial-politischen Umgestaltung in den zu den baltischen Staaten (Finnland, Estland, Lettland, Litauen) gehörenden Gebieten bildet die nördliche Grenze Litauens zugleich die Grenze der Interessenssphären Deutschlands und der UdSSR. Hierbei wird das Interesse Litauens am Wilnaer Gebiet beiderseits anerkannt.

2. Für den Fall einer territorial-politischen Umgestaltung der zum polnischen Staate gehörenden Gebiete werden die Interessenssphären Deutschlands und der UdSSR ungefähr durch die Linie der Flüsse Narew, Weichsel und San abgegrenzt.

Die Frage, ob die beiderseitigen Interessen die Erhaltung eines unabhängigen polnischen Staates erwünscht erscheinen lassen und wie dieser Staat abzugrenzen wäre, kann endgültig erst im Laufe der weiteren politischen

Entwicklung geklärt werden.

In jedem Falle werden ^{beide} bei Regierungen diese Frage
in Wege einer freundschaftlichen Verständigung lösen.

3) Hinsichtlich des Südostens Europas wird von
sowjetischer Seite das Interesse an Bessarabien betont.
Von deutscher Seite wird das völlige politische Desinter-
essement an diesen Gebieten erklärt.

4) Dieses Protokoll wird von beiden Seiten streng
geheim behandelt werden.

Moskau, den 23. August 1939.

<i>Für die</i> <i>Deutsche Reichsregierung</i> 	<i>In Vollmacht</i> <i>der Regierung der</i> <i>UdSSR:</i>
--	--

**Vācijas un PSRS neuzbrukšanas līguma slepenais papildu protokola
tulkojums:**

Slepenais papildu protokols

Sakarā ar Vācijas un Padomju Sociālistisko Republiku Savienības neuzbrukšanas pakta parakstīšanu abu valstu pilnvarotie pārstāvji, kas parakstījuši šo paktu, sevišķi konfidenciāli apsprieda jautājumu par abu pušu interešu sfēru norobežošanu Austrumeiropā. Šīs apspriedes rezultāts ir šāds:

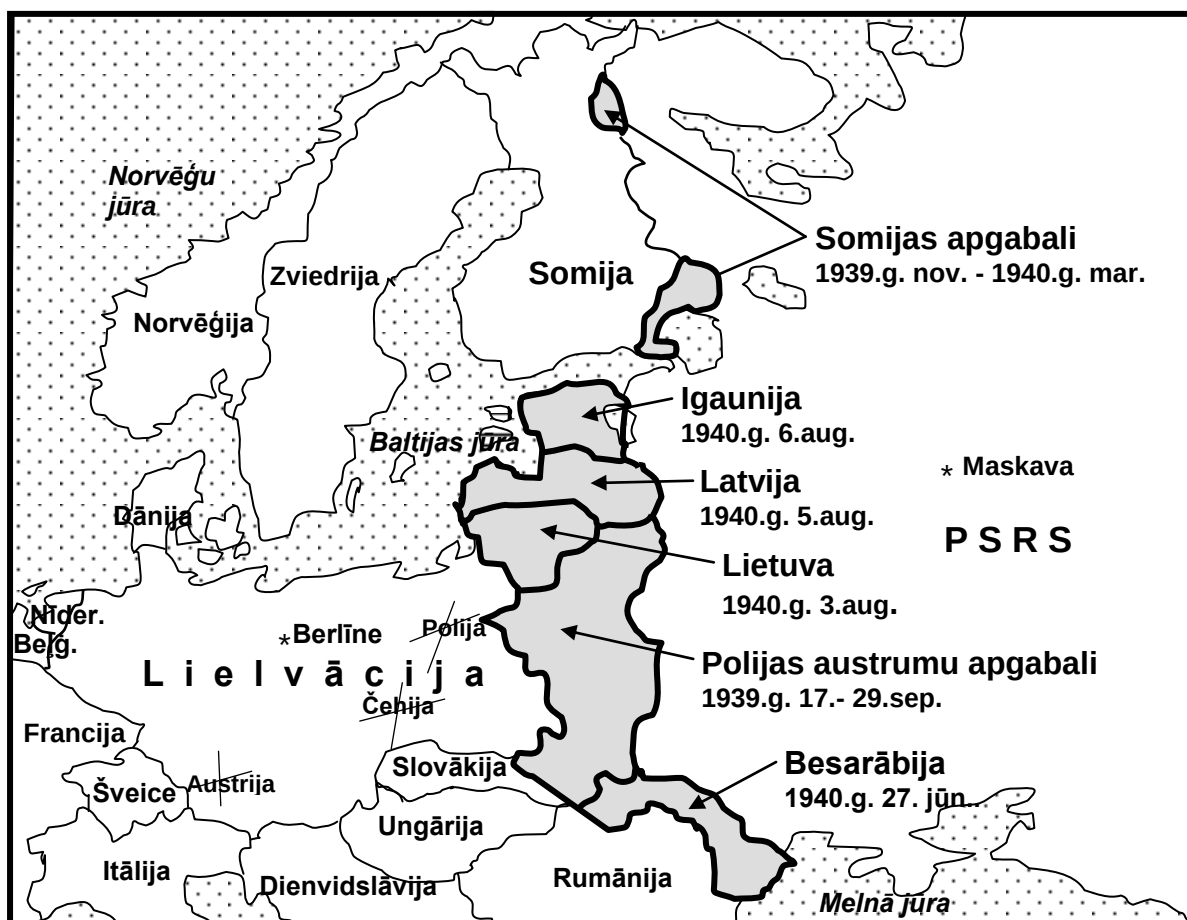
1. Teritoriāli politiskas pārkārtošanas gadījumā pie Baltijas valstīm (Somijas, Igaunijas, Latvijas un Lietuvas) piederīgos apvidos Lietuvas ziemeļu robeža ir vienlaikus Vācijas un PSRS interešu sfēru robeža. Lietuvas intereses attiecībā uz Viļņas apgabalu tiek abpusēji atzītas.
2. Teritoriāli politiskas pārkārtošanas gadījumā Polijas valstij piederīgos apvidos Vācijas un PSRS interešu sfēras aptuveni norobežo upju līnija: Nareva, Visla, un Sana.
Jautājumu, vai abu pušu interesēm atbilst neatkarīgas Polijas valsts saglabāšana un kādām jābūt tās robežām, galīgi varēs noskaidrot tikai tālākās politiskās attīstības gaitā. Jebkurā gadījumā abas valdības šo jautājumu risinās draudzīgas saprašanas garā.
3. Eiropas dienvidaustrumos padomju puse uzsver PSRS intereses Besarābijā. Vācu puse apliecina savu pilnīgu politisko neieinteresētību šajā rajonā.
4. Abas puses šo protokolu turēs stingrā slepenībā.

Maskava, 1939. gada 23. augusts

Vācijas valdības vārdā
J. fon Ribentrops

PSRS valdības pilnvarojumā
V. Molotovs

Otrais pasaules karš. Ir zināms, kas notika tālāk - Vācija un PSRS kā sabiedrotie iebruka Polijā (Vācija 1939.g. 1. septembrī un PSRS 1939.g. 17.septembrī) un to brutāli okupēja; Padomju Savienība noslepkavoja 14,000 poļu virsnieku. 1939.g. novembrī PSRS iebruka Somijā; somi pretojās, bet zaudēja teritoriju. (skat. karti).

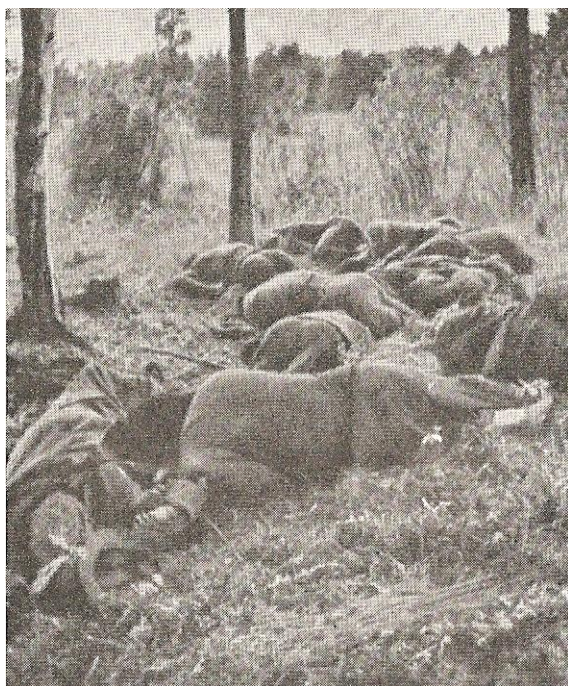

Baltijas valstu (Igaunijas, Latvijas un Lietuvas) kārtā sekoja ar ultimātiem un nežēlīgu okupāciju 1940.g. un nelikumīgu iekļaušanu Padomju Savienībā (skat. karti). Otrais pasaules karš gāja valā pilnā sparā. **Pēc tā laika un mūsdienu uzskatiem, abas valstis, totalitārā Padomju Krievija un nacistiskā Vācija, abas sabiedrotās, ir uzskatāmas par fašistiskām teroristu valstīm, abas to spilgti pierādīdamas ar savām komunistu un nacistu valdošo partiju slepkavošanas metodēm.**

Otrā Padomju Krievijas okupācija Latvijā (1940.-1941.g.). Padomju Krievijas otrā okupācija Latvijā no 1940.g. jūnija līdz 1941.g. jūnijam ilga vienu gadu. Šoreiz komunistiem (Padomju Savienībai - Krievijai) Latvijā iebrūkot arī daudz latviešu 22 gados (kopš 1918.g. 18. nov.) bija jau lieliniekus-komunistus aizmirsuši, domāja, ka tie vairs "nav tādi" teroristi (kā minēts agrāk) un ja ne par pilna mēra patiesību, tad vismaz daļu patiesības uzņēma lielinieku (komunistu) izlikšanos. Un tiešām, komunisti vairs nebija tādi vien, kā pirms 22 gadiem. Tie pierādīja milzīgu viltības un ļaunuma progresu. Šoreiz jau viena gada laikā tika mežonīgi noslepkavoti vai tikpat mežonīgi aizvesti (tikai vēlāk noslepkavoti) nezināmā virzienā 34250 Latvijas iedzīvotāju (1941.g. 14. jūnija naktī vien 15424 noslepkavoti vai aizvesti), vecu un jaunu, vīru un sievu. Un šis skaits attiecas tikai uz tiem, kuru vārdi kļuva zināmi; daudzi citi vienkārši "pazuda". Cik bez tam vēl "nezināmo", kas pazuda, to varbūt nezin komunisti paši, jo jāšaubās, ka viņiem šai ziņā rūpēja kāda precīza statistika.

NKVD slepenais deportācijas plāns (Strikti slepenā pavēle No. 001223, 1939.g. 11.oktobrī), sagatavots jau īsi pēc Hitlera-Staļina pakta parakstīšanas, izklāsta procedūras, kuras jālieto igauņu, latviešu un lietuviešu masu deportācijām. Šo šausmīgo genocīda plānu bija parakstījis Ivans Serovs, PSSR Pilsoņu drošības komisāra vietnieks. [Ref: Bērziņš, Alfreds. *The Unpunished Crime*. 1963.g.; 109-119 lpp.] Šeit ir jāmin ģenerāļa Bangerska piezīme viņa grāmatā *Mana mūža atmiņas*, ka bolševiki bija plānojuši vēlāk vēl plašākas akcijas, līdz pat 200 000 cilvēku, kuri būtu "jālikvidē". Pāri par 50% Latvijas armijas virsnieku vien bija noslepkavoti vai aizvesti mocekļu gaitās uz Padomju Sibīriju 1940.-1941.g. Un ne jau fiziskā iznīcināšana vien liecina par lielinieku sistēmas drausmīgumu. Ne mazāk arī vēl neiznīcināto cilvēku iznīcina un nospiež tas drausmīgais garīgā terora slogs, ko tam uzkrāj. Nepārtrauktās bailes par sevi un savējiem. Briesmīgā sekošana ik solim un vārdam, pat domai, pratināšana un ziņot spiešana.

Pēc varas pārņemšanas 1940.g. jūnijā Padomju Krievija likvidēja Latvijas bruņotos spēkus, paturot tikai jauniesauktos, dažus virsniekus un kādus instruktorus; šie tika iekļauti Sarkanā armijā, tā sauktajā Latvijas teritoriālā korpusā. Visi pārējie tika atlaisti; bet, īsi pēc tam notika Latvijas aizsargu un atlaisto nacionālo bruņoto spēku personāla (galvenokārt virsnieku un vecāko instruktoru) plaši izplatīta arestēšana, ieslodzīšana, slepkavošana un "pazudināšana". Bet to, kuri bija iesaukti Sarkanajā armijā, likteņi nebija labāki vai drošāki. 1941.g. jūnijā krievi izdeva pavēli visiem neatkarīgās Latvijas armijas latviešu virsniekiem ierasties apmācībās Litenes vasaras nometnē. Tas bija slazds! Tiklīdz virsnieki ieradās grupās, viņiem bija jāsakāpj smagās mašīnās braucienam uz "apmācību" gala punktiem.

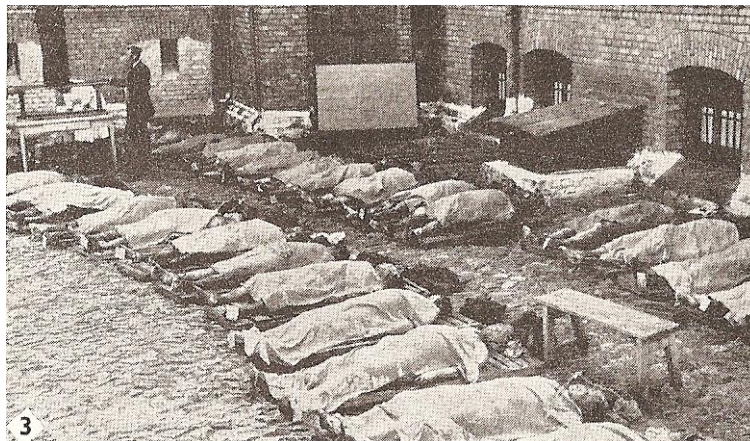
1. 1941.g. bolševiku (čekas) upuri Litenē

2. 1941.g. bolševiku upuri Baltezerā

Pēc mašīnu iebraukšanas mežā tiem lika izkāpt un tie tika ievesti krievu karavīru aplenktos novietojumos; visi latviešu virsnieki tika atbruņoti. Tie, kuri turējās pretim, tika tūlīt nošauti uz vietas; pārējie vēlāk tika sadzīti sagatavotos lopu vagonos aizvešanai uz nezināmām vietām. Mēs tagad zinām, ka visi vecākie virsnieki tika spīdzināti, vienā vai citā veidā, un ka lielākā daļa no deportētiem virsniekiem tika

nošauti vai aizgāja bojā Krievijas vergu darbu nometnēs. Tie virsnieki, kuri neieradās uz apmācībām Litenes nometnē, tika medīti; ja kādu noķēra, viņš tika vai nu spīdzināts un nošauts (skat. fotogrāfiju apakšā) vai apcietināts un deportēts. Tiem virsniekiem, kurus nenotvēra un bija dzīvi, un atradās brīvībā, glābiņš nāca, kad Hitlers piekrāpa savu sabiedroto Staļinu un vācu armija iesoļoja Latvijas teritorijā vienu nedēļu vēlāk 1941.g. 22.jūnijā. Tomēr, 1940.-1941.g. Latvija pazaudēja vairāk kā 50% no sava virsnieku korpusa; lielākai daļai no viņiem bija jāizcieš Golgāta ceļš, pirms pēdējās atdusas.

3. 1941.g. bolševiku (komunistu) upuri Rīgas centrālcietumā.

Daži joprojām notic lielinieku apgalvojamam, ka viņu pretinieki meklējami tikai starp "kapitālistiem", t.i. tā saucamām mantīgām šķirām. Tas ir pavisam nepareizi. Ja tā būtu tikai saimniecisko sistēmu atšķirība un mantiska nonivelēšana, kas raksturo šo sistēmu, tad daudziem jo daudziem tas būtu vienalga. Bet taisni pie tiem, kas jūt vēl kādu vērtību cilvēcībā un cilvēku brīvākā rosībā (un to vairumam nav nekādu laicīgu mantu), lielinieku (komunistu) režīms ir vismokošākais. Tāpēc nav jābrīnās, ka lieliniecismu pieredzējušās latviešu tautas visas aprindas bija un paliek pārliecībā, ka jaunāks par komunisma sistēmu vairs nekas nevar būt.

2. Latviešu karavīru likteņi un nacionālā uzticība zem svešām varām

Ārkārtēja traģēdija latviešu karavīriem bija jāpārdzīvo pēc Padomju Krievijas (lielinieku) okupācijas 1940. gadā. Latvijas neatkarības laikā bija pastāvējusi ap 25 000 vīru liela pastāvīga armija, kaujas laukos norūdīto strēlnieku pulku un pirmā pasaules kara un nacionālo cīņu veterānu veidota, dziļi valstiskā un reliģiskā garā audzināta, labi apmācīta un disciplinēta. Paši lielinieki (Padomju Savienība) to apzīmēja par labāk veidoto un apmācīto spēku pie savām rietumu robežām.

Ar kādiem varas līdzekļiem un viltus Padomju Krievija, sava un Vācijas draudzības Molotova-Ribentropa pakta sekās, aizkļuva uz rietumiem līdz Vislas līnijai, pakļaujot sev Austrumu Eiropu, ir jau zināms. Drausmīgs pēc tam kļuva nacionālo armiju karavīru liktenis. Pasaules sabiedrībai ir labi zināmi poļu karavīru masu slepkavības kapi pie Katiņas, kuros atdusas Padomju Krievijas nogalinātie 14000 poļu virsnieku, kamēr totalitārā Padomju Krievija bija nacistiskās Vācijas sabiedrotā (1939.-1940.g.), ir tikai viens no zināmākajiem vēsturiskiem faktiem. Tomēr, tas nebija nekāds pārsteigums Baltijas valstīm, jo katra var parādīt vairākus tādus Padomju Krievijas jaunuma darba piemērus savās valstīs. Blakus arestiem un nošaušanām, savu valsti

dedzīgi mīlošie latvju karavīri pārcieta jau vislielāko morālisko pazemojumu un mokas ar to, ka viņiem bija jānoliek savas armijas ietērps un jāuzvelk tās varas ienīstās uniformas, kas iznīcināja viņu valsti, savu nacionālo emblēmu vietā jāstaigā ar pretīgo sarkano zvaigzni un sirpi un āmuru pierē. Latviešu vienības piesātināja ar lielinieku (Padomju Krievijas) komisāriem, kas diendienā kala latviešu karavīriem savu komunistisko politisko ābeci. Un tomēr, pašu Padomju krievu radītās latviešu vienību soļojums par ielām, to tīrība un brašums, kas tik ļoti atšķīrās no īstajiem sarkanarmiešiem, sparīgi dziedātās nacionālās dziesmas pauda pretestību un šo vīru spītu un vēl nesalauztu garu, kas tad kļuva par vienīgo gandarījumu un klusu cerības staru nomāktajiem Latvijas iedzīvotājiem. Lielinieki tā beidzot bija spiesti atskārst, ka nevar pārvarēt šo vīru garu. Tāpēc 1941.g. jūnija sākumā Padomju boļševiku iebrucēji likvidēja arī šo korpusu, kareivjus atlaižot mājās, bet virsnieku un instruktoru lielāko daļu arestējot un nosūtot uz koncentrācijas nometnēm vai vienkārši mežonīgi nogalinot. Tai pašā laikā notika arī Latvijas civiliedzīvotāju masu deportācijas. Kaut kā paglābušies, daudzi meklēja patvērumu mežos vai citur. Apakšā ir redzama, kā piemērs, ģenerāļa Jāņa Baloža apcietināšanas pavēle - vienkāršās ar roku rakstītās zīmītes pietika, lai viņu arestētu, Latvijas bijušo Bruņoto spēku komandieri Latvijas brīvības cīņās un Kara ministru, kad Padomju Krievija okupēja Latviju.

Rīkojums.

Saskaņā ar ~~Ministru kabineta~~ š.g. 31. augusta lēmumu, ~~parakstītais~~ ar 1938. gada lēmumu par kārtību un drošību valstī, Ministru kabinets savi š.g. 31. augusta lēmumi no šī brīža izņemt no datvijas Padomju Sociālistiskās Republikas teritorijas un, norūstīt uz Padomju Sociālistiskās Republikas Savienību bijušo datvijas kara ministru ģenerāli Jāni Baloži kopā ar ģimenes locekļiem.

Rīkojums olājas spēkā 31. jūlijā 1940. gada.

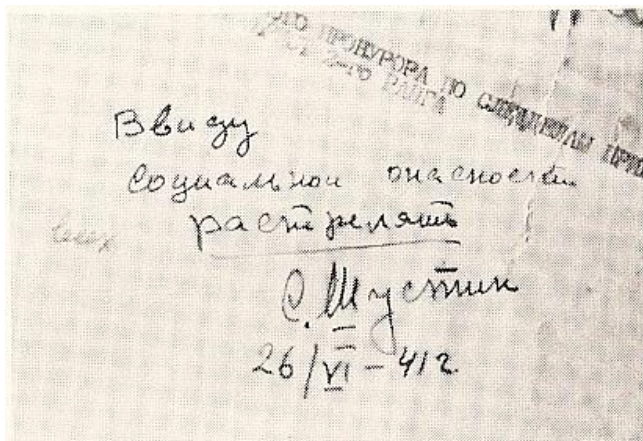
Rīga, 31. jūlijs 1940. g.

Vilnis Lācis.
ministra priekšsēdētājs V. i.

ģen. Jāņa Baloža apcietināšanas rīkojums (parakstījis Vilis Lācis).

[Piezīme: Šī vienkāršā ar roku rakstītā zīmīte, izdota, lai arestētu šo labi pazīstamo latviešu ģenerāli un patriotu, skaidri parāda to "tiesiskumu un tiesas sistēmu", kādu Padomju Krievija bija izveidojusi Padomju Savienībā; tur nebija nekādas atskaite un čekas (NKVD-KGB) ierēdņi varēja arestēt un slepkavot pēc paša patikas un gribas.]

1940./41.g. Padomju Krievijas okupācijas laikā komunistiem par upuri krita 4665 karavīri: 1086 virsnieki (to starpā 23 ģenerāļi, 1 admirālis) un 3579 instruktori un kareivji ("Latviešu karavīrs Otrā pasaules karā", 1.sējums, 225.lpp.).

Padomju NKVD (KGB) priekšnieks Simons Šustins Rīgā, Latvijā. Dokuments pa Kreisi ir vienkārša piezīme (pavēle) nošaut visus latviešus pievienotā sarakstā.
[Ref: Bērziņš, A. *The Unpunished Crime* (Nesodītais noziegums). 1963; 12.-13. lpp.]

NKVD (KGB) priekšnieka (Šustina) pavēle izpildīta.
[Ref: Bērziņš, A. *The Unpunished Crime*. 1963; 12.-13. lpp.]

Tomēr īsajā laikā posmā starp deportācijām un Vācijas uzbrukumu Padomju Savienībai bija cilvēki, to starpā arī Latvijas armijas virsnieki, kuri izglābās, kā tie, kurus redzam fotogrāfijās, un kuri bija iesaistīti Latviešu leģionā.

ģen. Oskars Dankers

ģen. Rūdolfs Bangerskis

plkv. Arturs Silgailis

plkv. Aleksandrs Plensners

Piemēram, ģen. Dankers ar savu ģimeni 1940.g. 20.jūnijā paguva iekāpt pēdējā vilcienā un no Rīgas nokļuva Vācijā kā politiskais bēglis, tieši kad Padomju Savienība okupēja Latviju; ģen. Bangerskis paslēpās Rīgā, Jūrmalā un Kurzemē, nepārtraukti mainot dzīves vietas; pulkvedis Silgailis bija aizbēdzis uz Vāciju kā "vācietis", jo runāja labi vāciski; pulkvedis Plensners arī bija nokļuvis Vācijā kā "repatriants" (tādā veidā paglabās ap 300 latviešu karavīri no drošas nāves) un atgriezās 1941.g. 5. jūlijā. Šie virsnieki tad arī bija tie, kas sākotnēji un vēlāk cīnījās, lai nodrošinātu cilvēciskus apstākļus Latviešu leģionam un karavīriem vispārēji. Bet lielākā daļa no citiem virsniekiem, instruktoriem, aizsargiem, policistiem, skolotājiem, valdības vai pašvaldību ierēdņiem, mācītājiem utt., kas bija dzīvi palikuši, bija paslēpušies mežos tajās kritiskajās dienās, kad notika Padomju Krievijas čekas (NKVD) masu slepkavības un masu deportācijas, pirms ienāca vācu okupācijas armija un aizmugures ierēdņi (okupācijas funkcionāri - SD, policija, speciālās "tīrīšanas vienības" utt.).

3. Vācu okupācija

Vēsturisko notikumu fons un esošie apstākļi. Tas nenožīmē, ka latviešiem būtu bijušas jebkādas ilūzijas par citu ļaunumu, kas nāca no otras puses un turēja savā varā latviešu tautu no 1941.g. jūnija gandrīz 4 gadus ilgi. Latvieši jau bija pieredzējuši vairākus simtus gadu vācu varmācības pirms Pirmā pasaules kara. Kā vāciešu rīcība ar dažām citām tautām, tā arī Latvijas iedzīvotājiem pašiem rādīja, kas tos sagaida "dzīvojamā telpā", ko vācieši bija deklarējuši par savu, ja vien viņi tur varētu palikt. Latviešu un vācu attiecības jau ir sena antagonisma iezīmētas. To zina ikviens, kas daudz maz pazīst Baltijas vēsturi, ka jau viduslaikos vācu krustneši, zem "kristiešu krusta zīmes", nekristīgā un barbariskā veidā, ar uguni un zobenu, okupēja un pakļāva savai necilvēciskai un barbariskai virskundzībai igauņu un latviešu tautas, kas ilga līdz pat Pirmā pasaules kara beigām.

Kāda bija vācu rīcība citās okupētās zemēs Otrā pasaules kara laikā, tāda tā bija Latvijā. Un droši vien vēl ļaunāka nekā okupētās Rietumu zemēs, jo šo zemi, kā jau teikts, tie vienkārši gribēja padarīt par savu "dzīvojamo telpu". Viņiem bija vajadzīga telpa, bet ne cilvēki, kas tur jau dzīvoja. Un ne pavisam jau ne tādi, kas tiecās pēc savas nacionālās un valstiskās neatkarības.

Pavisam aplam ir spriest par Baltijas tautu situāciju un to salīdzināt ar vācu okupētām Rietumu valstīm (Holandi, Beļģiju, Franciju, utt.). Tās gaidīja un sagaidīja Rietumu sabiedrotos kā savus patiesus atbrīvotājus. Un gaidot tos (Rietumu sabiedrotos), Rietumu Eiropas nācijas varēja samērā bez bažām apsveikt arī lielinieku (krievu komunistu) velšanos uz rietumiem iekšā Vācijā. Taču, latvieši nebija tādā pašā ģeogrāfiskā situācijā un Padomju Krievijas Sarkanās armijas tuvošanās Baltijas valstu robežām nozīmēja jauna iznīcības, terora un verdzības viļņa atnākšanu. Galvenais, neviens nevarēja paredzēt, kādas būs beigas, kuras varēja skaidri redzēt Rietumos.

Protams, visas latviešu tautas simpātijas bija Rietumu sabiedroto pusē arī Otrajā pasaules karā. Tas nebija noslēpums. Un kopš Latvija bija zaudējusi savu pastāvību ne tikai šīs simpātijas vien diktēja latviešu tautas pro-Sabiedroto orientāciju. Viņas pašas neatkarības griba un dzīvības intereses taču skaidri rādīja, ka latviešu tauta arī tagad var atgūt savu neatkarību vienīgi Sabiedroto uzvaras gadījumā. Pie kam

visdrošāk tad, ja atkārtos 1917. un 1918. gada notikumi. Tas ir, savstarpējā cīņā austrumos sabrūk abas tirāniskās impērijas (totalitārā Padomju Savienība-Krievija un nacionālsociālistiskā Vācija). Vismaz latviešu vēlēšanās bija, lai lielniecisms (komunisms) nebūtu no jauna okupējis Latvijas teritoriju pirms miera sarunu sākuma. Šī vēlēšanās ir saprotama katram, un latviešu tauta nav maldījusies, kāds iznākums sagaida viņu pretējā gadījumā. Par to saprotamo vēlēšanos un arī attiecīgu rīcību nav vainojams neviens cits kā uzurpatori paši.

Ka Vācija karu zaudēs, tā bija ne vien latviešu tautas ticība, bet arī pārliecība visām Rietumu tautām. Pret viņu (Vāciju) jau bija sacēlusies visa pasaule. Šī apziņa palīdzēja arī latviešu tautai paciest 4 gadus ilgos vācu okupācijas smagumus. Kas izdzīvis no viņu zemes Padomju Krieviju, ja tā tur būs ienākusi kā viena no miera kopējām noteicējām? Šis drūmais jautājums nospieda latviešu tautu jau toreiz, un tā izmisumā gaidīja atbildi vēl 45 gadus pēc trešās brutālās Padomju Krievijas okupācijas (1945.-1991.g.). [Piezīme: Pēc Otrā pasaules kara, latviešu valodu, kultūru, paražas un tradīcijas sāka nomainīt ar krievu. Latviešu bailes bija piepildījušās - Padomju Krievija tūlīt uzsāka liela apmēra deportācijas un deportētos atvietoja galvenokārt ar krieviem, kuri pārņēma deportēto mājas, dzīvokļus, personīgās mantas un zemi un tās uzskatīja par savām. Bija sācies genocīds, taču nevienam tas neinteresēja vai arī neviens nespēja neko darīt. Latvija pazaudēja vairāk kā vienu trešo daļu no savas valsts iedzīvotājiem, pārsvarā latviešus šajā trešā okupācijas periodā; terors, ieslodzītšana un politiskās slepkavības bija ikdienišķa parādība, it sevišķi tajos gados tūlīt pēc otrā pasaules kara, līdz Staļina un Bērijas (NKVD priekšnieka) un vēlāk citu Padomju Krievijas varas vīru nāvēm.

Gūt pareizu ieskatu par latviešu karavīriem un Latviešu leģionu var tikai izprotot minētos vēsturiskos notikumus un to stāvokli, kādā atradās Latvija, pēc 1940.g. Padomju Krievijas okupācijas un pēc 1941.g. Vācijas okupācijas. Svarīgi ir saprast:

1. ka vāciešu spaidu kārtā sastādītās latviešu vienības tomēr izmisīgi un drosmīgi cīnījās pret Padomju Krievijas Sarkanā armiju pie savām robežām un uz savas valsts teritorijas;

2. ka latviešu karavīrs pārdzīvoja dziļu iekšēju traģēdiju, jutās savu spēku atraisījumā traucēts, ka viņam ir jācīnās svešā ietērpā kopā ar vāciešiem, jāpaklausā viņu pavēlēm un virsvadībai;

3. ka viņam tomēr bija drošsirdība un drosme neslēpt latviešu ideālus, ka tas, ja viņš cīnās, notiek tikai uz viņa paša tautas likteņa balss aicinājumu, ka tie ir tikai viņa paša tautas mērķi, proti, pilnīga Latvijas valsts neatkarība, par ko viņš stāv, un ka viņš nekad nebūs piedabūjams cīnīties pret Rietumu sabiedrotajiem vai, paklausot svešām pavēlēm, pieļaut karavīra necienīgu rīcību. Šos apstākļus tad arī nācās vāciešiem ievērot jau leģionāriem uzspiestajā zvēresta tekstā, atšķirībā no vācu pašu zvēresta, kur bija prasīta absolūta paklausība.

Laikam gan, uzdzirdot par abu agrāko sabiedroto draugu un 2. pasaules kara sācēju (komunistiski totalitārā Padomju Krievijas un nacionālsociālistiskās Vācijas) saiešanu matos 1941.g. jūnijā, nebija nelaimīgas arī citas tautas. Bet, lai kā tas būtu bijis, patiesība ir, ka tām tautām ieskaitot latviešus, kas smaka Padomju Krievijas terorā un necilvēcībā, Vācijas un Padomju Krievijas kara sākums deva jaunas cerības un

tas tika sākotnēji uzņemts ar gaviļēm. "Sliktāk jau vairs nevarēja būt", bija viņu ieskaits. Likās, ka pēdējā brīdī ir iedarbojies paša Dieva pirksts, lai uz abu netaisnību un nebrīvību drupām varētu atkal atgūt savu daļu tautu un cilvēku tiesības. Šai ziņā nebija izņēmums arī paši krievi, ko tie arī neslēpa. Protams, tas nenozīmēja kādas simpātijas pret vāciešiem, bet vienīgi gaidāmiem notikumiem un ar tiem saistītām iecerētām pārmaiņām. Var jau gan pieņemt, ka, ja vien vācieši būtu bijuši gudrāki un viņu politika pret komunistu terora izbaudītājušām tautām, krievus pašus ieskaitot, citāds būtu arī viņu armijas kara gājiens Austrumos, nekā tas izvērtās. Bet vācu politika bija un palika vācu politika. "Mums nevajag, ka mūs mīl, mums pietiek, ja no mums bīstas", bija šīs politikas kredo. Tā šī politika un sevišķi aizmugures funkcionāru izturēšanās un darbība radīja pret vāciešiem spītu un ledu vēl ātrāk, nekā tos sāka izsaldēt 1942.-1943.g. ziemas sals Staļingradā un citur. Būtībā, Hitlers pats uzcēla Staļinu atpakaļ tronī, no kura tas pēc pirmajiem bruņoto spēku triecieniem bija jau gandrīz nokritis.

Latviešu pašpārvalde un vāciešu nostāja un darbība. Cik bija vērojams un noskārstams, visi Padomju Krievijā ietilpinātie iedzīvotāji vācu kara gājienu Austrumos uzņēma vismaz nogaidoši un mēģināja nodibināt savas nacionālas valdības, kā arī pārkārtot uz tiesiskiem pamatiem savu iekšējo dzīvi. Tas tāpat notika arī Latvijā ar agrāk minētiem virsniekiem (ģen. Dankeru, ģen. Bangerski, u.c.), kuri mēģināja noformēt jaunus Latvijas valsts pamatus. Šie virsnieki, kopā ar citiem, kuri bija paglābušies no boļševiku terora un noslepkavošanām, bija pamats tā sauktajai "Pašpārvaldei". Ģenerāļa Dankera noorganizēto Pašpārvaldi ģenerāļkomisārs atzina tikai 1942.g. 1. martā, ar nosacījumu, ka Pašpārvalde nav lemt tiesīgs koleģiāls orgāns un tai nav vara. Un tomēr tas bija kaut kas latviešiem - galvenokārt, lai vērstu organizētus protestus pret vācu galējībām, kuras notika itin bieži pret vietējiem iedzīvotājiem. Pašpārvaldes sastāvs no 1941.g. decembra līdz 1943.g. martam, kad notika dažas pārmaiņas, bija sekojošais:

- Iekšlietu ģenerāldirektors (GD) - ģen. O. Dankers
- Iekšlietu ģenerāldirektora vietnieks un iekšējās drošības galvenais direktors - pl. V. Veiss
- Izglītības GD - prof. M. Prīmanis
- Tieslietu GD - A. Valdmanis
- Finanšu GD - J. Skujevics
- Saimniecības GD - V. Zāgers
- Satiksmes GD - O. Leimanis
- Revīzijas GD - P. Vanags
- Kancelejas priekšnieks - kpt. A. Skrēbers

1943.g. martā A. Valdmana vietā stājās bij. Latvijas valsts prezidents A. Kviesis un no 1944.g. marta - senators T. Zvejnieks; 1943.g. beigās V. Zāgera vietā O. Leimanis, un no 1944.g. janvāra Saimniecības ģenerāldirekcijai pakļauto Lauksaimniecības direkciju pārkārtoja par patstāvīgu Lauksaimniecības ģenerāldirekciju ar agr. J. Andersonu kā ģenerāldirektoru. Minētie virsnieki, ģen. Bangerskis, plkv. Silgailis un plkv. Plensners bija iesaistīti Latviešu leģiona noformēšanas procesā, bet bez kādām lēmumu tiesībām vai izpildvaras. Viss ko viņi varēja darīt, bija tikai ietekmēt, lai latviešu jaunatne (iesauktie karavīri un Latvijas dzīvais spēks) būtu vismaz nedaudz aizsargāta. Visa civilā un militārā vara praktiskā ziņā, bez izņēmuma, tomēr palika vāciešu rokās.

Atjaunot valsts neatkarību un visu kas bija saistīts ar valsts nacionālām interesēm, bija aizliegts, pat izmantojot represijas pret vietējiem iedzīvotājiem. Tas viss tika bez žēlastības nomākts jau pašā asnā. Pavisam absurdās vāciešu eksekūcijas radīja gan bailes, bet arī naidu un atriebības tieksmi, sadzenot cilvēkus mežos un padarot par niknākiem partizāniem. Apiešanās ar gūstekņiem, kas sākumā bija padevušies tādās masās, spieda vēlāk sarkanarmiešus cīnīties līdz pēdējai iespējai. Blakus šai parādībai un nežēlībai bija vēl kas cits, kas aizvainoja ne mazāk pat tanīs rajonos, kur šīs eksekūcijas bija mazāk. Ir tiesa, ka var tautām atņemt ļoti daudz, bet nedrīkst aizskart viņu godu. "Krievs nav cilvēks" - hitleriski sauca Hitlerus. Atliek atcerēties, kādu sajūtu šis sauklis radīja, piemēram, krievu emigrantos, kas bija tik dedzīgi gaidījuši kādu pārvērtību savā zemē. Bet to, ko sauca *Firers*, centās ar savu izturēšanos parādīt vietējie vācu funkcionāri, lielie un mazie. Un "krievs" Hitleram un nacionālsociālisma ideoloģijai nebija tikai krievu tautības apzīmējums, bet it kā sugas vārds visiem, kas atradās uz austrumiem no *Lielvācijas*. Šī apzinīgā negribēšana tur saskatīt tautas un tautu īpatnības tad iezīmēja vācu politiku arī Latvijā.

Visam, kas atgādināja Latvijas valsts patstāvību, vajadzēja tikt izdeldētam un izsmietam, tādā pašā veidā kā to darīja Padomju Krievijas "fašisti no Austrumiem". Pat Latvijas vārdu bija aizliegts pieminēt un lietot. Latvijas teritorija tika pārvērsta par vienu *Ostlandes* ģenerālkomisariātu. Lai nerastos kāda ilūzija, ka vācieši atzīst kaut ko īpatnēju vismaz gadu simteņu ilgajā Baltijas veidojumā, *Ostlandē*, kopā ar Baltijas tautām bija ietilpināta arī Baltkrievija, viena no attīstībā atpalikušām Krievijas nomalēm. Pat latviešu tautības apzīmējumu vairs neatzina, bet tā vietā vācu oficiālais apzīmējums latviešiem bija "vietējais" (*Einheimische*). Tas pats lielā mērā attiecās uz parējām Baltijas tautām. Latvijā tas tomēr izpaudās viskrasāk, jo te vācu funkcionāros bija atplūdusi atpakaļ liela daļa Baltijas vāciešu (to starpā arī liels skaits SS un vācu slepenās policijas vai Gestapo personāls), kas, ar maz izņēmumiem vecākā un prātīgākā daļā, ar tīri puicisku dedzību centās atspēlēties par to, ka vietējie vācieši Latvijas laikā bija zaudējuši savu agrākās privilēģētās "virskārtas" stāvokli; latvieši bija atguvuši savu neatkarību, karojot pret abiem, krieviem un vāciešiem. Ik solim un rīcībai vajadzēja rādīt, ka vācieši ir un paliks absolūti "kungi" šai zemē, bet latvieši ir un paliks (ja tie vispār te paliks) tikai zemāko kalpotāju un pāriju kārtā. Tā, piemēram, atzīmē ģenerālis Bangerskis savās atmiņās, ka Baltijas vācietis Nielss fon Holsts rakstījis savam draugam Vācijā, ka viņi - baltvācieši, panākuši Latvijas armijas atjaunošanas projekta "izgāšanos" un ka, sēdēdami pie šampaniešu glāzēm Romas viesnīcā Rīgā, dod jaunus nosaukumus Rīgas ielām. Tas arī tā notika un pat iela tika nosaukta Hitlera vārdā

Tā kā vācieši tiecas te likvidēt visu, kas atgādinātu Latvijas valsts neatkarību, tad viņi ienākot paziņoja par spēkā esošiem nevis Latvijas valsts likumus (kā to jau bija deklarējušas latviešu iestādes), bet Padomju Savienības (lielinieku) likumus, ar visu lielinieku laikā izdarīto juridisko un saimniecisko pārgrozību spēkā atstāšanu. Spēkā palika arī krievu lēmumi par latviešu īpašumu, zemes, un rūpniecības uzņēmumu nacionalizēšanu. Vārdu tiešā nozīmē, otrs bandīts pārņēma mantas no laupījuma, ko pirmais bija jau pievācis. Tagad Vācija pārņēma savā īpašumā visus Padomju Krievijas nolaupītos īpašumus, kuri bija piederējuši Latvijas iedzīvotājiem Latvijā. Te nebūtu iespējams atzīmēt visus tos latviešu tiesiskās un nacionālās apziņas apvainojumus, jo tie bija saskatāmi ikvienā rīcībā gan lielākās, gan sīkākās lietās, kā sākot ar vecu veco Rīgas ielu nosaukumu pārdēvēšanu jau

okupācijas pašās pirmajās dienās visu to Baltijas vāciešu vārdos, kas bija drūmākās atmiņas atstājuši latviešu tautas vēsturē, visu Latvijas kultūras iestāžu "pārtaisīšanu" par vācu iestādēm, pat latviešu sensenā kultūras centra - Rīgas Latviešu biedrības-izsviešanu no savas mājas, latviešiem piešķirtām pārtikas normām (1/3 no vācu devas), izslēdzot faktiski no drēbju un apavu apgādes pavisam, lai gan zemē bija visa kā bagātīgi, un beidzot ar cilvēku ķeršanu un mobilizēšanu gan darbiem, gan tiešai kara darbībai utt., utt. Protams, arī latviešu valoda vairs nebija oficiālo darījumu valoda; un pēdīgi, nelikumīgās jauniešu mobilizācijas priekš vācu "darba bataljoniem", "policijas bataljoniem", un Latviešu leģionu, visi tieši saistīti ar kara darbību. Krievus tagad bija aizvietojuši vācieši, kuri valdīja ar neierobežotu varu Latvijā, ieskaitot "dzīvības un nāves" noteikšanu.

Nebūs jāsaka, ko tas nozīmēja tautai, kas vēl tikai gadu atpakaļ bija pati bijusi pilnīgi noteicēja savā zemē, kas tā mīlēja savu valsti un bija lepna uz saviem panākumiem. Šie apvainojumi un pazemojumi bija ne mazāk aizskaroši par fiziskām ekscesiem. Tā vācieši arī Latvijā jau pašā sākumā iznīcināja jebkādas ilūzijas, ja tās kādam, uz lielinieku Baigā gada (1941.g. Padomju Krievijas masu slepkavību un deportāciju) fona bija radušās. To vietā no jauna atdzīvojās vēsturiskais naidis un spīts. Šie apstākļi tāpat jāievēro, lai saprastu vācu radīto militāro latviešu formāciju komplektēšanas veidu un garu, kas tādās vienībās valdīja.

Neraugoties uz lielinieku apdraudējuma atjaunošanos pāri robežai, vācieši nevarēja izveidot kādu daudz maz manāmāku kaujas vienību no tādiem latviešiem, kas būtu gājuši brīvprātīgi viņu vienībās, nerunājot nemaz par divām vairakkārt papildinātām divīzijām, lai atvietotu kritušos. Bet, piespiedu mobilizācijas situācijā, Latvijas teritorijā nav arī vietu, kur desmitiem tūkstošiem cilvēku varētu nobēgt un paslēpties.

4. Vācieši atbrūno un likvidē latviešu pašu radītās aizsardzības vienības un mēģina izveidot "brīvprātīgo" militārās vienības

Latviešu nostāju, labprātīgi neiet vācu radītajās vienībās, bez visa cita lielā mērā noteica arī tas, ka vācieši paši jau ienākot bija likvidējuši brīvprātīgās latviešu pašu radītās aizsardzības vienības. Jau minēts, ka sevišķi 1941.g. pavasarī daudzi bijušie Latvijas armijas karavīri un tāpat citi komunistu un čekas vajātie bija spiesti meklēt patvērumu mežos. Tie tur bija salasījušies nelielās vienībās, lai aizstāvētos paši un mēģinātu, kur iespējams, aizstāvēt arī citus pret lielinieku (Padomju Krievijas) vadītām eksekūcijām. Sākoties Vācijas un Padomju Krievijas karam, sākās arī stiprs sajukums Latviju okupējušos lieliniekos (Padomju Krievijas komunistos). Izmantojot šo apjukumu, latvieši centās, kur vien iespējams, atjaunot savas agrākās valsts iestādes un tāpat likumību un drošību uz vietām, lai nostādītu jauno okupantu jau notikuša fakta priekšā, t.i., ka latvieši jau ir restaurējuši savas valsts iestādes un paši var gādāt par likumību un kārtību savā zemē. Bez tam, starplaiks starp aizbēgušiem lieliniekiem un tiem sekojošiem vāciešiem parasti ilga vismaz dažas stundas, bet lielā daļa Latvijas pat dažas dienas. Vēl lielāks starplaiks bija starp lieliniekiem pakaļ aizskrejošo diezgan plāno vācu armijas kordonu (pa galvenajiem ceļiem) un armijai sekojošajiem vācu aizmugures funkcionāriem. Šai starplaikā latvieši īsu brīdi tiešām jutās atkal gandrīz brīvi un, kā jau teikts, centās atjaunot savas valsts aparātu un kārtību, ko Padomju Krievija bija 100% likvidējusi, ieskaitot pāri par 34000 valsts amatpersonu, policistu, garīdznieku, armijas un aizsargu

vadības (virsnieku) u.c., kurus viņi bija noslepkavojuši un vai deportējuši uz Sibīriju. Tā sauktajos pašaizsardzības pulciņos vācās kopā latviešu karavīri kā savu iestāžu atbalsts un eventuālās atjaunojamās Latvijas armijas pamats, protams, savas armijas uniformās. **Latvija bija savā laikā arī no Vācijas (ka arī no Padomju Savienības un Krievijas) atzīta kā neatkarīga valsts, ar kuru Latvijas valdībai bija bijušas normālas attiecības un vēl 1939.g. noslēgts neuzbrukšanas līgums.** Diezgan daudzi latvieši tāpat cerēja, ka vismaz pagaidām taču vāciešiem austrumos būs diezgan daudz derīgāka darba un, paši savās interesēs, tie turpinās atzīt Latviju kā patstāvīgu valstisku veidojumu. Protams, tie, kas zināja vācu mērķus Austrumos, tā nedomāja, bet nostādīt vāciešus tāda fakta priekšā, ka tiem tā vai citādi jārespektē latviešu iestādes, bija visu vēlēšanās.

Vācieši pārņem pārvaldīšanu Latvijā. Tikko ieradās vācu aizmugures funkcionāri un SD/EK drošības vienības (reizē ar pirmajām vācu armijas vienībām): (1) Latvijas (latviešu) iestādes tika slēgtas; (2) Latvija izsludināta par jau pieminēto *Ostlandes* ģenerālkomisariātu; (3) latviešu atceltie lielinieku (komunistu valdības) dekrēti un likumi tika izsludināti par spēkā atstātiem; (4) stingri aizliegta jebkādu bijušās Latvijas brīvvalsts uniformu nēsāšana; (5) ar nāves sodu piedraudot, tika pavēlēts nodot visa veida ieročus.

ANORDNUNG ZUR ÜBERNAHME DER VERWALTUNG
DURCH DEN REICHSKOMMISSAR FÜR DAS OSTLAND.

§ 1.

Mit der Übernahme der Zivilverwaltung ist die vollziehende Gewalt auf den „Reichskommissar für das Ostland“ übergegangen.

Die Ausübung der militärischen Hoheitsrechte und Befugnisse hat der Führer dem „Wehrmachtbefehlshaber Ostland“ übertragen, dessen Befugnisse durch diese Anordnung nicht betroffen werden.

§ 2.

Anordnungen an die Zivilbevölkerung in dem vom Reichskommissar für das Ostland verwalteten Gebieten ergehen durch die Dienststellen der deutschen Zivilverwaltung.

Die Zuständigkeit der Dienststellen des Wehrmachtbefehlshabers Ostland zur Inanspruchnahme von Leistungen für die Aufgaben der Reichsverteidigung bleibt hierdurch unberührt.

§ 3.

Dienststellen der deutschen Zivilverwaltung sind:
der Reichskommissar für das Ostland,
die Generalkommissare,
die Hauptkommissare und
die Gebietskommissare.

§ 4.

Die deutsche Zivilverwaltung übernimmt das gesamte, in den vom Reichskommissar für das Ostland verwalteten Gebieten belegene bewegliche und unbewegliche Vermögen der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken, ihrer Gliedstaaten, öffentlichen Körperschaften, Verbände und Zusammenschlüsse einschließlich aller Forderungen, Beteiligungen, Rechte und Interessen aller Art nach dem Stande von 20. Juni 1941 nach Massgabe näherer Bestimmungen.

Nach dem 20. Juni 1941 vorgenommene Verfügungen, Veränderungen und Besitz-einweisungen sind unrechtmässig, wenn sie nicht durch deutsche Dienststellen erfolgt sind. Bereits getroffene Massnahmen deutscher Dienststellen bleiben widerruflich in Kraft.

Die Neuregelung der Eigentums- und Besitzverhältnisse bleibt vorbehalten.

Über das Vermögen der sowjetrussischen Wehrmacht hat die deutsche Wehrmacht die Verfügungsgewalt.

§ 5.

Die Amtssprache im Reichskommissariat Ostland ist deutsch.
In jedem Generalbezirk ist die Landessprache zugelassen.

§ 6.

Die Anordnung tritt mit dem Tage der Verkündung in Kraft. (V.B. 1941/1.)
Kauen, den 18. August 1941.

Der Reichskommissar für das Ostland
LOHSE.

Tulkojums:

OSTLANDES REICHSKOMISĀRA NOTEIKUMI

SAKARĀ AR PĀRVALDES PĀRŅEMŠANU

§ 1.

Sakarā ar civilās pārvaldes pārņemšanu izpildvara pāriet uz Ostlandes Reihs komisāru. Militārā vara paliek Ostlandes bruņoto spēku pavēlnieka rokās un ar šo rīkojumu netiek skarta.

§ 2.

Rīkojumus civiliedzīvotājiem Ostlandes Reichkomisāra pārvaldītos apgabalos izdod vācu civilās iestādes.

Ostlandes armijas pavēlnieka dienesta vietu piekritība izlietot zemes līdzekļus reiha aizsardzības uzdevumiem ar to netiek skarta.

§ 3.

Vācu pārvaldes dienesta vietas ir: Ostlandes Reihs komisārs, Ģenerālkomisārs, Galvenie komisāri un Apgabalu komisāri.

§ 4.

Vācu civilā pārvalde pārņem visu Ostlandes Reihs komisāra pārvaldītos apgabalos esošo, Padomju Sociālistisko Republiku Savienībai, atsevišķajām republikām, atklātām iestādēm, apvienībām un iestādījumiem piederošo kustāmo un nekustāmo mantu, ieskaitot visu veidu prasības uz 1941.g. 20.jūniju, vadoties no tuvākiem noteikumiem, kuri jau ir izdoti vai sekos.

Pēc 1941.g. 20. jūnija dotie rīkojumi, pārmaiņas vai ievēdumi īpašumu tiesībās ir nelikumīgi, ja tos nav izdevušas vācu dienesta vietas. Vācu iestāžu jau izpildītā rīcība paliek neatsaucami spēkā. Īpašumu tiesību pārkārtošana līdz turpmākam nav izdarāma. Par Padomju armijas īpašumiem disponē vācu militārie spēki.

§ 5.

Dienesta valoda Ostlandes Reihskomisāriatā ir vācu. Katrā ģenerālapgabalā ir pieļauta zemes valoda.

§ 6.

Noteikumi stājas spēkā izsludināšanas dienā (V.B.1941/1)

Kauņā, 1941.g. 18. augustā

Ostlandes Reichskomisārs
Loze (Lohse)

Heinrihs Loze
(Heinrich Lohse)

Valsts komisārs
Ostlandē (Austrumzemē)

Frīdrihs Jekelns
(Friedrich Jeckeln)

SS un policijas priekšnieks
Ostlandē

Valters Štālekērs
(Walter Stahlecker)

SS un policijas priekšnieks
Ostlandē (viņu atvietoja Jekelns)

Visiem šiem indivīdiem bija dzīvības un nāves vara pār visiem *Ostlandes* (Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un Baltkrievijas) iedzīvotājiem. Jekelns personīgi vadīja 25000 ebreju noslepkavošanu 1941.g. novembra beigās un decembra sākumā, izmantojot savus personīgos vācu SS apsargus un vācu policijas vienības.

Vācieši jau 1941.g. 8. jūlijā, SS un policijas priekšnieks SS-ģenerālis Valters Štālekērs (Walter Stahlecker), publicēja rīkojumu, ka vienīgi viņš atbild par

drošību armijas aizmugurē un stingri noliedz valkāt jebkādas nevācu uniformas un pavēl visiem, ieskaitot arī latviešu pašaizsardzības vienības, nekavējoties nodot visus ieročus. Nepaklausīgiem SS-ģenerālis piedraudēja ar nāves sodu. Ar šo pavēli tad arī tika likvidēti latviešu pašaizsardzības spēki, lai drīz pēc tam sāktu formēt vienības tikai pēc vācu pavēlēm, rīkojumiem un ieskatiem. Drīz pēc tam, jau 1941.g. 18. augustā, vācieši pilnībā pārņēma arī visu civilo izpildvaru Latvijā un latviešiem nebija nekāda teikšana savā valstī (skat. tālāk).

Var jau saprast visāda veida okupācijas varas rīkojumus, bet vācieši to izdarīja tik apvainojoši, kā to prata tikai viņi savā lieluma mēnijā. Latvieši to neaizmirsā. Un jo it sevišķi tad, kad vācieši sāka cīnīties jautājumu par latviešu karavīru vienību dibināšanu.

Vāciešu Drošības dienests - SD un EK. Šeit ir jāatzīmē, ka vācu Drošības dienests (*Sicherheitsdienst* - SD) ienāca Latvijā jau pirmajās okupācijas stundās, reizē ar Vācijas Armijas okupācijas vienībām. Viņu organizācijā vai sastāvā iekļāvās "operatīvās komandas" (*Einsatzkommandos* - EK), sastāvot galvenokārt no SD personāla apmēram 1000 vīriem, ieskaitot arī apmēram pāris desmit sievietes. Viņu uzdevums bija bez kavēšanās uzsākt "netīro darbu" frontes aizmugurē vācu okupētajās teritorijās. Sākotnējo "netīro darbu" (ebreju un citu "nevēlamo elementu" slepkavošanu) veica un vadīja SS un policijas priekšnieks, ģenerālis Valters Štālekers (*Walter Stahlecker*) ar savām vācu SD/EK komandām un vācu policistiem augšā minēto 1000 vīru sastāvā. Ģenerālis Štālekers jau 1941.gada 16.oktobra ziņojumā par savu darbību un viņa SD vīru un EK komandu darbiem raksta: **"Nemaz svarīgāks, ņemot vērā nākotni, ir pierādīt ar neapgāžamiem un pārliciecināšiem faktiem, ka atbrīvotie iedzīvotāji (domājams igauņi, latvieši, lietuvieši, u.c. tautības) paši uz sava iniciatīva ir spēruši visbrutālākos soļus pret bolševiku un ebreju ienaidnieku, tā lai vāciešu vienību priekšnieku loma netiktu atklāta."** [Ref: Vārpa, Igors. *Latviešu karavīrs zem kāškrusta karoga*. 2003.g.; 35. lpp.] No šī mēs varam konkrēti redzēt, ka vācieši vēltīja lielas pūles, lai radītu pierādījumus vietējo iedzīvotāju (atbrūnēto iedzīvotāju okupētās teritorijās) nākotnes inkriminēšanā par "netīriem" darbiem, ko pašu vāciešu *Einsatzkommandos* (EK) vīri bija veikuši. Šo lietu apstiprina neviens cits, kā pašu vāciešu SS un policijas šefs *Ostlandē*, ģenerālis Frīdrihs Jekelns (*Friedrich Jeckeln*) savas kara tribunāla prāvas laikā pēc Otrā pasaules kara Rīgā; viņš savā pratināšanā par kara laika noziedzībām ļoti labprātīgi atzīstas savos, savu vācu SS vīru, savas vācu policijas un vācu EK komandas nodarījumos (noziegumos). Nav absolūti nekādu minējumu par latviešiem vai Latviešu leģionu, jo Leģions nemaz vēl nebija nodibināts. Profesors A. Ezergailis izklāsta savā grāmatā [*Nazi Soviet Disinformation (Nacistu-Padomju dezinformācija)*. Rīga, 2005; 12.-14. lpp.], ka vācu SS un policijas priekšnieka ziņojums, Štālekera apvienotais ziņojums 1941.gada 15.oktobrī (*Nirnbegas tribunāla dokumenti L-180*), ļoti skaidri norāda, ka vācieši paši organizēja, vadīja, pārraudzīja un izpildīja visas ebreju slepkavošanas akcijas Austrumu Eiropā tūlīt pēc tam, kad vācieši bija okupējuši kādu teritoriju. No šī ziņojuma var secināt sekojošo:

- ka ebrejus šaušanas notiek pēc augstāk stāvošu personu (vāciešu) pavēlēm
- ka vāciešu organizētās "spontānās" vietējo iedzīvotāju akcijas bija neveiksmīgas
- ka eksekūcijas bija vāciešu organizēti pasākumi
- ka viņi gribēja lai "vietējie" veic ebreju slepkavības kā atriebību
- ka vietējie atturējās no ebreju šaušanām

- ka viņa uzdevums bija maldināt pasauli par slepkavībām
- ka bija svarīgi parādīt, ka vāciešiem nav bijuši nekādi sakari ar slepkavībām
- ka organizēšanas pienākumus veica viņa vācu SS/policijas organizācija, drošības policija un armija (*Wehrmacht*)
- ka vācieši izraudzīja tikai tos Lietuvas vietējos šaušanas grupām, kuru piederīgie bija "boļševiku un ebreju "upuri

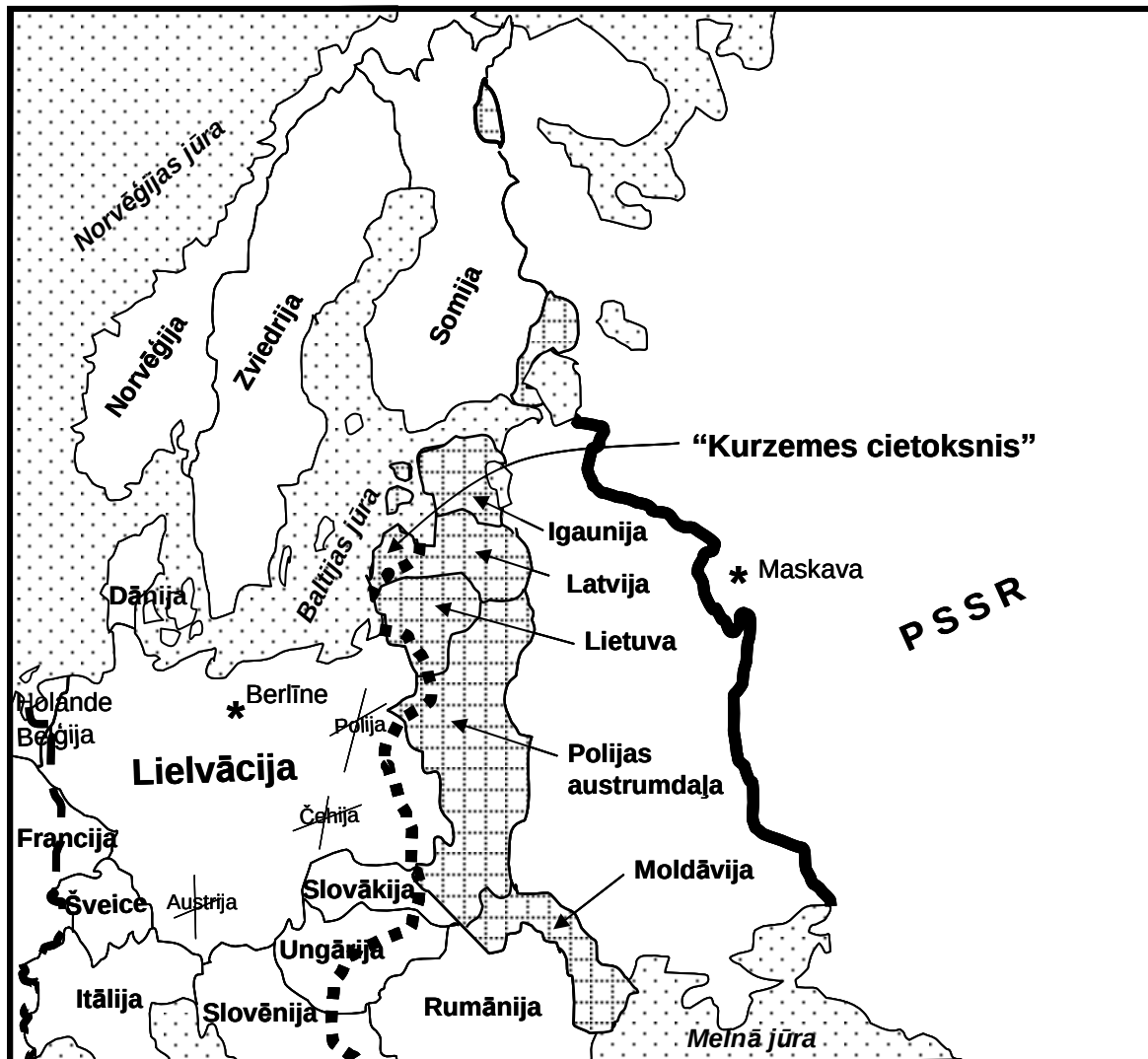
Ir zināms, ka vāciešu propagandas mašīna darīja daudz darba, lai parādītu pasaulei, ka vietējie ir izdarījuši visas slepkavības; pat ebreji ir noticējuši šiem vāciešu propagandas apgalvojumiem, kā to ir atzīmējuši ievērojami vēsturnieki. Tagad ir noskaidrots, ka vācieši tūlīt paši organizēja, veica un vadīja pamatā visas ebreju slepkavības teritorijās, kuras Vācijas armijas vienības tikko bija okupējušas Austrumu Eiropā, viss saskaņā ar 1941.gada 22.jūnija Hitlera slepeno pavēli - "bez kavēšanās pilnīgi iznīcināt iekaroto teritoriju ebrejus". [Ref: Dr. Tadeušs Puisāns, u.c. *Okupācijas varu nodarītie postījumi Latvijā 1940-1990*. Stokholma-Toronto, 2001; 211. lpp. - Dr. Andrieva Ezergaila raksts: *Holokausti*]. Paši vācieši to ir apstiprinājuši, kā minēts iepriekš. Ir arī noskaidrots, ka vācieši iesaistīja mazu skaitu vietējos, lai tie palīdzētu viņiem veikt vācu netīro darbu, bet tie bija pakļauti stingrai vācu SD kontrolei un pavēlēm. Fakti, ka vācieši veica un vadīja šīs *operācijas*, ir apstiprinājis pats vācu SS un policijas šefs Austrumzemē (*Ostlandē*) ģenerālis Jekelns, kurš skaidri pateica, ka viņa *operācija* Rīgā, kurā no Rīgas geto nogalināja 25 000 ebrejus, bija vāciešu pašu pasākums – neviens vietējais nebija iesaistīts.

5. Vācieši paši sāk organizēt latviešu vienības

Nepagāja ilgs laiks, kad vāciešiem bija ievajadzējies Austrumu frontē arī latviešu dzīvā spēka. Tikai uz brīvprātības principa savākt kaut cik nozīmīgu skaitu vīru nebija iespējams. Bez tam arī tas būtu zināmā mērā saistīts ar aicināšanu un lūgšanu, kas taču kungu kārtai - un vēl 1941.g. - nepiestāvētu. Vāciešiem vēl bija varas, un kungs var likt kalpot, kā viņš grib. Vietējiem policijas priekšniekiem (vāciešiem) uzdeva paplašināt pieņemšanu policijas dienestā. Bez tam izsludināja par pakļautiem policijai visus bijušos Latvijas aizsargus, nosaucot tos par palīgpolicijas C grupu.

Latvijas neatkarības laikos bija pastāvējusi spēcīga aizsargu organizācija pēc Somijas parauga. Tur cilvēki pēc savas dzīves vietas jau bija noorganizēti vados, rotās, bataljonos un pulkos. Katrs aprīņķis sastādīja vienu pulku. Latvijas laikā bija apmēram 20 tādu pulku. Tie bija domāti kā palīgs regulārai armijai kara gadījumā. Viņu sastāvs, sevišķi komandējošais, gan bija skaitliski ievērojami samazināts Padomju Krievijas okupācijas laikā (nogalinot, arestējot un deportējot). Tomēr sava daļa vēl bija palikusi. Tā kā frontē vāciešiem sāka iet grūti, it sevišķi 1942.-1943.g. ziemā pie Staļingradas, tad radās nepieciešamība pēc Latvijas dzīvā spēka.

Vācieši nu šos aizsargus attiecīgajā aprīņķī lika savākt vienkopus, pievienojot vēl daļu šī aprīņķa policijas, un tad vienkārši paziņoja, ka tas ir tāds un tāds policijas bataljons, kas pakļauts vācu kara laika likumiem un pavēlēm, tādējādi pārkāpjot visas starptautiskās normas un konvencijas (kuras Vācija bija parakstījusi).

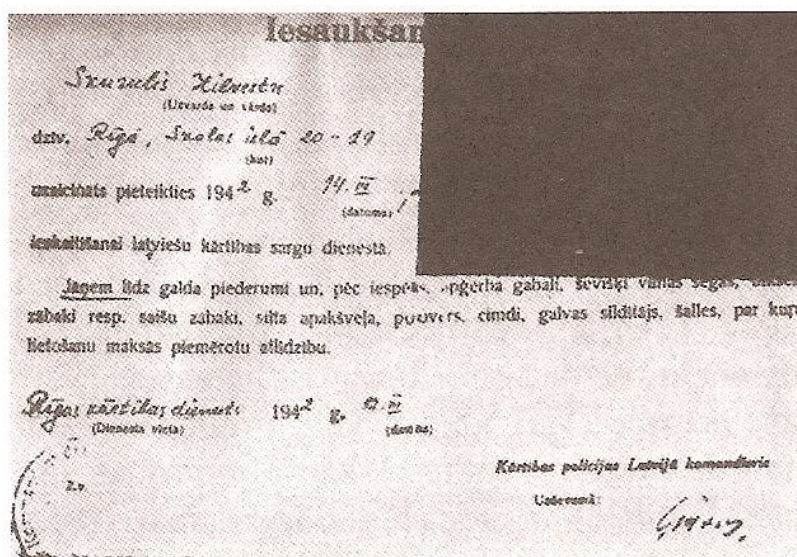
————— Austrumu fronte 1941.g. beigās ■■■■■ Austrumu fronte 1944.g. rudenī
 - - - - - Rietumu fronte 1944.g. rudenī

Šie vāciešu pasākumi bija pret visiem zināmām starptautiskajām normām un Hāgas protokoliem, kas nosaka darbību okupētās zemēs. Protams, vācieši apgalvoja, ka tikai uz īsu laiku un tikai apmācības nolūkos. Bet par šī laika ievērošanu nelikās zinis. Daudzas lauku saimniecības tā tika atstātas bez apsaimniekotāja vai spēcīgāka strādnieka.

Sarūgtinājums par to kā iesauktajos, tā viņu piederīgos bija ārkārtīgi liels. Sevišķi pēc tam, kad šos bataljonus, pavisam primitīvi apbruņotus un apgādātus, parasti piedalīja kādām vācu armijas vienībām tieši frontes iecirkņos; zaudējumi bija ļoti lieli. Tā kā iepriekš nebija notikusi nekāda medicīniska pārbaude, tad tādā veidā "mobilizēti" izrādījās daudzi slimi un kara dienestam pavisam nederīgi. Nelīdzēja ne pašu tādā veidā iesaistīto, ne latviešu Pašpārvaldes vai iestāžu protesti (kurām nebija nekādas varas). Lai samazinātu dezertēšanas iespējas, šos bataljonus vācieši parasti nosūtīja uz vācu Austrumu frontes kaujas iecirkņiem, kas atradās tālāk no Latvijas. Tāpat parasti šos bataljonus turēja tālu vienu no otra nošķirtus. Tāda bataljona komandieris gan skaitījās latvietis, bet faktiskais rīkotājs bija vācu

piedalītais sakaru virsnieks. Daudzi jo daudzi, apzinādamies viņiem nodarīto netaisnību, tomēr meklēja ceļu uz mājām. Tos ķēra un tiesāja, šāva vai ar tiem pildīja cietumus un koncentrācijas nometnes (piemēram, Salaspils koncentrācijas nometni).

Piezīme: Pamatā, policijas bataljoni nebija brīvprātīgi noformēti, bet, kā var redzēt no iesaukšanas paziņojuma, tie tika veidoti ar varu, piedraudot ar bargu sodu, ja kāds domāja izvairīties no iesaukšanas pavēles. [*Latviešu karavīrs Otrā pasaules kara laikā*. 2. sējums; 57. lpp.].

Viena tāda bataljona komandieri, bijušās Latvijas armijas kapteini Prauliņu, piemēram, vācieši notiesāja uz nāvi, pamatojoties uz kādu denunciaciju, ka viņš slikti izrunājies par vāciešiem. Turpretim kādu kareivi jeb "šucmani", kā viņus vācieši sauca, kas bija nošāvis savu bataljona komandieri, krietnu bijušās Latvijas armijas virsnieku, faktiski atstāja bez soda, jo tas bija taisnojies ar argumentiem, kas vāciešiem patika. Vācu SD vīri nošāva bez kādas tiesas bijušās Latvijas armijas Aviācijas pulka komandieri pulkvedi Kandi, ko latviešu iestādes bija sūtījušas sakaru uzturēšanai ar šiem bataljoniem, attēlojot to kā pašnāvību. Tādā pašā "pašnāvībā" no SD mira ar lodi galvā jau vācu okupācijas sākumā Latvijas armijas pl. Deglavs, dedzīgs latviešu patriots. Un tie nebija vienīgie "pašnāvnieki".

Augstāk aprādītā veidā vācieši bija "iesaistījuši" frontē līdz Leģiona dibināšanai, t.i., 1943. gadam, jau pāri par 20 tādu bataljonu (visi nelegāli formēti pretrunā ar Hāgas konvencijām un starptautiskajām normām), kuri, kā jau teikts, pavisam primitīvi apbruņoti un apgādāti un arī citādi kaujas darbībai nesagatavoti, strauji kusa frontes ugunīs.

Lieki minēt, ka šādā rīcībā latvieši saskatīja tikai sava dzīvā spēka apzinīgu izkaisīšanu un iznīcināšanu, pie tam bez kādas tiešākas nozīmes latviešu pašu interesēm. Vai pēc visa tā varēja runāt vai pat domāt par jaunu brīvprātīgu latviešu vienību radīšanu no vācu puses! Tikai ar lielām latviešu iestāžu (kurām nebija nekādas varas) un sevišķi vēlāk Latviešu leģiona ģenerālinpektora pūlēm izdevās šo bataljonu atlikumus atdabūt atpakaļ dzimtenē vai, ja nebija citādi iespējams, pievienot Leģiona vienībām, lai varētu atbrīvot vismaz slimos un vecākos.

Ja šie vāciešu pieviltie un ārkārtēji sarūgtinātie cilvēki, frontes apstākļos iespiesti, bija tomēr cīnījušies un nevis pārgājuši lielinieku (Padomju Krievijas) pusē, tad tikai tāpēc, ka viņi pārāk labi pazina arī boļševikus. Un tie ir tie paši vīri, kuru daļa vēlāk pārvesta uz Vāciju, ar ieročiem lauzās cauri Vācijai, lai nokļūtu Rietumu sabiedroto pusē, lai varētu viņiem padoties.

6. Vācieši nodibina Latviešu leģionu

Latvieši iebilst pret vāciešu plāniem dibināt Latviešu leģionu. No augstāk izteiktā liekas skaidrs, kad tad, kad vācieši 1942.g. rudenī izvirzīja jautājumu par jaunas, lielākas latviešu karavīru vienības, t.s. Latviešu leģiona, dibināšanu, sākdami to "sagatavot" latviešu sabiedrībā, latviešu iestāžu vadītājs ģenerālis Dankers (bij. Divīzijas komandieris Latvijas armijā) varēja tikai deklarēt latviešu noteikto viedokli, proti, ka nav ne mazāko cerību brīvprātīgi izveidot Latviešu leģionu (Latv. pašpārvaldes protokols 1942.g. 4.nov.). Ne mazāk noteikti to norādīja arī tie daži bij. Latvijas armijas virsnieki, ar kuriem šai sakarībā vācieši runāja. Tie aizrādīja arī, ka ar latviešu karavīru mentalitāti nav savienojama arī projektējamā latviešu iekļaušana SS vienībās, kaut arī tās būtu ieroču SS vienības. Vācieši par pēdējo sevišķi likās aizskarti un aizrādīja, ka ieroču SS, ko nekādā ziņā nevarot sajaukt ar vispārējo SS (*allgemeine SS*), esot tikai kaujas vienības un vācu armijas gvarde, un ka *Fīrers* pakāpeniski pārkārtos tādā veidā visu Vācijas bruņoto spēku. Latvieši norādīja, ka Latvija vēl nav inkorporēta Vācijā un latviešu tauta grib savu pašu valsti. Attiecībā uz pēdējo, vācieši (ģenerālkomisārs) paskaidroja, ka pat Slovākijas statusu mums nevarot piešķirt, jo tā esot nodibināta jau pirms kara. Ar mums līdzīgā stāvoklī esot Beļģija, Holande un Igaunija. Ja atrisinātu jau tagad latviešu jautājumu, citi prasītu to pašu. *Fīreram* esot tagad svarīgāki jautājumi. Viņš (ģenerālkomisārs) zinot latviešu grūtības, bet arī latviešu nostāju: tramvaju vagonos esot piekauti vācieši, ormaņi ne labprāt vedot vāciešus, nesēji stacijās nenesot virsnieku mantas, lauksaimnieki nenododot nodevas pietiekošā daudzumā. Citās Baltijas zemēs tas esot labāk. [Latv. pašpārvaldes 1942.g. 28.dec. protokols].

Nekādā ziņā vācu nodomus nevar sekmēt arī tāds apstāklis, kas tagad nāk zināms, proti, ka vācieši caur darba pārvaldēm (kuras ir vācu iestādes) ir jau iesaukuši daļu latviešu vācu armijas tā sauktos izpalīgos (HiWi - Hilfswillige). Tā latviešu pārvalde 1942.g. 8. decembra sēdē noklausās ģenerāļa Dankera ziņojumu par vācu karaspēka daļās iesaukto izpalīgu bēdīgo stāvokli attiecībā uz ziemas apģērbu un vispārējo apiešanos ar tiem un lūdz ģenerāli Dankeru griezties ar iesniegumu pie ģenerālkomisāra. [Latv. pašpārvaldes 1942.g. 8.dec. protokols].

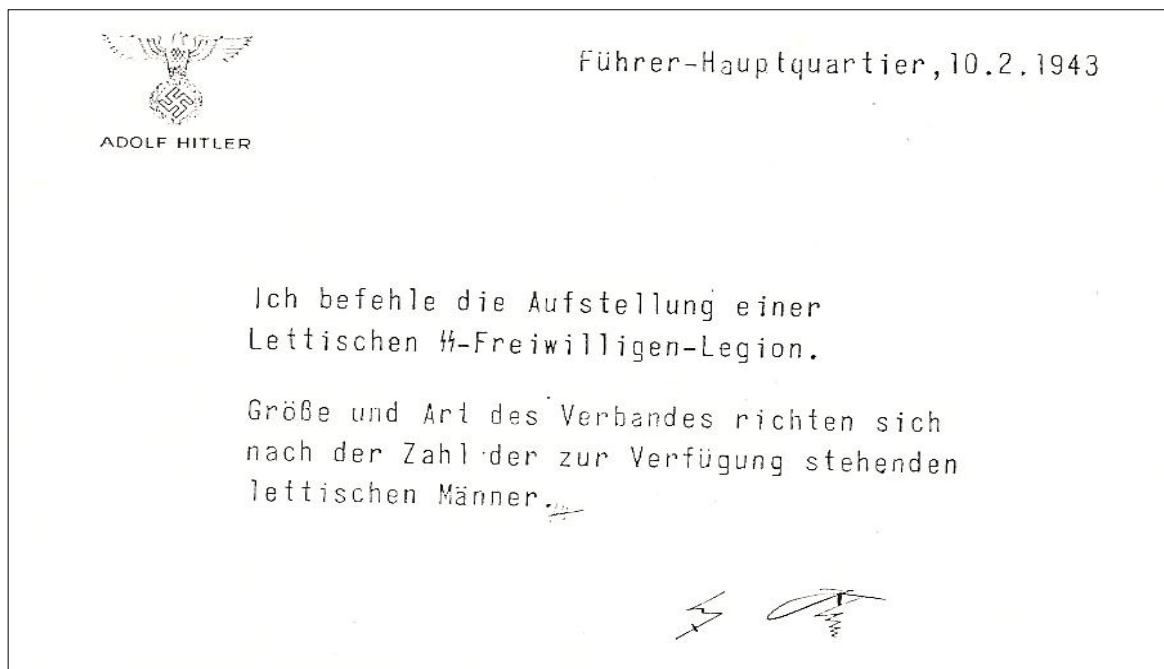
1943.g. sākumā vācieši tomēr liekas nodomājuši uzsākt brīvprātīgo vākšanu Latviešu leģionam. Šai sakarībā vācu ģenerālkomisārs 29. janvārī izsauca pie sevis visus latviešu ģenerāldirektorus. Tie ir, it kā agrākām ministrijām atbilstošo iestāžu vadītāji, tā sauktā latviešu pašpārvalde. Te visi latviešu ģenerāldirektori atkārtoti deklarē, ka, no vienas puses, latvieši gan saprot, ka viņiem jāiesaistās cīņā pret lieliniekiem cik vien iespējams, bet, no otras puses, zemē valda tādi apstākļi, kas cilvēkus no pieteikšanās brīvprātīgi attur. Latviešu pārstāvji norādīja, ka viņi (latvieši) īsti nezina, vai *Fīrers* ir atļāvis vai pavēlējis to nodibināt. Pirmā gadījumā latvieši nezina, kas to ir lūdzis, bet otrā - kas tad ir pavēlēts. Latvieši arī lūdz neaizmirst

starpību starp vāciešiem un latviešiem un līdz ar to starpību reaģējumā uz Fīrera aicinājumu.

"Jūs (vāciešus) aicināja un aizrāva līdzī pašu tautas cilvēks, vīrs, kas ir kauls no jūsu kaula, miesa no jūsu miesas. Mēs piederam citai tautai." Latvieši gan zina, ka lielinieki (Padomju Krievijas karaspēks) ir jau tuvu Latvijas robežām, un zina, kas viņus sagaida, ja lielinieki vēlreiz iebruks viņu zemē. "Un tomēr, vai Jums, ģenerālkomisāra kungs, neuzkrīt, ka visa zeme klusē, kāda drūma miera pārņemta. Tas ir bezcerības miers. Nevar dzīvot tikai naidam, tikai iznīcināšanai. Jābūt arī kādam pozitīvam mērķim, kādai gaišai cerībai. Vācu tauta zina, par ko tā cīnās: ne tikai lai iznīcinātu lieliniecismu (komunismu), bet arī lai nodrošinātu savai tautai dzīves un attīstības iespējas. Bet par ko lai iet tagad cīņā latvieši? Ko viņiem teikt bez tā, ka jākaro tikai pret lieliniekiem. Mums nav nekā ko teikt." Šīs apspriedes rezultātā tad arī vācu ģenerālkomisārs atzīst, ka brīvprātīgo vākšanai nebūtu panākumu. Tāpēc no tās atsakās. [Pašpārvaldes 1943.g. 29. janv. Speciāls protokols, t.s. "Protokols Nr.2"]. Cik zināms, šis jautājums, t.i., brīvprātīgo vākšanas jautājums, arī vairs netika pacelts.

Vēl daudziem svešiem it kā neskaidrais jautājums, vai leģionāri ir bijuši brīvprātīgie vai mobilizēti, jau atkrīt pats par sevi, jo tāda vismaz manāma brīvprātīgo vākšana Latviešu leģionam nekad nav notikusi. Tāpat nav zināma neviena pat sīkāka Leģiona vienība, kas būtu sakomplektēta no brīvprātīgiem. Tas rāda, cik nepareizs ir Latviešu leģiona apzīmējums "brīvprātīgais".

Hitlers pavēl nodibināt "Latviešu leģionu". Neraugoties uz to, ka vācu iestādes ir noskaidrojušas, ka brīvprātīgo vākšanai Latvijā nav izredžu un, kā tas no pieminētās apspriedes redzams, atteikušās no brīvprātīgo vākšanas, 1943.g. 10. februārī nāk Hitlera un Himlera pavēle vietējiem vācu funkcionāriem izveidot Latviešu leģionu, pie kam tas apzīmēts par "brīvprātīgu" un "SS".

Tulkojums:

Fīrera štābs, 10.2.1943

"Pavēlu izveidot Latviešu SS - brīvprātīgo - leģionu. Vienības lielums un veids atkarīgs no rīcībā esošā latviešu vīru skaita."

HH (Himlera iniciāli) un Ādolfs Hitlers (paraksts)

Piezīme (ievērot): „...atkarīgs no rīcībā esošā latviešu vīru skaita.”, bet ne no brīvprātīgo skaita. Hitlera pavēle jau pati par sevi norāda uz to, ka vācieši plānoja iesaukšanas leģionā spaidu kārtā.

Vai tad vietējie vācu funkcionāri (bez kuru ziņas tas droši vien nevarēja notikt), gribēja padarīt savu vadoni smieklīgu, jo viņi jau zināja, ka šajos apstākļos brīvprātīgo vākšana dotu tikai nožēlojamus panākumus, ja vispār ko dotu? Nē, viņi nemaz nebija domājuši atstāt tādas lietas no latviešiem atkarīgas un pieļaut nejausības "Fīrera" pavēles izpildei vai autoritātei, un arī Hitlers pats uz to neieļaušos. Tas jau nozīmētu aicināt un lūgt. Un ko? Latviešus! *Ein Splittervolk (Drumstalu tauta)!*

Pirmais epitets: "brīvprātīgie". Daudzi vēsturnieki un latviešu tauta domā, ka Hitlers ar šo apzīmējumu "brīvprātīgie" grib nasegt uz ārpusi (noslēpt no pasaules) latviešu mobilizēšanu, tas ir, starptautisko normu pārkāpšanu. Te gan liekas, ka šīs atzītās starptautiskās normas vismazāk liktu viņam meklēt kādu maskējumu. Bet viņš un tie, kas ap viņu, bija paraduši lietas apzīmēt (un to dara arī citi diktatori) pilnīgi pretējiem vārdiem, nekā tas ir. Un tie bija gan iekšējie, gan ārējie propagandas motīvi, kas lika piekārt piespiedu kārtā iesaistāmiem latviešiem šo apzīmējumu. Nu, lūk, kā maza tauta pieķeras Vācijai un Fīreram. Paši vācieši gan zināja, ko nozīmē vārds "brīvprātīgi" no Fīrera paša lūpām. Vācijā jau vēl miera laikā cirkulēja anekdote, ka Hitlers piespiež "brīvprātīgi" suni sinepes ēst.

Otrais epitets: "SS". Vai tad nu Hitlers tiešām grib iecelt šajās sevišķi privilēģēto nacionālsociālistu partijas vīru rindās, kurās tie iekļūst tikai īpašā izlasē (pirmkārt, ir jābūt vācietim) masveidīgi latviešus, tautu, kuru tas līdz šim pieminējis tikai ar nicināšanu starp citām "drumstalu tautām"? Kas pat nav ieskaitīta to tautu rindā, kas būtu zināmā mērā līdzīgas ģermāņu tautām, bet nolieka daudz zemākā pakāpē. Protams, ieskaitīt latviešus par SS vīriem vācieši nav domājuši pat sapņos. Un Leģionā arī vienmēr tika pasvītota šī atšķirība starp SS vīriem un leģionāriem. Un arī latviešu vienības apzīmēja ne par SS vienībām, bet par "der SS", t.i., ka tās ir SS īpašums, kā, piemēram, kāda lieta. Bet piekārt Leģiona apzīmējumam to var. Nu, redzat, ka pakļautās tautās nav nekāda naida pret SS, bet gluži otrādi - cieņa un atzīšana. Tas var noderēt atkal propagandai. Un bez tam, kā rokās tad lai atdotu lielākās latviešu vienības, pret kurām taču nevar būt pilnas uzticības? Vācu armijas virsnieku pārzināšanai? Bet Hitleram pret tiem pašiem nebija uzticības. Diezin, ko tie varētu izperināt kopā ar tādiem latviešiem. Vienīgi SS pārbaudītajās rokās būtu zināma garantija. Tā nevis uzticēšanās un latviešu izcelšana pakļauj viņus SS, bet gan neuzticēšanās un uzraudzības motīvi.

Likt latviešiem par to ciest arī pēc Otrā pasaules kara un kvalificēt viņus par SS vīriem var tikai ar tādu pašu loģiku, kā, piemēram, koncentrācijas nometņu gūstekņus saukt par SD vīriem, kam šie ieslodzītie bija pakļauti. Šādas loģikas pieeju propagandas nolūkos regulāri izmantoja Padomju Krievija no 1945. gada līdz pat Padomju Savienības sabrukumam, kad tā vairākkārtīgi apsūdzēja nevainīgus

latviešu leģionārus "netīros darbos", kurus bija veikuši vācu SS un SD vīri; Krievija joprojām turpina to pašu *psiholoģiskā kara* propagandu (melus) arī vēl šodien.

Vācieši pārkāpi starptautiskos likumus un konvencijas. Kā jau minēts, vācieši atzina, ka brīvprātīgo vākšana panākumus nedos, un tāpēc tūlīt pārgāja uz iesaukšanām, lai arī vēl sākumā nelietoja mobilizācijas vārdu. Un vārdam jau arī nav nozīmes, bet pašai lietas būtībai. Vācija arī karā iegāja un turpināja karu vairākus gadus, nelietojot mobilizācijas apzīmējumu. Vai tad šī milzu armija sastāvēja no brīvprātīgiem? **Vācieši visā pilnībā ignorēja starptautiskās normas un konvencijas, kuras Vācija bija parakstījusi, kas aizliedz okupācijas varai viņu okupētā teritorijā iesaukt vietējos iedzīvotājus piespiedu kārtā tiešās kara darbības vajadzībām un tos iekļaut savējos bruņotos spēkos.**

Fakts, kas jātur prātā, ir, ka jaunekļi tika iesaukti darba vienībās, bet vēlāk šīs vienības tika iegērtas vācu armijas uniformās ar vācu nozīmēm un piekomandētas pie vācu kaujas vienībām. Tādā veidā Hāgas konvenciju pilnībā ignorēja ne tikai vācieši, bet arī krievi. Šie starptautiskie kara noziegumi ir maksājuši latviešiem 100000 dzīvības kaujas laukā, neskaitot vairāk ka to skaitu civilistos un dubulti to skaitu deportācijās un slepkavībās no Padomju Krievijas puses. Kanādas vēsturnieks H. Otto savā grāmatā, *How the Germans Conscripted "Volunteers" for the Latvian Legion*, tieši pasaka, ka latviešu jaunekļu iesaukšana vāciešu bruņotos spēkos bija pilnīgi pretrunā ar Hāgas konvenciju un ka tur nevar būt jebkāda runa par "brīvprātīgumu", ja cilvēki tiek iesaukti ar varu un draudiem. Tas pats attiecas uz Padomju laika (1940.-1941.g. un 1944.-1945g.) iesaukšanām.

Vācieši izdod reģistrācijas un iesaukšanas pavēles. Sagatavojoties izpildīt Fīrera pavēli par Latviešu leģiona izveidi, vācieši jau 1943.g. februārī izsludināja visu bijušo Latvijas armijas virsnieku un instruktoru reģistrāciju attiecīgos policijas iecirkņos, piedraudot ar sodu par reģistrācijas neievērošanu. Īsi pirms tam izrādījās jau Rīgā nodibināta ar *SS Hauptamta* pavēli *SS Ersatzkommando Ostland*. Tūlīt, 1943.g. februārī, vācu ģenerālkomisārs deva darba pārvaldēm (*Arbeitsämte*) pavēli sagatavoties 1919. - 1925.g. dzimušo vīriešu iesaukšanai. Šie gadi bija pirmie "pilnie" gadi (kara darbība Latvijā izbeidzās 1920.g.) un to kontingentu varēja rēķināt ap 90 000 kopsummā. Latviešu patrioti tieši ar šiem gadiem sevišķi rēķinājās (Latvijā audzētā, stingri nacionālā jaunatne), tāpēc šī ziņa radīja latviešos sevišķu satraukumu, kad tie sāka saņemt iesaukšanas pavēles (skat. piemēru tālāk).

Te vēlreiz jāatkārto, ka latvieši, protams, bija arī satraukti par iespējamo lielinieku (Padomju Krievijas Sarkanās armijas) atgriešanos. Paredzot dažādas varbūtības, viņi vēlējās, lai viņiem vajadzīgā brīdī būtu pie rokas apbruņots pašu karaspēks. Bet tam vajadzētu būt pie rokas, t.i., uz pašu teritorijas vai tās tuvumā. Pie tam tikai savā laikā, kas vēl nelikās pienācis. Turklāt pēc līdzšinējās pieredzes taču nebija nekādu garantiju, ka vācieši šo spēku atkal neizklaidēs, kā to jau bija darījuši. Latviešu interesēs bija vismaz vēl iegūt laiku un ziedot savas asinis, kad tas neatvairāms, tikai tā, lai nāktu savas tautas tagadējam un vēlākam stāvoklim par labu. Tāpēc arī latviešu iestāžu protesti pret nodomāto iesaukšanu bija sevišķi noteikti (cik nu to situācija pieļāva), gan norādot uz vispārējo situāciju zemē, gan uz to, ka vācieši vēl vienmēr neatzīst Latvijas valsti, gan uz starptautisko normu pārkāpumiem un sarežģījumiem, kas ar tādu iesaukšanu varētu rasties. [*Latv. pašpārvaldes 1943.g. 26. marta iesniegums ģenerālkomisāram.*]

Zur Beachtung! — Ievēribai

Personalausweis mitbringen!
Nemt līdz personas apliecībai!
Diese Aufforderung sofort dem Arbeitgeber vorlegen und anhängen.
Den Beschäftigungsnachweis ausfüllen lassen.
Šis uzaicinājums nekavējoties uzrādāms darba devējam, kam jāizpilda pievienotais nodarbošanās apliecinājums.

Tauglichkeitsprüfung teilgenommen
am: **26. FEB. 1943**
Nämis dalību derīguma pārbaudē:
Zurückgestellt: *[Signature]*
Atbrīvots:
Verpflichtet zum:
Arbeitsdienst am:
Handzeichen des Erfassungsbefehlshabers und Datums:
26. FEB. 1943

POSTKARTE

Einschreiben
Jerakstīt!

1943. 26. FEBR

Herrn

Janim Berns

kgm.

Vidzemes g-gte 216-18

Rīga

**Der SS- und Polizeiführer
Lettland**

Datum des Poststempels
Pasta zīmoga datums

Auf Grund der Verordnung über die Einführung der Arbeitspflicht vom 19. 12. 41 und den dazu erlassenen Änderungen und Durchführungsbestimmungen findet.
Pamatojoties uz 1941. g. 19. 12. rīkojumu par darba pienākuma ieviešanu un šī rīkojuma pārgrozījumiem un izpildnoteikumiem

am: *26. 2. 43* um *8²⁵* Uhr in *Carl Schirren Str. 13/45*
kad: pikst. kur

die Erfassung Ihres Geburtsjahrganges statt — Erfassungstab Nr. *1* —
notiks Jūsu dzimšanas gada gājuma registrācija — registrācijas komisija Nr. *1* —
Hierzu haben Sie sich in sauberem Zustande einzufinden. Nichtbefolgung dieser Aufforderung zieht schärfste Bestrafung nach sich. Der Arbeitgeber ist verpflichtet, den erforderlichen Urlaub unter Weiterzahlung des Lohnes zu gewähren und hat den anhängenden Beschäftigungsnachweis genau auszufüllen. Diese Aufforderung gilt als Berechtigungsnachweis für die Benutzung öffentlicher Verkehrsmittel.

Uz registrāciju Jums jāierodas tīri koptam. Nesekojoš šim uzaicinājumam, Jūs stingri sodīs. Darba devējam uzlikts par pienākumu piešķirt vajadzīgo atvaļinājumu, iekšējot kārtējo algu, un tam pareizi jāizpilda pievienotais nodarbošanās apliecinājums. Šis uzaicinājums der kā tiesību apliecinājums lietot publiskus satiksmes līdzekļus.

Siegel
Zīmogs

Im Auftrage:
Uzdevums

Achtung! Beachten! — Ievērot otro pusī!

Staatsdruckerei Riga, Hermann-Göring-Str. 9 471 432

Pirmais solis: REGISTRĀCIJA

Lūdzu, ievērojiet, ka augšējais piemērs parāda, ka registrāciju veic vāciešu "Reģistrācijas komisija Nr. 1", viss zem vācu uzraudzības acīm - "SS un policijas šefa Latvijā" (Der SS - und Polizeiführer Lettland)

Vācieši tomēr turpināja savu. Jau 6. februārī vācu SS un policijas vadītājs bija paziņojis dažiem latviešu pārstāvjiem, ka Latviešu leģions jau faktiski esot nodibināts, apvienojot 3 latviešu kārtības sargu bataljonus vienā pulkā un iedalot to 2.SS brigādē. Pie tam viņš atkal bija iestāties dedzīgi par mobilizācijas nepieciešamību [Latv. pašpārvaldes 1943.g. 8. febr. protokols]. Latviešu mierinājumam un uzmundrinājumam te paskaidrots, ka dots rīkojums izbeigt visas pret latviešu nacionālistiem ievadītās lietas. Atskatoties atpakaļ, tā bija skaidra atzīšanās no vāciešu puses, ka viņi nekad nebija domājuši atzīt neatkarīgu Latviju, pasakot, ka nu tagad mēs atbrīvosim no ieslodzījuma latviešu nacionālistus, kuri bija pieprasījuši latviešu pašnoteikšanos. No šīs dedzīgās iestāšanās par mobilizāciju vēl

lieku reizi redzams, kādā veidā vācieši atrada par iespējamu izveidot to vienību, kam Hitlers tikai dažas dienas vēlāk deva apzīmējumu "brīvprātīgā". Tūlīt pēc jau pieminētās latviešu virsnieku un instruktoru reģistrācijas pavēles tapa zināms, ka vācu *Ersatzkommando* bija jau uzsācis, pamatojoties uz reģistrācijas datiem, individuālu virsnieku un instruktoru iesaukšanu Latvijas leģionam. Daļu to tika nosūtīti arī uz militarizētām darba vienībām, kas bija sastādītas no latviešiem un piedalītas vācu karaspēka daļām.

Ergänzungsamt der Waffen-SS
Ergänzungsstelle Riga

Riga, Datum des Poststempel
Pleskauer Str. 16

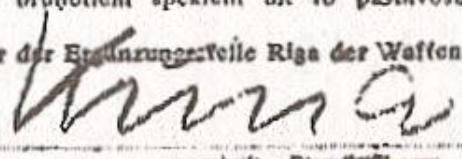
Einberufungsbefehl Iesaukšanas pavēle

Sie werden hiermit zur Lettischen SS-Freiwilligen-Legion einberufen und haben sich am
Ar šo esat iesaukts Latviešu SS-brīvprātīgo leģionā. Jums jāierodas

26. MÄRZ 1943 1943 bis **18. 09** Uhr
līdz pulkst.

in **Riga, Abreiner Kaserne** zu melden
ieršanās vieta

Mit der Einnahme unterstehen Sie der Deutschen Wehrmacht und den für sie geltenden Bestimmungen.
Ar iesaukšanu jūs esat padots vācu bruņotiem spēkiem un to pastāvīgam noteikumiem.

Der Leiter der Ergänzungsstelle Riga der Waffen-SS
i. A.
Hauptsturmführer

Otrais solis: IESAUKŠANAS PAVĒLE (Einberufungsbefehl)
"Ar šo esat iesaukts Latviešu SS-brīvprātīgo leģionā."

Latvieši meklē garantijas no vāciešiem. Redzot, ka tiešām tiks izdarīta vēl plašāka latviešu dzīvā spēka iesaistīšana piespiedu kārtā, latviešu pūles bija panākt vismaz kādas savu interešu garantijas. Tas attiecās kā uz iedzīvotāju vispārējā stāvokļa atvieglošanu, tā galvenokārt uz latviešu, jau paņemtā un ņemamā, dzīvā spēka kopā saturēšanu un saudzēšanu (Latvijas jaunatni).

Nav jāaizmirst pie tam latviešu tautas ārkārtīgi smagais stāvoklis: tā bija pakļauta viena okupanta varai, un tuvumā jau rēgojās otra drausmīga ēna. Nekur tauta nevarēja pacelt savu balsi, kas izskanētu pāri zemes robežām, un nebija arī neviena, no kā varētu saņemt kādu palīdzību un atbalstu. Viss atkarājās tikai no pašu prasmes lielāku rēgojošos jaunumu censties padarīt iespējami mazāku.

Un šinī ziņā latvieši bija spiesti runāt un sarunāties ar tām pašām vācu iestādēm, no kurām tas izgāja vai kas bija to orgāni. Latviešu tautā pretestības nozīme tāpēc pastāvēja un izpaudās ne tik daudz nelegālā darbībā, kā tanīs atklātajās iestādēs,

kas centās katra savā vietā ievērot un sargāt latviešu intereses, cik vien iespējams katrā iestādē, kurām vācieši ir atļāvuši eksistēt.

Konkrētā gadījumā un posmā latviešu mērķus var formulēt šādi:

- 1. Panākt Latvijas starptautiskā stāvokļa atjaunošanu.**
- 2. Panākt apsolījumu no vāciešiem, ka netiks izdarītas nekādas jaunas iesaukšanas. Vismaz panākt, lai tas nenotiktu pirms nav pārvesti mājās Austrumu frontē izkaisītie policijas bataljoni un cilvēki atbrīvoti, kā to agrāk bija solījuši vācieši, vai, ja nebūtu iespējams panākt to atbrīvošanu, visi šie bataljoni savesti vienkopus organizējamā Latviešu leģionā.**
- 3. Lai Latviešu leģionā, ja to izveido, viss komandējošais sastāvs, Leģiona komandieri ieskaitot, būtu latvieši, pie kam augstākā priekšnieku izraudzīšana, pulku komandierus ieskaitot, notiktu ar zemes pašpārvaldes piekrišanu.**
- 4. Lai ārpus Leģiona nebūtu tad vairs citu latviešu vienību vai izkaisītu latviešu karavīru.**
- 5. Lai Leģiona vienībām tiktu dots pienācīgs apmācības laiks Latvijas teritorijā, pie kam šis laiks lai nebūtu īsāks par 6 mēnešiem.**
- 6. Lai Leģions militārās vajadzības gadījumā tiktu izvirzīts frontē tikai Latvijas teritorijas aizsardzībai pret Padomju Krievijas karaspēku, tikai kopīgi (nesadalīti) un pakļaujot ne SS, bet vācu armijas vadībai.**
- 7. Lai latviešu vienību apbruņojums un apgāde nebūtu trūcīgāka par attiecīgo vācu vienību apbruņojumu un apgādi.**
- 8. Lai vairs neatkārtotos tāda cilvēku ķeršana, piemēram, kā tas notika policijas bataljonos, netiktu pielietoti spaidi eventuālās iesaukšanās, bet jau spaidu kārtā iesauktiem dotu izvēli palikt dienestā vai atgriezties mājās.**

Galvenās no šīm prasībām Latviešu pašpārvalde iesniedza rakstiski Reihs komisāram un ģenerālkomisāram jau 1943.g. 23. februārī. Par tām visām pēc būtības neatlaidīgi cīnījās vēlāk Leģiona ģenerālinspektors pēc iecelšanas amatā. Vācieši tām pēc būtības piekrīt un ir spiesti arī ievērot, lai arī ne pilnā mērā (piem. 2.). Par pagaidām neizpildāmām tie norāda 1., 2. un 4., bet par noraidāmu 8. punktā minēto, t.i., atteikšanos no spaidiem pie iesaukšanas. Tas nozīmētu, kā viņi izsakās, "neanštendīgiem" (negodprātīgiem) ļaut dzīvot uz "anštendīgo" (godprātīgo) rēķina.

Ar to vācieši no jauna parāda, ka viņi negrib ievērot brīvprātības principu Leģiona komplektēšanā. Gan ne jau "neanštendīgo" dēļ, bet to cilvēka skaita dēļ, kas vajadzīgs. 1943.g. februārī laikrakstos ir ģenerālkomisāra rīkojums, ka latvieši, respektīvi, Ostlandes iedzīvotāji ir pakļauti totālai iesaistīšanai pakalpošanā fronteī.

Vācieši izsludina mobilizāciju Latvijā. Mēs redzam, ka vācu augstākais SS- un Policijas vadītājs Ostlandē, ģen. Jekelns, nepanākot latviešu pašpārvaldes piekrišanu, 1943.g. februārī patvarīgi izsludināja mobilizāciju un pavēlēja iesaukt no 1919.-1924.g. dzimušos latviešu jaunekļus. Mobilizācijas veica SS-staf. Hīrtesa (Hierthes) vadībā no Berlīnes izsaukti iesaukšanas komisiju priekšsēži (ģen. Jekelna 1943.g. 19.febr. raksts, *Nirnbergas tribunāla dokuments Nr. 3302*). No mobilizētiem saformēja jaunus policijas bataljonus vai arī izdalīja vācu vienībās par izpalīgiem. 1943.g. 23. februārī latviešu Pašpārvaldes iekšlietu ģenerāldirektors ziņoja saviem kolēģiem, ka 1919. - 1924.g. dzimušie jaunieši saņēmuši vācu darba pārvalžu

paziņojumu ierasties 27. februārī uz iesaukšanu. Noskaidrojās arī, ka iesaukšanu bija vadījis SS- *Ersatzkommando*, kas bija jau sagatavojusi uzsaukumu sliktā latviešu valodā. Augstākais SS un policijas vadītājs bija piekritis, ka Leģiona apmācībai pulka komandieri būs latvieši, akceptējot arī domu, ka divīzijas komandierim jābūt latvietim, kā arī bija solījis pēc iespējas rūpēties par mūsu kārtības sargu bataljonu atpakaļ sūtīšanu uz Latviju. Pašpārvalde, vispusīgi pārrunājot šos jautājumus un to, ka nav nekādu rakstisku garantiju, ne par Leģionu, ne zemes iekšējo un starptautisko stāvokli, nolēma vēlreiz griezties pie ģenerālkomisāra ar jaunu iesniegumu [*Latv. pašpārvaldes 1943.g. 27. febr. protokols*]. Nākošās dienās ģenerālkomisārs publicēja kādu uzsaukumu sakarā ar gaidāmo iesaukšanu. Atzīmējams, ka latviešu iestāžu pārstāvji sakarā ar šo uzsaukumu vācu iestādēm norāda, ka nav savienojama ar latviešu mentalitāti angļu un amerikāņu pieminēšana blakus boļševikiem [*Latv. pašpārvaldes 1943.g. 27. febr. protokols*], ko vācieši tad arī respektēja savos uzsaukumos. Vācu vietējais propagandas nodaļas vadītājs Dreslers tad uzstāja, lai latviešu iestādes nāktu ar savu uzsaukumu, kurā varētu vairāk ievērot latvisko. Latviešu pārstāvji atrada, ka tādām uzsaukumam nav pamata, un no tāda atteicās [*Latv. pašpārvaldes 27. febr. un 2. marta protokoli*]. "Brīvprātīgo" leģiona noformēšana tātad bija maldinājums un avīžu sludinājumi vai citi uzsaukumi bija tikai propagandas "barība" uz ārpusi kā, piemēram, zemāk redzamais uzsaukums "Tēvijā".

Nodibināts Latviešu leģions

Atzinībā par jau tagad frontē esošo latviešu brīvprātīgo vienību drošsirdīgo stāju Lielvācijas Vadonis piekritis Latviešu *W* brīvprātīgo leģiona dibināšanai. Jaunnodibinātajā Latviešu leģionā kā kodols jau iekļauta daļa brīvprātīgo vienību.

Leģions nodibināts kā vienota ciņas kopa, ietilpinot to *W* ieroču formācijās, un tā vienības komandēs latviešu virsnieki.

Leģionā var iestāties visi 17 — 45 g. veci latviešu tautības vīrieši. Dienesta saistība pastāv līdz kara beigām. Apgāde, atalgojums un ietērps tas pats kā vācu *W* ieroču formācijās. Piederīgo apgāde un nodrošināšana atbilst vācu bruņoto spēku apgādei saskaņā ar *W* apgādes un nodrošināšanas likumu.

Pieteikšanās Latviešu brīvprātīgo *W* leģionā izdarāma mutiski vai rakstiski sekojošās vietās:

- 1) *W* pieteikšanās punktā Austrumzemē, Rīgā, Pleskavas ielā 16, 1. stāvā, tālr. 33279;
- 2) Visās vācu policijas un žandarmērijas iestādēs;
- 3) Visās latviešu policijas iestādēs.

Katrs latvietis, kas iestājas Latviešu leģionā, ar to pauž savu nesatricināmo gribu aizstāvēt savu tēviju un cīnīties ieročiem rokā pret boļševismu par Eiropas jaunuzbūvi un nākotni.

Rīga, 1943. g. 27. februārī.

Standartenführera Hirtesa paziņojums „Tēvijā”

1943.g. 26. februārī vācieši caur darba pārvaldēm iesāka vispārēju piespiedu iesaukšanu visā Latvijas teritorijā jau pieminētiem gadiem (virsnieku un instruktoru, kā arī minēto gadu daļējas iesaukšanas viņi tādā pat veidā bija dažās vietās sākuši arī pirms tam).

Pēc pulkveža Aleksandra Plensnera aprēķiniem šī zem "darba pārvalžu maskas" īstenotā iesaukšana bija vislielākā, kas Latvijā notikusi. Latviešiem nāca zināms, ka vācieši bija paredzējuši šādu iesaucamo sadalīšanu: Leģionam 16-17 tūkstoši; kārtības sargu, resp., Policijas bataljoniem 5-6 tūkstoši; vācu karaspēka izpalīgiem 25 tūkstoši; karaspēkam svarīgiem darbiem, resp., militarizētām darba vienībām 10 tūkstoši; kopā 56-58000 [Latv. pašpārvaldes 16. febr. protokols]. Šo skaitu vācieši arī sasniedza, jo vēlāk izrādījās, ka izpalīgos iesaukti ir ne mazāk par 27000.

Pakļaujoties latviešu iestāžu spiedienam vācieši sākumā atturējās no iedalīšanas policijas bataljonos. Tomēr vasarā un rudenī to tomēr izdarīja, jo, lai gan galvenā iesaukšana notika februāra beigās un martā, iesaukšana vilkās līdz pat rudenim, jo daudzi nebija tūlīt atraujami no karam svarīgiem darbiem - dzelzceļā, pastā, fabrikās un līdzīgi, kā arī radās iesaukto novietošanas grūtības. Tātad no "brīvprātīgo" idejas vairs nebija ne miņas un mobilizācija gāja vaļā pilnā sparā.

No mobilizētiem vācieši saformēja jaunus policijas bataljonus vai arī izdalīja vācu vienībās par izpalīgiem. Tas nepatika Berlīnei, jo tā vēlējās lielākas latviešu vienības frontes dienestam. Sakarā ar to, SS-gruf. Bergers 1943.g. 23. maijā raksta bargu vēstuli SS-staf. Hīrtesam Rīgā:

(Handschriftlich) 36/150/4.
FERNSCHREIBEN

(Stempel): Persönlicher
Stab Reichsführer — SS
Schriftgutverwaltung
Akt.Nr.Gehh./113.

SS-Standartenführer Hiertes
R i g a
Lieber Hiertes!

Ich habe Sie seinerzeit auf Befehl des Reichsführers-SS übernehmen müssen und Sie in der Ergänzungsarbeit eingestetzt. Dabei hatte ich die feste Überzeugung, dass Sie in treuer Pflichterfüllung Ihre Aufgaben erfüllen. Ich wurde heute vom Reichsführer-SS furchtbar angenommen, weil Sie entgegen Ihrer Verpflichtung mich über die Ersatzverhältnisse, Aufstellung der Division „Lettland“ und der Brigade „Lettland“ im Unklaren liesen. So ist es heute möglich, dass weder Division noch Brigade steht, dagegen unzählige Polizei-Bataillone neu ins Leben gerufen wurden.

Bis zum 1.6.43. stehen zahlmässig Division und Brigade. Wie ist mir restlos gleichgültig. Notfalls sind von den in den letzten 3 Monaten aufgestellten Polizei-Bataillonen soviel auszulösen, dass wir die notwendige Anzahl der Männer erhalten. Der Vollzug ist zu melden.

Sie selbst haben sich am 28.5.1943 um 11 Uhr vormittags bei mir in Berlin zu melden mit den notwendigen Unterlagen. Zu Ihrer persönlichen Sicherung möchte ich Ihnen noch mitteilen, dass ich einen klaren Befehl des Reichsführer-SS habe.

Heil Hitler!

23.5.1943
Be/Bn

gez. Berger
SS-Gruppenführer

(Handschriftlich:) Abl. M. (Meine)

(Handschriftlich:) Meine
Berger hat Durchschlag

(Stempel) Befördert durch F.G.

Tag Monat Uhrzeit

23 5 16.02

an App. Durch

RVst

Unterschriftenzeichen.

(Nürnbergas tribunāla dokuments Nr. 3380.)

Tulkojums:

"Mīļais Hīrtes!

Ar Reihs fīrera pavēli man vajadzēja Jūs savā laikā pārņemt un iesaistīt iesaukšanas darbā. Pie kam man bija dziļa pārliecība, ka Jūs uzticīga pienākuma apziņā pildīsiet savus uzdevumus. Šodien man bija pie Reihs fīrera lielas nepatīkšanas, jo Jūs pretēji savam pienākumam atstājāt mani neziņā par karaspēka daļu papildināšanu, īpaši par divīzijas "Latvija" un brigādes "Latvija" izveidošanu. Tamdēļ ir

iespējams, ka tagad nav nedz latviešu divīzijas, nedz brigādes, bet tanī vietā saformēti policijas bataljoni.

Līdz 1943.g. 1. jūnijam jābūt gatavai divīzijai un brigādei. Kādā veidā, man gluži vienaldzīgi. Sliktākā gadījumā jāizņem no pēdējos trīs mēnešos saformētiem policijas bataljoniem tik daudz vīru, lai divīzijai un brigādei sadabūtu nepieciešamo cilvēku skaitu. Par izpildīšanu ziņot.

Jums pašam jāierodas 1943.g. 28. maijā plkst. 11.00 pie manis Berlīnē, ņemot līdzi attiecīgos dokumentus. Jūsu personīgai pārliedzībai daru Jums zināmu, ka es šinī lietā esmu saņēmis SS-Reihsführera skaidru pavēli."

Heil Hitler!

23.5.1943

gez. Berger

Be/Bn

SS-Gruppenführers

Piezīme: *Nirnbergas tribunāla dokuments Nr. 3380.*

Iesaukšanas process, vāciešu bažas un latviešu protesti. Kaut gan Fīrers savā pavēlē (starp citu, latviešiem šīs pavēles teksts nāk zināms tikai gadu vēlāk, kā tas redzams no ģenerālinspektora atzīmes uz tā) Leģiona skaitlisko sastāvu noteicis atkarīgu **no rīcībā esošo cilvēku skaita** (bet ne no brīvprātīgo skaita), Leģionam vācieši negrib dot un nedod vairāk kā 25% no iesaucamiem. Acīmredzot viņi baidās turēt vienkopus pārāk daudz apmācītu un apbruņotu latviešu. Apmēram 60 000 liela latviešu armija, kas bez tam 6 mēnešus paliktu Latvijas teritorijā un arī pēc tam vismaz tās tuvumā, ja nu vēl pieskaita policijas bataljonus, taču būtu tāds spēks, kas gribot negribot nevarētu palikt bez ietekmējuma kā uz vācu varas un politikas iespējām Latvijas teritorijā, tā uz pašu latviešu izturēšanos. Un vācieši atklāti atzīst, ka viņi nav pārliecināti par latviešu izturēšanos kritiskā brīdī. Tāpēc nevis bailes, ka latviešu virsnieku vadītiem un vienkopus savākti latviešu spēkiem, vai nu to sauc par Leģionu vai citādi, nesanāktu pietiekoši iesaukto, bet gan otrādi, ka par daudz latviešu būtu vienkopus. Tāpēc, vācieši paši savas raizes dēļ liek savām iesaukšanas komisijām jautājumu nepacelt, kur iesauktie vēlas iet - Latviešu leģionā vai citur. **Viņi ir nolēmuši, ka 25% būs nozīmēti Leģionam un 75% sadalīti par vācu vienībām un "izkaisīti vējos".** Protams, latvieši gribēja turēties kopā, paši savās vienībās, savas zemes tuvumā un latviešu virsnieku pakļautībā. Un tāpēc arī atskanēja nopietni protesti, ka iesauktiem solītās izvēles tiesības nedeja. Pieņemšanas komisijām *Ersatzkommando* bija devis rīkojumu iesaucamam nemaz pie iesaukšanas neteikt, kur viņš tiks iedalīts. Vāciešu iesaukšanas medicīniskās pārbaudes izraisīja latviešiem lielas raizes, jo vācieši bija ieinteresēti vairāk savos "vīru skaitļos" bet ne iesaucamo veselībā, medicīniskā stāvoklī vai vispārīgā dienesta piemērotībā. Komisija tikai paziņoja, vai bija pieņemts vai pagaidām atbrīvots. Un šī pagaidām atbrīvošana notika, mazāk uz slimību, kā uz dažādu vācu iestāžu apliecību pamata. Veselības pārbaude aprobežojās gandrīz vienīgi ar nosvēršanu un nomērīšanu. Tāpēc arī vēlāk izrādījās, ka daudzi iesauktie ir patiesi slimi, nereti ar ielaistu atklātu tuberkulozi, pat kroplji. Un, kā par brīnumu, visvairāk tādu iedalītu taisni Leģionā. Iesaucamie, tikai pār iesaucēju plecu skatīdamies vai nodibinot sakarus ar kādu rakstvedi, centās uzminēt, kur bija iedalīti. Iesauktos uz mājām vairs neatlaida, neļāva pat iziet un atsveicināties no pavadītājiem, bet sadzina norobežotās un apsargātās telpās. Arī par personīgām vajadzībām un paēdināšanu neviens vācietis nebija domājis; un bieži pat vairākas dienas. Latviešu iestādes tāpēc bija spiestas uz ātru roku noorganizēt kādu palīdzību šai ziņā. Un parasti tikai iesaucamās dienas vakarā komisijas sabalansēja iedalāmos katrai kategorijai, bet iesaucamiem to, kādā no šīm kategorijām viņš bija iedalīts, paziņoja tikai pie tālāk

pārsūtīšanas, kad nolasīja attiecīgo sarakstu. **Lai apklusinātu iesaucamo protestus un atsaukšanos uz publicējumiem par izvēles tiesībām, vācu ģenerālkomisārs 8. martā ar cirkulāru iesaukšanas komisijām norāda, ka šādu tiesību iesaucamiem nav** [Latv. pašpārvaldes 1943.g. 12. marta protokols]. Tā kļūst skaidri zināms, ka iesaucamiem nebija dota atļauja vai iespēja izvēlēties. Pašpārvaldes protesti (tikko minētais protokols) palika tāpat bez rezultāta. Vārds "brīvprātīgais" ir pilnīgs farss un fantāzijas izdoma. Šeit vācieši ir pastrādājuši īstu kara noziegumu, dēļ kura 80000 latviešu karavīri krita kaujas laukos.

Pirmie 1000 leģionāri ceļā uz Doma laukumu.

Leģionā šai iesaukumā vācieši iesauca pat mazāk, nekā bija iepriekš minējuši (tikai ap 15 000), toties vairāk armijas t.s. izpalīgos (ap 27 000). No Leģionā iesauktiem 1000 jauniešu nekavējoši nosūtīja uz fronti kā papildinājumu tur organizējamai latviešu brigādei, kas izvērša otro pulku. Gandrīz visi tie bija nedienējuši (Latvijas armijā dienējuši tikai daļa no 1919.g. dzimušiem). Tas bija asā pretrunā ar to, ko vācieši bija solījuši, t.i., iesauktos apmācīt vismaz 6 mēnešus Latvijas teritorijā. Šis gadījums, kā arī visa vācu rīcība jau iesaukšanas gaitā, radīja jaunu sašutuma vilni latviešu sabiedrībā. Pārējos Leģionā iesauktos (ap 14 000) nosūtīja uz dienvidu Kurzemi - Paplakas rajonu - un tur uzsāka pirmās latviešu divīzijas formēšanu.

Divīzijai un tāpat Ļeņingradas frontē izvēršamo latviešu vienībām nepieciešamos virsniekus un instruktorus iesauca paralēli šīm gada gājuma iesaukšanām, atkarībā no organizācijas gaitas. Virsniekus un instruktorus iesauca ne pēc gadiem, bet vajadzīgām dienesta pakāpēm. Pie kam notika tāds absurds, ka kareivji visumā tika iesaukti un sapulcināti, pirms vēl bija radīts nepieciešamais komandējošais kadrs. Tas rādīja, ka vāciešiem, neraugoties uz apgalvojumiem un solījumiem, īstenībā bija bijusi doma iesauktajiem nemaz pašu latviešu komandējošo sastāvu nedot (virsniekus, kuri bija izdzīvojuši Padomju Krievijas "Baigo gadu") vai vismaz praktiski samazināt līdz nenozīmīgumam.

7. HiWi

Nobeidzot šo pārskatu par vāciešu izdarīto skaitliski vislielāko cilvēku iesaukšanas akciju Latvijā, dažos vārdos jāpiemin tā saukto armijas izpalīgu (*Hilfwillige der Wehrmacht*, saīsinājumā HiWi) stāvoklis. Tā bija no 1919.-1924.g. dzimušo

iesaukuma vislielākā (pēc SS- *Ersatzkommando* vadītāja paša vārdiem ap 27 000), bet arī visnelaimīgākā un neaizsargātākā grupa. Šie vāciešu nelegāli mobilizētie jaunieši, sadalīti nelielās grupiņās un sajaukti ar tādā pašā vai līdzīgā veidā iesauktiem citu tautu HiWi, tika piedalīti vācu armijas vienībām Austrumu frontē. Vācu vienības pārsviežot, šie cilvēki tika svaidīti līdzī tā, ka beidzot daļa nokļuva arī vācu Rietumu frontes joslā. Lai glābtos no tādas situācijas un vispār no sava beztiesīgo stāvokļa, šie cilvēki nepārtraukti sauca pēc latviešu iestāžu un sevišķi Latviešu leģiona ģenerālinspektora aizsardzības un palīdzības. Ar ģenerālinspektora pūlēm samērā nelielu daļu arī izdevās vēlāk dabūt atpakaļ. Ļoti liels skaits meklēja glābiņu dezertēšanā. Tā daudzi krita par upuri vācu kara tiesai, vai arī meklēja paslēptuvi Latviešu leģiona vienībās, ja tās varēja sasniegt, jo mājās atgriezties tie nedrīkstēja un Latvijas nelielajā teritorijā citu paglābšanās iespēju nebija. Daudz neko neatšķīrās arī darba vienībās iedalīto stāvoklis, jo to lielāko daļu tāpat pārvērtā par HiWi.

9. Leģiona vadība.

Jautājums par to, kas apmācīs, audzinās un komandēs latviešu karavīrus, reiz nebija novēršama to iesaukšana, bija latviešiem, protams, viens no vissvarīgākajiem. Tas nebija kāds prestiža, bet latviešu gara un asiņu saglabāšanas un nacionālo mērķu jautājums.

Kā redzējām, izvirzot jautājumu par Latviešu leģionu un iesaukšanām, vācieši solīja, ka Latviešu leģionā komandieri būs paši latvieši. Bet, tiklīdz iesākās iesaukšanas, vācieši kļuva stipri skopāki ar Leģionā iedalāmo cilvēku skaitu un "tumšāki" un atturīgāki jautājumā par tā komandējošo sastāvu. Tiesa, *Ersatzkommando* bija jau februārī iesaucis arī dažus latviešu bijušos virsniekus un instruktorus. Tas tomēr bija ļoti niecīgā mērā un nebija īsti izprotams, pēc kādiem principiem te vadījās. Vairākos gadījumos bija pamats domāt, ka tie bija vāciešu mērķtiecīgi motīvi, kas latviešiem varēja būt kaitīgi.

Latviešu pašpārvalde, apspriežot šo jautājumu, atrada par nepieciešamu nodibināt militāru saskarsmes grupu, kas būtu pilnvarota no latviešu puses vest informatīvas sarunas ar vāciešiem un ko vajadzības gadījumā varētu proponēt par latviešu bruņoto spēku vadību. Šim uzdevumam izraudzīja ģenerāli Rūdolfu Bangerski un pulkvedi Arturu Silgaili kā štāba priekšnieku [*Latv. pašpārvaldes 1943.g. 16. febr. Protokols*]. Ģenerālis Bangerskis bija bijis divīzijas komandieris Latvijas armijā, kā arī vairākkārt kara ministrs t.s. kreisās koalīcijās (vidus partiju un sociāldemokrātu vairākums) Latvijas laikā; viņš bija tautā plaši pazīstams arī kā viens no populārākajiem latviešu strēlnieku pulku vadoņiem ar lielu kaujas pieredzi Pirmajā pasaules karā, pārbaudīts demokrāts, dziļi humāns un reliģiozs cilvēks, ikvienam pieejams. Viņš gan neprata ne vārda vāciski, bet patiesi saprata savas tautas sāpes un cerības. Pulkvedis Silgailis bija bijis divīzijas štāba priekšnieks un taktikas lektors Augstākā karaskolā Latvijas armijā, enerģisks latviešu virsnieks, kam arī vācu valoda nekādas grūtības neradīja.

Vācieši tomēr pa šo laiku bija kļuvuši latviešu komandējošā sastāva jautājumā noslēpumaināki un atturīgāki. Atrunājās, ka Leģiona formēšanas jautājumos ieradīšoties kāds šim uzdevumam pilnvarots ģenerālis no Berlīnes. [*Latv. pašpārvaldes 1943.g. 2. marta protokols*]. Tāds ieradās 1943.g. marta sākumā, bet paziņoja, ka ģen. Bangerska iecelšanas jautājums vēl neesot izšķirts. [*Latv.*

pašpārvaldes Protokols 1943.g. 5. martā]. Pašpārvalde arī konstatēja, ka šādos apstākļos latviešu virsniekos valdīja noskaņa no iesaukšanas Leģionā pēc iespējas izvairīties. Latviešus šai pašā laikā arī satrauca ziņa, ka gatavojās 10 000 jaunu latviešu sieviešu iesaukšana un nosūtīšanu uz Vāciju. Latviešu pārstāvju pūles tad arī lielā mērā koncentrējās šo jauno briesmu novēršanā. Neskatoties uz visu, latviešu pārstāvji tomēr saprata, ka jādara arī viss iespējamais lai desmiti tūkstoši latviešu iesaukto jauniešu nepaliktu vācu rokās vieni paši bez latviešu virsnieku un instruktoru atbalsta. [*Latv. pašpārvaldes 1943.g. 26. marta protokols*]. Jautājums par Leģiona augstāko amatu palika neatbildēts.

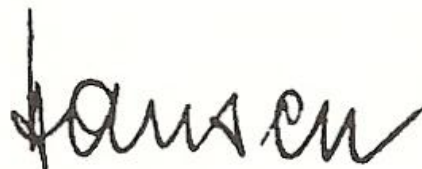
Latvietis komandēs Latviešu leģionu - deklarēts kā kļūda. No Berlīnes atbraukušais jaunā Leģiona formētājs 9. martā gan paziņoja, ka no Berlīnes saņemta telegrāfiska piekrišana ģen. Bangerska iecelšanai par Leģiona komandieri. Tas arī tika apstiprināts rakstiski 1943.g. 19. martā ar "pagaidu rīkojumu".

Der Befehlshaber-~~††~~
der Lett.~~††~~-Freiw.Legion

Riga, den 19. März 1943

V o r l ä u f i g e - V e r f ü g u n g

General Rudolf B a n g e r s k i s , geb. 21.7.1878,
wird auf Befehl des Reichsführer-~~††~~ mit Wirkung vom
1. 3. 1943 als Legions-Brigadeführer und Generalmajor
der Lett.~~††~~-Freiw.Legion mit der Führung der 1.Division
der Lett.~~††~~-Freiw.Legion beauftragt.

~~††~~-Brigadeführer und
Generalmajor der Waffen-~~††~~

[Ref: Silgailis, Arturs. *Latviešu leģions*. Rīga, 2006; 299. lpp.]

Tulkojums:

Pagaidu rīkojums

Ar Reihsfirera-SS pavēli, skaitot ar 1943.g. 1.martu, ģenerālim Rūdolfam Bangerskim, dzim. 21.7.1878, kā Leģiona-brigādefirerim un Latv. SS-brīvpr. Leģiona ģenerālmajoram, tiek uzdota Latv. SS-brīvpr. Leģiona 1. divīzijas vadība.

Paraksts (*Hansen*)

SS-brigadefirers un ieroču SS-ģenerālmajors

Tomēr apstiprināšana nekad nepienāca un beigās 20. martā "izrādījās", ka ģen. Bangerskis nebija apstiprināts par Leģiona, bet par 1.divīzijas komandieri un plkv.

Silgailis par šīs divīzijas 1-a (štāba priekšnieku). Tā kā pēc ziņām Leģionu bija nodomāts sastādīt tikai no vienas divīzijas, tad tam vēl sevišķu nozīmi nepiešķīra, un abi karavīri ieradās 23. martā pašpārvaldē, lai stādītos priekšā un saņemtu latviešu norādījumus. Sēdē tika izteikts gandarījuma par notikušajām iecelšanām un cerību, ka eventuālie upuri nebūs velti, bet palīdzēs sasniegt latviešu tautas mērķus. Pašvaldības Kontroles šefs prasīja, lai vadība, apmācība un apbruņojums būtu savos augstumos un mazāki līdz ar to upuri; viņš arī bija vairakkārt dedzīgi iestājies, ka, ja tiek ņemta mūsu jaunatne, arī vajadzīgajiem un labākiem virsniekiem ir jābūt pie tās. Ģen. Bangerskis pēc tam pateicās par novēlējumiem un izteica cerību, ka latvju tautas cerības un domas izdosies apvienot ap Leģionu. [Latv. pašpārvaldes 1943.g. 23. marta protokols].

Ģenerāļa Bangerska iecelšana izrādās "pārpratoms". Jau 31. martā ģen. Bangerskis ziņoja pašpārvaldei, ka par Leģiona komandieri ir iecelts vācu *brigādes firers Hansens*, bet viņa - ģen. *Bangerska* - stāvoklis esot ļoti nenoteikts. Esot ierosināts jautājums par viņa iecelšanu par Leģiona inspektoru. Viņš lūdza pašpārvaldi apspriest situāciju un dot norādījumus. Latviešu pārstāvji atzina, ka jāprasa, lai Leģiona inspektoram pakļauj arī tās latviešu vienības, kas neietilpst Leģionā, ka visu virsnieku priekšgalā jābūt latviešu virsniekam un ka ģen. Bangerskis līdz turpmākam paliek arī par Latvijā izveidojamās Leģiona divīzijas komandieri. [Latv. pašpārvaldes 1943.g. 31. marta protokols.]. Bet arī šo pēdējo prasību neizdodas realizēt. Leģiona komandieris aizbrauc atpakaļ uz Vāciju, un šis postenis vairs netiek atjaunots.

Par Latvijā izveidojamās divīzijas komandieri atnāca cits vācietis ar savu štābu. Latviešu ģen. Bangerski iecēla par Leģiona ģenerālinspektoru, pie kam vācieši pavadīja šo lēmumu ar pamatojumu, ka tas esot ievērojami augstāks postenis nekā divīzijas komandiera amats. Kad ģenerālinspektors atkārtoti pieprasīja šī "ievērojami augstākā posteņa" funkcijas un, galvenais, tiesības, tad tam solīja izsniegt jau tuvākā laikā Berlīnes apstiprinātas. Šīs "tuvākais laiks" tiesības tomēr nepienāca pilnu 2 gadu garumā līdz pat kara beigām. Skaidrs no tā bija tikai viens, ka vācieši negribēja uzticēt lielākas latviešu vienības komandēšanu latvietim un meklēja ceļus, kā latviešu izraudzīto augstāko priekšnieku faktiski nobīdīt pie malas. Viņa tiesības neapstiprināja un nenoteica tāpēc, lai katrā vajadzīgā gadījumā varētu atteikt, ka tas nav viņa kompetencēs. Pārrunājot radušos stāvokli ar latviešu pārstāvjiem, tika atzīts, ka atteikties pavisam un aiziet - nozīmētu izdarīt taisni to, ko vācieši vēlējās. Tāpēc ģen. Bangerskim bija jāpaliek kaut arī šinī t.s. ģenerālinspektora postenī, cenšoties aizstāvēt latviešu intereses, kur un kā vien varēja, un izveidot tomēr kādu latviešu centru. Līdz 1943.g. aprīļa beigām vācieši atļāva izveidot vairākas struktūras - Leģiona vadības struktūru un Ģenerālinspektora štābu.

Komandējošā vadība. Vadības struktūra (komandķēde), bija šāda:

Divīziju komandieri - vācieši, ar saviem štābiem. Arī saimniecības virsnieki, tā sauktie Ferveltungsfireri, vācieši, izņemot dažus ieroču instruktorus, no vācu Waffen-SS.

Divīziju kājnieku priekšnieki (vēlāk arī abu divīziju artilērijas priekšnieks), visi pulku komandieri un tāpat visi tālākie zemākie priekšnieki - latvieši.

Pulku komandieri un citi zemāka līmeņa komandieri (bataljona, rotu, vadu, utt.) - latvieši

Leģiona (vēlāk abu divīziju) artilērijas priekšnieks - latvietis

Instruktori - latvieši
Karavīri - latvieši

Jāpiebilst, ka arī divīziju kājnieku priekšnieka postenis latviešu divīzijās bija bez noteiktām tiesībām un pienākumiem. Vācieši to vispirms nodibināja 1.divīzijā, lai būtu kur novirzīt plkv. Silgaili, ko latviešu iestādes bija izraudzījušas par Leģiona, resp., divīzijas štāba priekšnieku, bet vēlāk arī 2. (19.) divīzijā, lai tur savā laikā varbūt izceltu vienu pulka komandieri, bet tad atkal, lai tur novirzot, faktiski atstumtu no vadības un padarītu neiedarbīgāku kādu citu (plkv. Lobi). Abus vācieši uzskatīja par pārāk nacionāliem, kuri mīlēja savu valsti un tautu.

Gēnerālinspekcija. Tā bija latviešu iestāde. Kā jau minēts, līdz pat kara beigām tā palika bez noteiktām tiesībām un precizēta darbības aploka. Vācieši jau no paša sākuma to centās ignorēt un apiet, gan arī vienkārši liekot šķēršļus, nedodot telpas, atļaujot tikai niecīgu štatu (mazāku nekā pulka štābam), gan arī uzliekot dažādus ierobežojumus (kas katrā armijā ietekmē labu kārtību, disciplīnu un noskaņojumu); piemēram, ģenerālinspektoram bija aizliegts bez divīziju komandieru ziņas apmeklēt vienības, vienību komandieriem bez divīzijas komandiera atļaujas apmeklēt ģenerālinspektoru, vai tieši sarakstīties ar to un tamlīdzīgi.

1.(15.) divīzijas komandieris divīzijas formēšanas laikā centās spēlēt ģenerālinspektora priekšnieka lomu, ielika ģenerālinspektora štābā savu komisāru, bez kura ziņas it kā nedrīkstēja notikt nekāda sarakstīšanās. Tā kā ģenerālinspektors, viņa štābs un latviešu vienību priekšnieki parasti šādus ierobežojumus neievēroja, tad Leģiona vācu vadībai ar šo iestādi vienmēr bija atklātāks vai slepenāks karš.

Pašu ģenerālinspektoru vācieši neaizskāra viņa pieaugušās popularitātes dēļ Leģiona karavīru vidū, toties centās atdarīt dažam atbildīgākam ģenerālinspekcijas darbiniekam. Ģenerālinspektora galvenās pūles visu laiku bija veltītas latviešu dzīvā spēka saturēšanai vienkopus, tā iespējami lielākai saudzēšanai un ikviena latvieša likteņa atvieglošanai. Latviešu apstākļi vienībās, kuras bija pieskaitītas vācu armijai, bija šausmīgi izmisīgā stāvoklī - problēmas ar atvaļinājumiem, nodrošinājumu un ekipējumu; zaudējumi bija arī ļoti lieli. Dezertēšana bija parasta lieta, jo latvieši uzskatīja, ka tas nav viņu pienākums karot vācu pusē Krievijā, vācu uniformās, it sevišķi pēc tam, ka viņi bija nelegāli un piespiedu kārtā iesaukti. Sevišķu vērību ģenerālinspektors veltīja arī vācu apcietinātiem latviešiem, kurus bija apcietinājuši vācu SS un policija un atradās, piemēram, Salaspils koncentrācijas nometnē.

Bez kādām tiesībām, bez kādas tiešas varas un izrīcības, bez kāda iespaida uz operatīvo darbību, Latviešu leģiona ģenerālinspekcija tomēr izvērtās par latviešu iekšējās aizsardzības galveno legālo centru. Tur griezās gan kopējos, gan personīgos likteņos kā karavīrs, tā ne mazāk citās gaitās iesaistītais, gan vēl brīvībā esošais, gan jau par bēguli kļuvušais vai apcietinātais un notiesātais, gan latviešu politikas un gara, gan fiziska darba strādnieks; durvis vienmēr bija visiem atvērtas. Pati bez kādas varas būdama, šī iestāde bija gan vairāk tikai latviešu bēdu un uztraukumu sūdzētava. Tomēr, pateicoties ģenerālinspektora taktam, konsekvencei un neatlaidībai, šad tad bija iespējams arī ko panākt - turklāt zināms latviešu spēks taču jau eksistēja un ar to vajadzēja rēķināties arī citiem. Kā nekā Latviešu leģions

latviešu tautas acīs un dzīvē bija tomēr kļuvis visiem par latviešu aizsardzības un cerību faktoru.

9. Leģiona iekšējā kārtība, struktūra un dienesta pakāpju apzīmējumi

Lai gan lielākā latviešu kopība pēc valsts neatkarības zaudēšanas, Latviešu leģions, radās ne tad un ne tā, kā paši latvieši to gribētu, tomēr latviešu vienprātīgā domā bija arī šajos apstākļos to izveidot kā savu bruņoto spēku, savas nacionālās armijas atjaunojumu, ar tās garu un tradīcijām.

Latviešu nacionālās armijas virsnieku sastāvs gan bija cietis lielinieku (Padomju Krievijas) okupācijas gadā no noslepkavošanām un deportācijām. Arī virsnieku iesaukšana un iecelšana amatos (sevišķi līdz pulku komandieriem) bija atkarīga no vāciešiem. Tomēr latviešiem izdevās panākt, ka par visu pulku komandieriem tika iesaukti patriotismā pārbaudītie bijušie latviešu strēlnieku pulku un Latvijas brīvības cīņu virsnieki, visi arī ar augstāko militāro izglītību. Divīziju komandieri un divīzijas štābs gan bija vācieši. Bet viņu tiešais rīcības apjoms pulku līmenī jau bija zināmā mērā valodas grūtību ierobežots. Bez tam frontes apstākļos tas jau tā kā tā varēja būt tikai operatīvas un saimnieciskas dabas.

2.(19.) latviešu divīzija - īstenībā vecākā Leģiona vienība - noorganizējās un visu laiku atradās kaujas iecirknī. Vienību iekšējo dzīvi, cik atļāva kaujas apstākļi, pulku komandieri un pārējie latviešu priekšnieki tātad varēja veidot gandrīz netraucēti. Apgrūtinātos kaujas apstākļos, latvieši gluži automātiski pieņēma bijušās nacionālās armijas iekārtu, jau tāpēc vien, ka cita bija sveša.

Jāpiemin arī, ka Latviešu leģiona vienības nekad nav bijušas ne cīņās, ne novietojumā kopā ar vācu SS, bet tikai ar vācu armijas vienībām, kuru iekārta bija zināmā mērā līdzīga. Tāpēc tās nekad nav bijušas SS ietekmētas gan struktūru gan arī mentalitātes ziņā.

Vienīgais laiks, kad divīzijas vadība varbūt varēja iejaukties arī pulku iekšējā dzīvē, bija 1.(15.) divīzijas formēšanas laikā aizmugurē. Bet tā kā pulki formējās Kurzemes dienvidos tuvu Lietuvas robežai, bet divīzijas štābs atradās Rīgā, tad tā kontakts ar vienībām bija visai vājš. Tā laika divīzijas komandieris grāfs fon Piklers (*von Pückler-Burghauss*), likās, Leģiona lietu vispār neņēma nopietni, bet vairāk interesējās par to, ko laika pavadīšanas ziņā var sniegt vēl vienmēr diezgan bagātā Rīga. Arī viņa štāba virsnieki visumā centās šai ziņā mācīties no sava izsmalcinātā priekšnieka. Lielāks traucējums pulkiem bija t.s. vācu saimniecības virsnieki, kas atradās pie vienībām un ne reti, sevišķi pašā sākumā, centās iejaukties pulku komandieru rīcībā. Tomēr tas attiecās galvenokārt uz materiālo pusi.

Tā arī šai divīzijā latviešu komandieri varēja izveidot savas vienības gluži tāpat, kā viņi to bija darījuši Latvijas armijā, apmācot un audzinot saskaņā ar Latvijas armijas reglamentiem. Protams, arī komandu un darbvedības valoda, izņemot saraksti, kas gāja uz divīzijas štābu vai nāca no tā, bija latviešu. Arī dienestu pakāpju apzīmējumi Leģiona latviešu dzīvē un sarakstē bija vienīgi tie paši, kas Latvijas armijā.

Tas nav nekāds sākums. Tas nozīmēja, ka latvieši no paša sākuma līdz beigām nepieņēma tos apzīmējumus, ko viņiem deva vācieši un, lietojami konsekventi

savas dienesta pakāpes, pasvītēja savu atšķirību. Nav nekad dzirdēts, ka kāds latvietis būtu uzrunājis otru par *standarten* vai *rottenführer* u.c. Tāpat latvieši leģiona iekšējā dzīvē lietoja tikai paši savas tradīcijas un savus vienību nosaukumus, kas atbilda Latvijas armijas vienību apzīmējumiem un reglamentiem.

Tiesa, vācieši bija devuši divīzijām un pulkiem vācisku numerāciju un vienību apzīmējumus. Pie tam, **atšķirībā no SS vienībām, kā jau iepriekš minēts, tās nesauc par SS divīzijām vai pulkiem, bet "der SS", kā apzīmēja, piemēram, arī kādu SS piederošu mantu. Tāpat Leģiona karavīru dienesta pakāpes tie vāciski apzīmēja ne ar armijas (starptautiskajiem) apzīmējumiem, bet ar vāciskajiem. Pie tam, lai atšķirtu leģionāru dienesta pakāpes no SS dienesta pakāpēm, viņi pirmajām SS vietā lika sākumā apzīmējumu "Leg.", bet vēlāk "Waff". Tā nevienu latviešu karavīru Latviešu leģionā, kamēr tas pastāvēja, nav ne ieskaitījuši, ne saukuši par SS vīru vai SS fīreru. Tikai vienā gadījumā vācieši teicās kādu latviešu virsnieku paaugstinājuši attiecīgajā SS pakāpē. Divīzijas komandieris grāfs *fon Piklers*, izceļot šo gadījumu teica - "ka viņu paaugstinās, to es zināju, bet, ka viņam piešķirs SS pakāpi, tas arī man ir liels pārsteigums". Tas izrādījās tikai teātris un "pārpratums"; neviens latviešu karavīrs Leģionā tātad netika apzīmēts un arī nedrīkstēja lietot SS apzīmējumu pie savas dienesta pakāpes.**

Kas attiecas arī uz pašiem dienesta nosaukumiem vācu valodā, tad Leģiona karavīru lielum lielā daļa tos nemaz nezina. Pat Leģiona ģenerālspektors tanīs neorientējās līdz pat kara beigām. Tos "atšifrēt" vai "aizšifrēt" - atkarībā no tam, vai raksts nāca vai gāja uz vācu (tulkošanas) istabu - bija vienību kanceleju personāla uzdevums, kas runāja vāciski. Tā kā ar 1919.-1924. gadu iesaukumiem par Leģiona pamatu kļuva Latvijas laikā audzinātā jaunatne, ļoti inteliģenta un dziļi patriotiska, tad leģionāru gars jau bez sevišķas piepūles no virsnieku puses bija spilgti latvisks, pilns nesagraujamas pieķeršanās savai neatkarīgās valsts idejai, nepieejams nekādam svešai ideoloģijai. Vācu pašu politika Latvijā tos bija padarījusi pilnīgi imūnus arī no šīs puses. Leģionāri ļoti labi prata orientēties visos Latvijas valsts neatkarības ienaidniekos un cerēja, ka katram pienāks sava kārta pēc nopelna.

Tāpat kā Latvijas armijā, Leģionā vakara junda tika noturēta nevis ar Vācijas himnu un Horsta Veseļa dziesmu, bet ar korāli "Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils" un Latvijas himnu – „Dievs, svētī Latviju”. Kur vien tad bija iespējams, Leģiona vienībām ik svētdienas tika noturēti Dievkalpojumi. Ģenerālspektors panāca, ka katrai latviešu divīzijai tika piedalīti abu lielāko latviešu konfesiju, luterāņu un katoļu, pastāvīgi mācītāji. Viss tas bija pilnīgā pretrunā ar to, kā tas bija vācu SS vienībās.

Uniformu zīmotnes. Tā Leģiona vienības atšķīrās no bijušās Latvijas armijas vienībām tikai ar ietērpu. Lai arī šo atšķirību mazinātu un apzīmētu latviešu vienības, ar latviešu pašpārvaldes un ģenerālspektora rīkojumu visi latviešu leģionāri nēsāja uz rokas vairodziņu ar Latvijas krāsām un uzrakstu "Latvija". Tā kā Latvijas krāsas un Latvijas nosaukums bija līdz tam aizliegti, tad šī rīcība bija viens no pirmajiem latviešu karavīru demonstrējumiem, kas pacēla arī pārējo latviešu pašapziņu.

Kā zināms, vācu SS vienību karavīri nēsāja uz apkakles SS burtus. Ar SS-*Hauptamta* rīkojumu bija aizliegts latviešu leģionāriem nēsāt šos SS apzīmējumus. Piemēram, SS ģenerālleitnants Jitners slepenā vēstulē saistībā ar latviešu

15.divīzijas formēšanu specifiski pavēlēja, ka "pašlaik apkakles labā puse paliek bez apzīmējuma. Uz kreisās apkakles puses atrodas pakāpes apzīmējums." [Ref: SS-Gruppenführera slepenā vēstule: SS-Führungshauptamt, Amt II, Org.Abt. Ia/II, Tgb. Nr. II/1501/43 geh. Berlin-Wimersdorf, 1943.g. 26. feb., Kaiseralee 188]. Šo pavēli divīzijas vadība lika atgādināt visās latviešu vienībās. Tā kā latviešu karavīriem izdeva jau lietotas drēbes no vācu SS noliktavām, tad šie burti jau bieži atradās uz apkakles uzšūti un latviešu komandieri, pulku un zemākos līmeņos, nepiegrieza tam lielu vērību, it sevišķi kaujas apstākļos. Pie drēbju izsniegšanas tāpēc no drēbēm, kur SS burti jau bija uzšūti, tos vajadzēja noārdīt un nodot izsniedzējam. Vācu saimniecības virsniekiem un komandējošam sastāvam vajadzēja raudzīties uz to, lai tas notiktu un neviens latviešu leģionārs nestaigātu ar SS zīmēm (bet ne vienmēr tas tā notika vai to ievēroja kara apstākļos); vācu komandieri paši to neievēroja, it sevišķi kara apstākļos, kad uniformas bieži tika mainītas. Tādā veidā šīs SS zīmottes tika lietotas līdz pat 1944. gada rudenim un pat vēlāk. Šīs vāciešu pavēles bija bez šaubām spilgti atgādinājumi leģionāriem, ka tie nepiederēja pie šīs toreiz "priviliģētās" kārtas. Latviešiem tas bija tikai pa prātam. Tomēr, lai nelīdzinātos ietērpā vēl ienīstākai grupai, "SD" vīriem, **latvieši nēsāja uz apkakles 1. latviešu divīzijā Latvijas armijas nozīmi: uzlecošās saules zīmi (kas tika ieviesta 15. divīzijas karavīriem 1944.g. rudenī), bet 2. latviešu divīzijā - Latvijas kara ordeņa krusta zīmi.** Jāpiemin, ka Latviešu leģiona divīziju vācu komandējošais sastāvs, piemēram, divīzijas komandieris un I-a (štāba priekšnieks), uzšūva uz savām apkaklēm minēto latviešu zīmi (uzlecošo saulīti), lai demonstrētu solidaritāti; SS burtus tad tie nēsāja uzšūtas svārku kreisajā pusē, kas parasti bija redzams tikai kaujas iecirkņos.

Vēl krasākā atšķirībā bija abu grupu, Leģionā esošo vācu SS piederīgo un latviešu leģionāru, tiesiskais stāvoklis. Neviens vācu SS piederīgais, cik niecīgā dienesta pakāpē arī būtu, nebija pakļauts nevienam latviešu komandierim. Turpretī ikviens no šiem vāciešiem uzskatīja sevi it kā par ikviena latvieša priekšnieku, kas, saprotams radīja biežus konfliktus. Vācu priekšniecība tādos gadījumos parasti deva "taisnību" savējiem. Savādāk abas grupas Leģionā dzīvoja savu noslēgtu dzīvi.

Latviešu leģiona apkakles uzšuves, kuras tika oficiāli vai neoficiāli lietotas 1943.-1945.g. [Skat. Taylor, Hugh Page. *Uniforms, Organization and History of the Waffen-SS*. Vol. 5, R. James Bender Publishing, 1982; 37. lpp.]:

Latviešu leģionāru apkakles uzšuves.

(1) "Melns lauks". Oficiāli: atļauts 26.2.43, pēc tam aizstāts ar *ugunskrusta* uzšuvēm 11.3.43; tas bija vienīgais, ko varēja valkāt jauniesauktie, sākot ar 1.10.1944, kamēr izsniedza Latvijas armijas saulīti, kuru kara un kaujas apstākļos pat nebija iespējams piešūt. Neoficiāli: lietots arī vēlāk.

(2) "SS". Oficiāli: aizliegts, sākot ar 26.2.43 latviešiem (divīzijai) to lietot, bet tiem, kuriem vēl nebija izsniegtas *saulītes* uzšuves, tie turpināja uzšuves valkāt. Neoficiāli: Ļoti izplatīti lietots, it sevišķi vāciešu mobilizācijas laikā, jo vācu apgādnieki izsniedza tikai lietotas uniformas no vācu SS noliktavām, jau ar visām SS uzšuvēm.

(3) "Ugunskrusts". Oficiāli: Atļauts Latviešu leģionam (un tāpēc arī 15. divīzijai) 11.3.43 un apstiprināts 15. divīzijai 1.6.44; vēlāk atļauts arī 19. divīzijai, bet 15. atļauts 9.9.43 to paturēt līdz izsniedz *saulītes* uzšuves. Neoficiāli: nav datu, vai tika izmantots pēc tam, kad izsniedza *saulītes* uzšuves. Piezīme: Ugunskrusts ir sens latviešu simbols.

(4) "Saulīte". Oficiāli: Atļauts lietot 15. divīzijai 1944.g. rudenī, bet tika izsniegtas vēl pat 1945.g. janvārī. Neoficiāli: Nav datu, vai tika izmantots ārpus 15. divīzijas. (skat. uzšuvju piemērus zemāk.).

(2)

(3)

(4)

Uzšuvju piemēri

Leģionāru drosme zem vācu kāškrusta. Ar savu drošo nacionālo nostāju latviešu leģionāri ievērojami stiprināja visas latviešu tautas stāju. Tā sajuta, ka tai jau ir savs atbalsts. Tāpat kā lielinieku, arī vācu okupācijas laikā, ja ne ar gluži tāda terora draudiem, latvieši nedrīkstēja atzīmēt savas valsts neatkarības dienu - 18. novembri. Pirmo reizi pēc valsts neatkarības nomākšanas latviešu leģionāri 1943.g. 18. novembrī atkal atzīmēja 25. savas valsts svētkus tāpat, kā tas bija noticis Latvijas armijā, ar parādi Leģiona ģenerālinspektora un latviešu pašpārvaldes priekšā. Vācieši bija nostādīti grūtas situācijas priekšā - vai nu tūlīt uzsākt represijas un likvidēt Leģionu, vai arī ļaut, lai notiek. Varbūt tie domāja šo nacionālās parādības spēku iznīcināt citā izdevībā.

Jau minēts, ka Leģiona rindās bieži meklēja savu pēdējo patvērumu daudzi dezertieri no HiWi un arī policijas bataljoniem; viņi vienkārši nevēlējās būt tajās vienībās un cīnīties karā, kas nebija viņu karš. Galvenokārt, tie bija jaunieši, 18-20 gadu vecumā un daļa pat 15-17 gadu vecumā, kurus vācieši bija nelegāli iesaukuši un pievienojuši vāciešu vienībām ārpus Latvijas teritorijas - visi zem vāciešu kontroles un vadības. Vienību latviešu komandieri atrada veidu, kā tos ieskaitīt vai arī sarakstos neuzrādīt. Tādā pat veidā tur glābās arī nereti politiski vajātie. Starp citiem Leģions kādu laiku sedza arī vienu no visizcilākajiem latviešu pretestības darbiniekiem bijušo Latvijas ministru Einbergu, līdz to Rīgā, varbūt paša neuzmanības dēļ, arestēja SD. Leģiona ģenerālinspektora mēģinājumi panākt tā

atbrīvošanu palika pēc tam bez panākumiem. Ģenerālinspektora iesaistīšanās šo karavīru un jauniešu labā, kuri bija mobilizēti un ar kuriem vācieši slikti apgājās, bija viens no pašam sev uzdotiem galvenajiem uzdevumiem. Tā piemēram, viņš informēja SS-Reihs fīreru 1944.g. 20.aprīlī, ka 4000 latviešu jaunieši (16-17 gadus veci), kuri sākotnēji bija nozīmēti kā vācu gaisa spēku izpalīgi, ir nozīmēti par SS studentiem un daļa no tiem jau nosūtīta uz Egera (*Hauptlager*) nometni. Šajā nometnē, vācieši slikti apietas ar šiem jauniešiem un lieto pret viņiem valodu, kas ir apvainojoša latviešiem; pret viņiem arī brutāli izrīkojas, divi no jauniešiem ir sasisti līdz asiņošanai, kā arī viens vācu pasniedzējs ir sašāvis divus no jauniešiem ar maza kalibra ieroci - viens no sašautiem ir jau it kā miris no ievainojuma. [Ref: Ģenerālinspektora 1945.g. 20.aprīļa vēstule SS-Reihfīreram, la Az. 73/45 Tgb. Nr. 149/45 geh. - *Latviešu karavīrs Otrā pasaules kara laikā*. 7.sējums, 152.-153. lpp.]. Tāpēc nav pārsteigums, ka latviešu jaunekļi, lai sevi glābtu, dezertēja no vācu vienībām vai vienībām, kuras bija zem vācu vadības, lai varētu iekļauties latviešu vienībās.

Nav bez savas nozīmes Leģiona gara raksturošanai arī tas, ka Leģiona ģenerālinspekcija pamatā nelietoja Leģiona apzīmējumā ne "brīvprātīgais", ne "SS". Kā uz savas iestādes durvīm, tā arī savā sarakstē (arī ar vācu iestādēm), tā visumā lietoja apzīmējumu "Latviešu leģions".

10. Tālākās mobilizācijas

Ģenerāļa Bangerska iebildumi. 1943.g. rudenī lielinieku vilnis jau bija ļoti tuvu Latvijas robežām. Vācieši gatavoja jaunas iesaukšanas Baltijas zemēs. Zināmā mērā tie bija arī grozījuši savu izturēšanos pret krievu gūstekņiem, gatavodami no tiem tā saukto Vlasova armiju, kaut gan izturēšanās ieņemtajos apgabalos bija visumā tā pati. Leģiona ģenerālinspektors bija noteikti pretojies jeb katra veida tālākām latviešu iesaukšanām, pirms Leģiona vajadzīgajiem papildinājumiem nebija atdoti tie latviešu jaunekļi, kas bija izkaisīti vācu daļās un gāja bojā kā HiWi, un Latvijas teritorijas aizstāvēšanai nebija atdoti Austrumu frontē izkaisītie policijas bataljoni. Pēdējo atliekas gan bija beidzot atvilkta un, papildinot ar jauniesauktiem no 1919.-1924. gada gājumiem, savesti 3 policijas pulkos un novietoti, gan ne kopīgi, frontē pie Latvijas robežām. No izpalīgiem (HiWi) atdabūja tikai samērā mazu daļu no tiem, kuri bija iesaukti. Abas Latviešu leģiona divīzijas, bet sevišķi 1.(15) divīzija, cenšoties cīņās atturēt lieliniekus no savas zemes 1943.g. rudenī un dēļ sliktā vācu nodrošinājuma, bija cietušas ievērojamus zaudējumus. Vācieši tagad sāka izmantot viltojumus iesaukšanas paziņojumos; latvieši atbildēja ar stingru protestu pret to kādā veidā notiek iesaukšanas. Latviešu leģiona ģenerālinspektors, ģenerālis Bangerskis, aicināja vācu SS un policijas šefu, ģenerāli Jekelnu, lai vācieši pārtrauc viņa vārdā iesaukt latviešu vīrus. Bangerskis īpaši norādīja, ka viņš nav devis pavēli vai pilnvarojis kādu viņa vārdā izmantot Latviešu leģiona ģenerālinspektora zīmogu uz iesaukšanas paziņojumiem, kas tad maldinoši norādītu, ka iesaukšana notiek viņa (Bangerska) vārdā [Ref: *ģenerāļa Bangerska 1943.g. 4.oktobra vēstule Nr. 3170 SS un policijas šefam, ģenerālim Jekelnam*]. Piecas dienas vēlāk ģenerālis Bangerskis atkal informēja ģenerāli Jekelnu, ka vācieši izmanto četras atsevišķas aģentūras, lai iesauktu jauniešus - ka neviena no tām nav pakļauta viņam (Bangerskim), ka viņi grib izmantot viņa vārdu un ka šādai iesaukšanai nav legāla pamatojuma; lai būtu legāls pamatojums, tad visām šīm aģentūrām jābūt pakļautām viņam (Bangerskim) [Ref: *ģenerāļa Bangerska 1943.g. 9.oktobra vēstule Nr. 3299 ģenerālim Jekelnam*].

Vācu ģenerāļa Jekelna atbilde Bangerskim bija ļoti vienkārša un tieša: "Man ir grūti saprast no tā (Bangerska vēstules), ka Jūs, kā SS-brīvprātīgā Latviešu leģiona ģenerālinspektors, neatrodāt par iespējamu, kā es vēlējos, parakstīt iesaukšanas pavēles. Tāpēc es esmu nupat devis pavēli *Ersatzkommando* komandierim ar šo momentu turpmāk, tāpat kā agrāk, pašam uz savu roku izdot iesaukšanas pavēles." [Ref: *ģenerāļa Jekelna 1943.g. 9.oktobra vēstule, Rīgā, ģenerālim Bangerskim - Latviešu karavīrs Otrā pasaules kara laikā*. 259. lpp.]. Ja vācieši agrāk bija mēģinājuši apslēpt savu mobilizācijas metodi, kā minēts jau iepriekš, tad tagad tas bija pilna apmēra Hāgas konvencijas un visu starptautisko normu pārkāpums saistībā ar vietējo iedzīvotāju iesaukšanu nacistiskās Vācijas bruņotos spēkos viņu okupētās zemēs.

Tā kā vāciešiem rūpēja ne jau iesaukto latviešu savešana vienkopus, bet jaunu spēku sagādāšana, vācu ģenerālkomisārs 1943.g. novembrī Latvijā, tāpat kā pārējās Baltijas zemēs, izsludināja jaunu gadagājumu iesaukšanu. Pie kam šoreiz kā tur, tā te ne vairs kādas maskētas, bet jau atklātas mobilizācijas veidā, pārkāpjot vēlreiz visas starptautiskās normas. Tā attiecās uz visiem bijušiem Latvijas armijas un flotes virsniekiem un instruktoriem, kā arī uz visiem 1915.-1924.g. dzimušiem vīriešiem.

Tā kā virsniekus un instruktorus sāka atklāti iesaukt jau 1943.g. februārī un tāpat 1919.g.-1924.g. dzimušie bija jau iesaukti, tad šai ziņā rīkojums attiecās tikai uz atlikumu. Šos gadus atkārtojot jaunajā rīkojumā, vācieši laikam gribēja propagandas nolūkos norādīt uz iesaukšanas plašumu. Iesaukšanas tehniskā izpildīšana, tāpat kā citur Baltijā, bija uzdota vietējām iestādēm. Tas bija zināms atvieglojums, salīdzinot ar iepriekšējām vācu iesaukšanām, jo nu latviešu iestādēm bija zināma noteikšana par to, kā un cik tiek iesaukti. Tas bija sevišķi svarīgi arī tāpēc, ka nu iesaukšana galvenokārt attiecās jau uz ģimenes cilvēkiem, kuru atraušana vēl lielākā mērā skāra arī mājā palicēju iztiku un likteni. Tāpat bija deklarēts, ka iesaukšana notiek tikai Latviešu leģionā. Vācieši atkal iejaucoties, tomēr centās pārkāpt kā šo noteikumu, tā arī vispār noteikt iesaukšanas gaitu; patiesībā, vācieši atkal pārņēma un vadīja iesaukšanas procesu.

Tomēr, izlietojot par pamatu ļoti humāno Latvijas kara klausības likumu, kas paredzēja veselu rindu tādu atbrīvojamo (gan slimības, gan nodarbības, gan izglītības turpinājuma dēļ), ko vācu instrukcijas uzskatīja par iesaucamiem, kā arī izdarot daudz rūpīgāku veselības pārbaudi un ievērojot arī citus apstākļus, šī iesaukšana deva tikai ap 5000 iesaukto. Tā bija apmēram tikai kāda 1/12 vai pat vēl mazāka daļa no tā, ko vācieši paši bija iesaukuši no jau augstāk minētiem 5 gadu gājumiem. Vācu *Ersatzkommando* vadītājs vērsās ar traci pret Latviešu leģiona ģenerālinspektoru, kam latviešu iestādes no savas puses bija uzdevušas iesaukšanas pārzināšanu, izsauca viņu 1944.g. janvārī uz Berlīni dot paskaidrojumus. Sekoja arī ļoti bargs Himlera raksts *Ostlandes* augstākam SS un policijas vadītājam par *Misstäbe der Mobilmachung in Lettland* (Mobilizācijas haosu Latvijā), ar kuru bija arī paziņota sevišķas SS komandas ierašanās, lai pārbaudītu atbrīvojumus, bet iesaukšanas komisijas locekļus nodotu sevišķai tiesai. Vācieši iesaukšanu pēc tam atkal faktiski pārņēma visā pilnībā savās rokās. Galvenais rīkotājs, kā tas bija gan arī agrāk, kļuva augstākais SS un policijas vadītājs *Ostlandē* un ziemeļu Krievijā - Frīdrihs Jekelns (*Friedrich Jeckeln*). Tā viņi (vācieši) iesauca (mobilizēja) 1944.g. pavasarī vēl 9 gadu gājumus (1906.-1914.g dzimušos),

nenododot tos vairs tieši Leģionam; bet 1944.g. vasarā viņi iesauca 1925. un 1926.g. dzimušos, galvenokārt kā papildinājumu 1. latviešu divīzijai (15. vācu).

Vēlāk cilvēkus ņēma pat no koncentrācijas nometnēm un cietumiem. Tā piemēram ar 1944.g. 8. augusta rakstu augstākais vāciešu SS un policijas vadītājs uzdod sastādīt sevišķu bataljonu no 400 notiesātiem latviešu leģionāriem, kas atradās Salaspils koncentrācijas nometnē [Ref: Jekelna slepenā vēstule Nr. 180/III Leģiona ģenerālinspektoram, saņemta 1944.g. 25.maijā]. Vairāki šādi bataljoni tika izveidoti no Rīgas cietuma un Salaspils ieslodzītajiem, kas bija dezertējuši no Leģiona un citām mobilizētām latviešu vienībām.

1944.g. rudenī vācieši iesauca arī 1927. un 1928.g. dzimušos, bet dažās vietās pat vēl jaunākus (bērnus), kā vācu gaisa spēku izpalīgus (HiWi). Tas bija īsts kara laika noziegums pret okupētas zemes bērniem.

Latviešu cerības un bažas. Latvieši rēķinājās ar Rietumu sabiedroto uzvaru. Neatkarība likās vairāk iespējama, ja atkārtotos 1917.-1918.g. notikumi; tas ir, ja Austrumu Eiropas kaujās abas tirāniskās impērijas (totalitārā Padomju Savienība un nacistiskā Vācija) sabruktu. Jebkādā gadījumā, latvieši cerēja, ka bolševiki (Padomju Krievija) neokupētu Latvijas teritoriju pirms miera sarunas notiktu ar Rietumu sabiedrotiem. Šīs latviešu cerības tagad ir ļoti skaidri izprotamas un, ka viņi bija pareizi savā kopīgā vērtējumā, jo Latvijas iedzīvotājus sagaidīja šausmīgs gala rezultāts ar atkārtotām čekas slepkavībām un deportācijām, ja Otrais pasaules karš beigtos ar atkārtotu Padomju Krievijas okupāciju Latvijā.

Pirmā mirklī varbūt liekas savādi, ka latviešu tautas kaujas vienību, ko spaidu kārtā radījuši sveši spēki un ne jau taupīšanai, varēja uzskatīt par sava dzīvā spēka saglabātāju un kopā saturētāju, bet tomēr tas tā tiešām bija un notika. Lai tas kļūtu skaidrāks arī tādām, kas nav latvietis, nepieciešams īss ieskats latviešu tautas nesenā vēsturē un pārdzīvojumos. Savas valsts pastāvēšanas nepilnos 22 gados latviešu tauta bija sasniegusi apbrīnojamus panākumus, nodrošinot ne tikai savu, bet arī citu Latvijas teritoriju apdzīvojošo tautu piederīgo (apmēram 25%) netraucētu attīstību. Visas pēc tam sekojošās okupācijas (Padomju Krievijas, Vācijas un atkal Padomju Krievijas) no jauna visai sāpīgi pierādīja, ka Latvijas iedzīvotāju patiesa sargātāja var būt vienīgi pašu valsts un pašu bruņotie spēki. Būtu grūti izcelt kādu atšķirību starp visām šīm okupācijām, sevišķi jāpatur prātā Padomju Krievijas masu slepkavības un deportācijas 1941.gadā (vēlāk, lielā 1949. g. deportācija), kā arī vācu zvērības pret ebrejiem, čigāniem, nedziedināmi slimiem, apcietinātiem un citiem, kā arī latviešiem 1941.-1944.g. un pat vēlāk. Taču par šo pēdējo nacistu okupāciju ir priekšstats arī citām to pieredzējušām Rietumu valstu tautām, kuras bija kādu laiku zem nacistiskās Vācijas jūga. Turpretim par Padomju Savienības (Krievijas) rīcību daudziem vēl tāda priekšstata nav. Liecinājumus par to tāpēc uzņem ar zināmu skepsi, kā sensācijas meklējumu un pārspīlējumu, nemaz nezinot, ka tur nav iespējams ko pārspīlēt, jo tas tā patiesi notika, kā daudzi aculiecinieki un vēsturnieki ir to pārliecinoši aprakstījuši. Latviešu tauta šādas šausmīgas okupācijas bija pieredzējusi vairākkārt un bija saprotams, ka viņa to vairs negribēja pieredzēt vēlreiz.

Otrā pasaules kara laikā latvieši atkal cerēja, ka viņi varēs atgūt neatkarību, it sevišķi ja abi diktatori (Hitlers un Staļins) noveltos no saviem troņiem. Tāpēc, pat ja iesaukti piespiedu kārtā, latviešu karavīri juta, ka viņi kalpo latviešu nacionālajām interesēm,

lai apturētu vēl lielāku draudu no Austrumiem - Padomju Krievijas. Tagad mēs skaidri redzam, ka tā laika latviešu tautas un karavīru jūtas bija bāzētas uz objektīvu realitāti, jo ienākot Sarkanai armijai Latviju pārņēma jauns terora vilnis. Viena nezināma un uz Sibīriju izsūtītā latvieša dzejoļa vārdi atspoguļo pēckara deportēto apstākļus tā laika Padomju Krievijas vergu nometnēs (rakstīts apmēram 1953.-1955.g. posmā):

Vai esat izjutuši salu,
Vai teiksit, kāds ir nogurums,
Vai cietāt mokas, slāpes, badu,
Vai zināt, kas ir izmisums?

11. Leģiona vienības un to skaitliskais sastāvs

Leģiona vienību nosaukumu vācieši ir vairakkārt mainījuši, mainot arī SS piekārumu, bet vienmēr tā, lai šis SS piekabinājums atšķirtos no vācu vienību apzīmējumu. Ap kara beigām tieši Leģionā skaitījās šādas vienības (vācu nosaukumi):

15. Waffen-Grenadier-Division der SS (lettische Nr. 1) - [latviešu 1. divīzija]

19. Waffen-Grenadier-Division der SS (lettische Nr. 2) - [latviešu 2. divīzija]

Flak - Abteilung - [zenītartilērijas vienība]

Lettisches Feldersatz - Depot [latviešu lauku noliktava]

Waffen-Grenadier Ausbildungs und Ersatz Bataillon 15 - [divīzijas apmācību un rezerves bataljons] - šis bija 15. divīzijas papildinājuma bataljons, kas galvenokārt sastāvēja no tādiem, kas atgriezās no slimnīcām, bet vēl nebija ierindas spējīgi.

Bez tam vēl pie Leģiona piederēja Ģenerālinspektora štābs un Papildinājuma pārvalde. Pašlaik nav datu, kas ļautu precīzi noteikt vāciešu karadienestam iesaistīto vai arī tikai Leģionā iedalīto latviešu skaitu. Pēc pulkveža Aleksandra Plensnera datiem, latviešu vienību skaitliskais sastāvs bija apmēram šāds:

Plensners
(08.05.1945)

Kurzemē - 2.(19.) div., pol. un būvvienības ap.....	17 000
Vācijā - 1.(15.) div. ap.....	9 000
Feld-Ers. - Depot ap.....	8 000
1.(15.) div. vienības pie Dancigas ap.....	2 000
Dānijā - 15. apm. un papild. b-nā ap.....	<u>2 000</u>
kopā ap.....	38 000

Latviešu Aviācijas leģions. 1943. gada vēlā rudenī vācieši nodibināja Aviācijas leģiona "Latvija" eskadriļas. Šo eskadriļu virsnieki bija kādreizējie Latvijas armijas aviācijas pulka, Aizsargu un Latvijas Gaisa Spēku lidotāji, virsnieki un instruktori, kuri piedalījās kaujās pret Sarkano armiju, veicot vairāk kā 5300 kaujas lidojumu. 1944.g. oktobrī Aviācijas leģions tika likvidēts un nosūtīts uz Vāciju, kur lielākā daļa vēlāk krita krievu gūstā. Latviešu Aviācijas leģions sastāvēja no aptuveni 800 virsniekiem, instruktoriem un kareivjiem, no kuriem apmēram 80 bija apmācīti vai daļēji apmācīti kaujas lidotāji. Tipiska eskadriļa sastāvēja no 9 virsnieku un 10 instruktoru lidotājiem, 70 instruktoriem un karavīriem (zemes personāls), un 18 lidmašīnām; piekomandēti klāt bija viens vācu sakaru virsnieks un pieci vācu instruktori.

Kurzemē un pie Dancigas (Vācijā, tagadēja Polijā) palikušie leģionāri visi krita lielinieku (Padomju Krievijas) rokās. Tāpat ne visi no pārējiem uz Vāciju pārvestiem varēja izlauzties uz Rietumiem un padoties Rietumu sabiedrotiem. Pēc Latviešu leģiona ģenerālinspekcijas datiem 01.07.1944 zem ieročiem, papildus Latviešu leģiona 31446 vīru, vēl bija (neieskaitot kritušos) iesaistīti 133 521 vīru zem ieročiem – kopā 164 967 [Ref: *Latvju Enciklopēdija*. – Stokholma, 1952.-1317.lpp.]. Hanss Verners Noilens (Hans Werner Neulen) savā "*Ein deutscher Seite, Internationale Freiwillige von Wermacht und Waffen-SS* (Minhene, 1985.–293.lpp.)" grāmatā atzīmē, ka pēc Leģiona arhīva pārziņa Oskara Caunīša ziņām maksimālais kopskaits varētu būt bijis 165 000 vīru. Tas skaits ir pilnīgi iespējams un ir pat varbūt lielāks, jo ir zināms, ka vācieši iesauca vairākkārtēji lielu skaitu latviešu jauniešu kas tika pievienoti vācu armijas vienībām Austrumu frontē kā armijas izpalīgi (jau sākot ar 1943. gada sākumu) un vēlāk tie pārkļuva par vācu vienību karavīriem. Tāpēc latviešu karavīru kritušo skaits ir arī ievērojami lielāks nekā to atspoguļo vēsturnieki.

12. Latviešu leģiona kara laika darbība

Lai pilnībā izprastu Otrā pasaules kara laika darbību Austrumos un psiholoģiju, kas dominēja tajā laikā, ir jāpatur prātā sekojošie fakti:

- 1) Neviena Latviešu leģiona vienība nav ņēmusi dalību kādās nekareiviskās vai apšaubāmās akcijās frontes aizmugurē vai frontē;**
- 2) Leģiona vienības ir cīnījušās tikai frontē un tikai pret lieliniekiem (Sarkano armiju). Neviena Leģiona vienība nav cīnījusies pret Rietumu sabiedrotiem;**
- 3) Otro pasaules karu iesāka Padomju Savienība, ne Latvija, kad, būdama Vācijas slepenā sabiedrotā, 1939. gadā uzbruka Somijai un kopā ar Vāciju 1939. gadā okupēja Poliju, un pēc tam 1940. gadā okupēja Latviju un parējās Baltijas valstis.**
- 4) Abi, krievi (1940.-1941.g. un 1944.-1945.g.) un vācieši (1941.-1945.g.), paveica zvēriskus Latvijā pret Latvijas iedzīvotājiem un citiem, pašiem latviešiem nebija nekāda teikšana vai kontrole.**

Leģionu cīņu norise un to eventuāla nozīme Latvijas teritorijas okupēšanas aizkavēšanā no lieliniekiem (Padomju Krievijas) prasa sevišķu iztīrījumu. Te jāierobežojas tikai ar vispārēju pārskatu par Leģiona darbību.

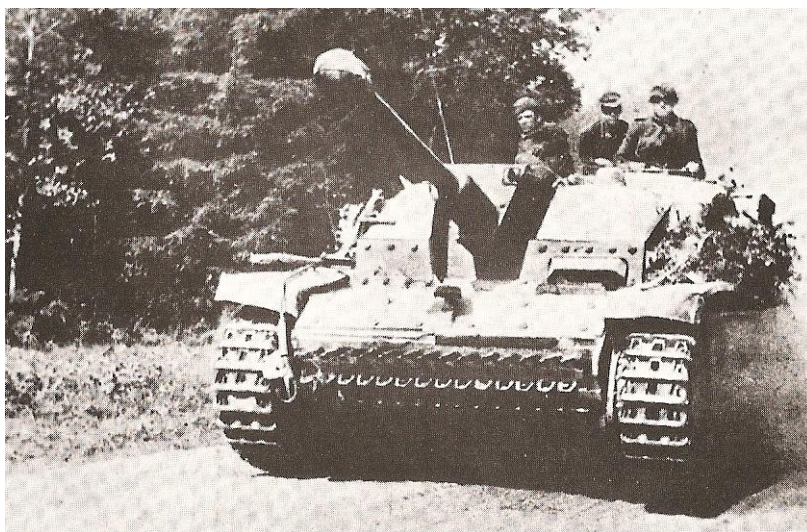
2. (19.) latviešu divīzija. Šī divīzija gan numerācijas kārtībā iznāk otrā, bet faktiski arī pēc laika ir pirmā Latviešu leģiona vienība. Kā jau redzējām, tā sāka rasties vispirms kā viens pulks, tad kā brigāde Ļeņingradas frontē 1943.g. sākumā. No šī laika, līdz cīņu izbeigšanai Kurzemē, tā nepārtraukti ir atradusies frontes un tikai frontes iecirknī vairāk nekā 2 gadus. Var saprast, kādu piepūli tas prasīja no šīs divīzijas karavīriem un ka tās zaudējumi nevarēja būt mazie arī pie vissaudzīgākās apiešanās ar cilvēkiem. Latviešu komandieri bija saudzīgi ar savām vienībām, bet ne reti grūtāk tas ir teikt par vācu virsvadību. Ja jau vāciešiem pašu cilvēku dzīvība bija maznozīmīga, tad ar latviešu saudzību tie rēķinājās vēl mazāk. Lai kā arī skatītos uz šo jautājumu, neapstrīdams jau nu bija viens: proti, ka divīziju vācu vadība, ar maziem izņēmumiem, bija savam uzdevumam maz sagatavojusies. Augstākais priekšnieks nāca parasti no vācu policijas un tam, izņemot pašā sākumā brigādes komandierus, nebija ne pietiekošas teorētiskās izglītības, nedz arī prakses lielāku vienību vadībā. Gluži tas pats un vēl lielākā mērā attiecas uz divīziju vācu štāba sastāvu. To veidoja jaunekļi, kas virsnieka pakāpi bija ieguvuši parasti ne armijā, bet

vācu politiskajās formācijās. Toties visi latviešu augstākie virsnieki bija karjeras virsnieki ar augstāko izglītību un ievērojamu kaujas pieredzi (apmēram 6 gadi) no pirmā pasaules kara un brīvības cīņu laikiem. Tā kā šie jaunie vācu virsnieki bez tam slimoja ar "kakla slimību", kā to apzīmēja paši vācieši, t.i., cenšoties pēc ordeņiem, tad tas latviešu uzdevumu padarīja vēl grūtāku. Apzinoties savu atbildību pakļauto priekšā un, protams, arī savu pārkumu militārās izpratnes ziņā, tie parasti atradās pastāvīgā cīņā ar šiem vācu jauniešiem, kas vai visi tiecās dot rīkojumus divīzijas

Latviešu leģionāri kaujā.

komandiera pilnvarā. Šo sadursmju rezultātā vairāki latviešu augstākie virsnieki un arī citi priekšnieki tika atcelti vai nodoti kara tiesai. Vācieši meklēja jaunākus, ar mazāku autoritāti un tālād paklausīgākus. Paldies Dievam, latviešu virsnienu lielū lielā daļā uzlikto atbildību savas tautas un pakļauto priekšā tomēr stādīja augstāk par atbildību kādiem citiem, to sodiem vai apgalvojumiem. Viss sacītais attiecas uz abām divīzijām.

Leģionāri.

Cīņu iecirknī radusies 2.(19.) divīzija arī tur izauga un daudzkārtēji pēc tam saruka un atkal papildinājās. Latviešu pūles to kādu laiku vismaz dabūt aizmugurē palika bez panākumiem. Frontes iecirknī tā bija spiesta arī nolikt ieročus. Šīs divīzijas cīņu vietas: pie Ļeņingradas, Volhova, Velikaja upe, dienvidos no Ostrovas, Opočkas rajons, pēc tam uz Latvijas teritorijas cauri Latgalei un Vidzemei, tad Kurzemē, kur tā noturēja savu iecirkni Dobeles rajonā no 1944.g. oktobra līdz kapitulācijai 1945.g. 8. maijā.

Otrā pasaules kara laikā latviešu 2. (19.) divīzija arī nepalika nepamanīta no Sabiedroto puses; viens arhīvos atrasts ASV izlūkdienesta ziņojums novērtē 19. divīziju (2. latviešu divīziju) šādi: "19. kaujas divīzija sastāv no latviešu virsniekiem, instruktoriem un karavīriem. Šī ir visvairāk apbalvotā ienaidnieka divīzija, ar augstu morālo stāju un plašu kaujas pieredzi, tā ir labi vadīta. Pēdējā informācija norāda (1945.g.), ka šī kvalitatīvā vienība ir stūrakmens ielenktajā Kurzemē." [Ref: Lācis, Visvaldis. *Latviešu leģions*. Rīga, 2006; 47.-48. lpp.]

Vācu SS ģenerālleitnants Valters Krīgers (*Walter Krüger*), VI SS korpusa komandieris: "Es droši varu sacīt, ka latviešu 19. divīzija ir labākā kājnieku divīzija Kurzemē. Šīs divīzijas vīri zina, par ko viņi cīnās. Latvija būs, un tā izaugs no savu karavīru varonīgajām cīņām." [Ref: Neiburgs, U. *Latviešu karavīri Vācijas un PSRS armijā*; 206 lpp.]

Vērtējot Kurzemes aizstāvju divīzijas, Vācu armijas virspavēlniecība Kurzemē ziņoja savai virspavēlniecībai Vācijā sekojošo par 19. divīziju: "No karavīra līdz komandierim apbrīnojama kaujas vienība, tikai tai nedrīkst būt daudz brīva laika, kā arī to nedrīkst vienā vietā ilgi turēt, jo tad viņi daudz domā par savas valsts atjaunošanu un par savu tautu, kam var būt pēkšņi neparedzamas sekas un kas apgrūtina pilnīgu politisku uzticēšanos. Kaut gan citādi tā Kurzemē pašreiz ir labākā kaujinieku divīzija." [Ref: Eglītis, A. "44 gadi pēc tam", *DV Mēnešraksts*. 1989.g.; Nr. 3, 4; 5. lpp.]. Piezīme: Te izpaužas tās bažas un absurda domāšana kādas bija vāciešiem (arī Padomju krieviem) tajā laikā par latviešu vēlmēm, **ka tie ilgojās paši pēc savas valsts neatkarības un brīvības**. Fakts ir, ka latvieši neatšķiras ne no vienas citas tautas, ieskaitot vāciešus pašus (arī krievus), ja runa ir par savu valsti un brīvību.

Pēc Otrā pasaules kara, ASV Armijas pulkvedis Vitons (*Whitton*), kas bija dienējis ASV Tanku komandiera ģenerāļa Patona (*Patton*) pakļautībā un kas bija veicis pētījumus par Austrumu fronti Otrajā pasaules karā, kā arī vēlāk bijis pasniedzējs ASV Ģenerāļu štāba koledžā (*General Staff College*), vienā no savām lekcijām topošiem ģenerāļiem bija teicis: "To ko abas latviešu divīzijas veikušas kaujas laukos neiedomājami lielā krievu pārspēka priekšā, ir grūti saprast vai aprakstīt. Man nav vārdu, kā jums to izteikt, bet es šo varonīgo divīziju priekšā noliecu galvu." [Ref: Perro, O. *Neuzvarēto traģēdija*. Toronto, 1987; 251.-255. lpp.]

1.(15.) latviešu divīzija. Šī divīzija sāka formēties 1943.g. pavasarī. Tā kā tai pakāpeniski nācās atdot savu cilvēku sastāvu otrai divīzijai, tās jaunais iedalītais sastāvs vēl nebija pietiekoši apmācīts, kad tai 1943.g. oktobrī vajadzēja iziet uz fronti Neveles-Novosokolņiku rajonā rietumu Krievijā. Tā kā šī divīzija līdz tam bija apbruņota tikai ar franču apmācības ieročiem (ļoti nepilnīgā skaitā un droši vien pievesti no vācu okupētās Francijas), tad tā savu īsto apbruņojumu saņēma tikai tai pašā laikā, kad tā jau kāpa vagonos. Šo apbruņojumu tūlīt neizdalīja, bet tas gāja līdzī tāpat neizkrauts vagonos, ar kuriem tas bija pienācis. Tikai jau kaujas joslā (vai tā bija neuzticība jeb viena no vācu "improvizācijām") karavīri, izkāpjot no

wagoniem, izkrāva arī ieročus un ar tiem vēl neapraduši un pietiekoši neiepazinušies, tika sviesti kaujā. Pie tam ne kā kopīga vienība un pulku komandieru vadībā, bet lielāko tiesu sadalīti mazākās daļās un piedalīti vācu armijas vienībām. Protams, tas radīja lielu satraukumu virsniekos un kareivjos. Latviešu priekšnieki protestēja un šo protestu rezultātā 2 pulka komandierus un dažus citus priekšniekus tūlīt atcēla. Sadalītajām vienībām apbruņojuma labāko daļu atņēma vācieši. Protams, šai sajukumā, satraukumā un sašutumā starp vācu daļām iedalītie karavīri meklēja ceļu atpakaļ pie savām vienībām vai pat vienkārši uz mājām. Arī citādi zaudējumi bija ļoti manāmi un divīzija bija ne tikai izjaukta, bet arī lielā mērā izjukusi.

Uz ģenerālinspektora un karavīru nemitīgajiem protestiem un pašu iniciatīvu divīzijas atlikumu atkal savāca vienkopus. Laikam prātu nomierināšanai atcēla arī divīzijas komandieri, kurš gan latviešiem taisnojās, ka pildījis tikai savas priekšniecības rīkojumu. Divīzijas karavīru kaujas darbības sākums, ne jau pašu vainas dēļ, bija drūms un dažādas likstas tos nav atstājušas līdz mūsu dienām.

1944.g. februārī divīzija pārvietojās uz Staraj-Russ rajonu, bet no turienes uz Veļikaja upes krastiem Ostrovas rajonā. Te abas latviešu divīzijas sanāca kopā un tās apvienoja vienā korpusā, kurā ietilpa arī viena vai vairākas vācu armijas divīzijas. Pēc abu divīziju kopējām cīņām Ostrovas un Opočkas rajonā tās ar ļoti smagām cīņām atkāpās uz Latvijas teritoriju. Abas divīzijas bija šajās cīņās stipri cietušas un sarukušas. Šeit 1.(15.) latviešu divīziju izveda no frontes iecirkņa, lielāko daļu tās atlikušā kaujas sastāva atdodot 2.(19.) divīzijai, atstājot tikai komandējošo sastāvu.

Lai atjaunotu divīziju, vācieši pavēlēja mobilizāciju 1925. un 1926.g. dzimušajiem jauniešiem. Tomēr laikam lielāku pašu latviešu spēku atstāšanu Latvijas teritorijā vācieši uzskatīja par nevēlamu šajos kritiskajos apstākļos. Tāpēc 1.(15.) divīziju ar jaunosauktajiem pārveda uz Vāciju, motivējot ar mierīgākas un labākas apmācības iespējām Pomerānijas apmācību laukumos. Pēc divīzijas sagatavošanas to solīja sūtīt atpakaļ uz Latviju. Latviešu pašu vēlēšanās, protams, bija, lai taisni šinīs apstākļos, kur cīņa gāja tieši par Latvijas teritoriju, viņu vīri paliktu pie viņiem. Divīzijas pārvešana uz Vāciju tāpēc bija kā pret pašu iesaukto, tā pārējo latviešu gribu, kamēr vēl notika cīņa par Latvijas zemi. Daudzi latvieši cerēja, ka, Vācijai sabrūkot, mainīsies arī Rietumu sabiedroto un Padomju Krievijas attiecības, un tāpēc spēks būs noderīgs pašu zemē.

Pomerānijā vācieši 1. latviešu divīziju atstāja ilgu laiku bez apmācības iespējām un apbruņojuma, bet izlietoja to kā vienkāršu darbaspēku tranšeju rakšanā Austrumu frontes aizmugurē. Tikai 1944.g. ziemā sākās divīzijas apmācības un apbruņošana, bet vēl pilnīgi nepabeidzot ne vienu, ne otru. Divīziju 1945.g. janvārī iesaistīja cīņās pret lielinieku iebrukumu no Dancigas rajona. Atrodoties skaitliski milzu lielāko Padomju krievu spēku ielenkumā, marta sākumā divīzijas lielākai daļai izdevās izlauzties no dziļā lielinieku ielenkuma uz Neibrandenburgas-Neistrēlicas rajonu ziemeļaustrumu Vācijā ar smagiem zaudējumiem. Uz Leģiona ģenerālinspektora iestāšanos divīzija pēc tam vairs cīņās netika iesaistīta, bet to izlietoja atkal tranšeju darbiem. Tā kā divīzija tagad bija pilnīgi nogriezta no Kurzemes Latvijā, visu Vācijā atvesto latviešu karavīru domas bija - tikt tuvāk Rietumu sabiedroto fronteī un nokļūt pie tiem. Viņi uzskatīja, ka karš jau praktiski ir beidzies un ka fanātiskie vācu SS tikai nelietderīgi upurē cilvēku dzīvības; daudzi vācieši domāja to pašu. Tāpēc arī, tikko no jauna sakārtoja un apbruņoja vienu pulku, lai raidītu cīņā pie Berlīnes, pulka komandieris ar visu pulku, neklausot kaujas pavēlei, devās nevis norādītā, bet

Rietumu sabiedroto virzienā. Šī vienība, kura pazīstama kā Januma kaujas grupa, pārvarot daudzus starpgadījumus ar vācu SS, 1945.g. 27.aprīlī sasniedza pie Magdeburgas amerikāņu frontes līnijas; uzņemot kontaktus ar amerikāņiem un zem baltā karoga aizsarga, pulkvedis Vilis Janums un visa viņa kaujas grupa padevās amerikāņiem ar visiem ieročiem. Bez šaubām, tas bija liels pārsveiciens amerikāņiem, ka vesela un apbruņota "vācu Waffen-SS" kaujas grupa ir padevusies viņiem. Latvieši bija turējuši savu goda vārdu, ka viņi nekaros pret Rietumu sabiedrotajiem.

Aiznākamajā dienā, 1945.g. 29.aprīlī, Latviešu leģiona ģenerālinspektors deva pavēli arī visām pārējām latviešu vienībām doties rietumu virzienā un internēties pie Rietumu sabiedrotiem, vienalga, vai tas būtu panākams lielāku vienību vai sīkāku grupu veidā. Tas arī notika, jo, pat nesaņemot šo pavēli, latviešu karavīri bija uzsākuši tādu akciju paši visur.

Latviešu leģiona ģenerālinspektora pavēle Latviešu leģionam Vācijā: "Iet rietumu virzienā un padoties Rietumu sabiedrotajiem"

LATVIJAS NACIONĀLĀS KOMITEJAS PREZIDENTA

Pavēle Nr.3.

Lībekā, 1945.gada 29. aprīlī

Latviešu karavīri Vācijā!

Savā laikā Jūs tikāt pārvesti šurp, lai te, kā likās, mierīgākos apstākļos no jauna sakārtotos un sagatavotos mūsu zemes un tautas aizstāvēšanai un atbrīvošanai. Mūsu visu mērķis bija un paliek - brīva un neatkarīga Latvijas valsts. Tikai šim mērķim mēs bijām un esam gatavi ziedot visus savus spēkus un savu dzīvību. Kara notikumu straujuma dēļ lielākā daļa no Jums vairs nespēja tikt nosūtīta atpakaļ uz Latviju. Mūsu 15.(1. latviešu) divīzijai te nācās iesaistīties cīņās pret to pašu austrumu ienaidnieku un tā ir pildījusi savu pienākumu arī šeit uz svešas zemes un neparasti grūtos apstākļos ar tādu varonību un izturību, kādu spēja parādīt tikai neatkarīgā Latvijā uzaugusi un savu valsti tik dedzīgi mīlošā jaunatne. Daļai no Jums, turpretim, neapbruņotai un neapgādātai, pilnīgi bezspēcīgai ienaidnieka priekšā, nācās pārvarēt grūtības ar tādu enerģiju, kas tāpat dara godu Jūsu izturībai, bet ir sarūgtinājusi Jūs kā karavīrus.

Latviešu karavīri Vācijā!

Jūsu lielum lielais vairums tagad palicies bez apbruņojuma un es neredzu arī citādi kādu iespēju, ar ko Jūs kā karavīri varētu būt šeit noderīgi Latvijai. Es neredzu nekādu iespēju un nozīmi pārvietot Jūs neapbruņotus arī uz Latviju. Bez tam Rietumu sabiedroto (angļu, amerikāņu un franču) fronte jau pienākusi tik tuvu mūsu novietojumam, ka man ir jāgādā par pārpratuma novēršanu ar tiem, ko mēs esam visā mūsu valsts pastāvēšanas laikā uzskatījuši par saviem draugiem un bez kuru atbalsta mūsu daudz cietušās latviešu tautas labākas nākotnes nodrošināšana nav pat iedomājama. Kā Latvijas Nacionālās Komitejas prezidents un kā Latviešu leģiona ģenerālinspektors, tas ir, kā patreizējais augstākais latviešu tautas politiskais un militārais pārstāvis, es pavēlu Jums sekojošo:

1) Mūsu karaspēka daļām tagad savā vairumā gandrīz pilnīgi neapbruņotām, atraucies no Austrumu frontes nolūkā izvairīties no krišanas boļševiku gūstā.

2) *Disciplinēti uzsākt gājienu rietumu virzienā, izvairīties no katras darbības, kas varētu radīt pārpratumus par mūsu miermīlīgo nolūku, un internēties angļu, amerikāņu vai franču ieņemtajās joslās, vienalga vai tas būtu panākams lielāku vienību vai sīkāku grupu veidā.*

3) *Kara lietu ģenerālsekretāram (Leģiona štāba priekšniekam) turpināt ārpus karaspēka vienībām esošo pārvalžu likvidāciju.*

4) *Augšējos punktos minētais pēc būtības attiecas kā uz Leģionā, tā arī uz ārpus Leģiona esošām formācijām un karavīriem (armijas, jūras un gaisa spēku dienestā).*

Latviešu karavīri Vācijā!

Ar šo pavēli es tātad atbrīvoju Jūs no līdzšinējām karavīru saistībām. Jūsu alga, lai ir Jūsu apziņa, ka Jūs esat darījuši savas valsts un tautas labā visu, kas cilvēka prātam un spēkiem iespējams. Šī apziņa lai dod Jums ticību un izturību arī turpmākajā liktenī, ko mēs neviens nevaram ne noteikt, ne paredzēt. Kā vienmēr, tā arī šinī brīdī mēs nelūdzam par sevi, bet lūgsim visi kopā: Dievs, glāb un svētī Latviju!

Ģenerālis R. Bangerskis

(paraksts)

13. Latviešu zaudējumi otrā pasaules kara laikā

Trešā Padomju Krievijas okupācija Latvijā (1945.-1991.g.) - Latviešu karavīri krievu gūstā. Varam secināt, ka Austrumu frontē un Austrumu Eiropas valstīs, kuras okupēja Padomju Savienība, krievu gūstā nonāca ap 50000 uniformēti latviešu karavīri, to starpā 14000 leģionāri "Kurzemes cietoksnī" [Ref: Vārpa, Igors. *Latviešu karavīrs zem kāškrusta karoga*. Rīga, 2003; 549. lpp.] un vairāki tūkstoši leģionāru Vācijā pēc vāciešu kapitulācijas (15. divīzijas un citu vienību karavīri). Pamatā visi šie latviešu karavīri nonāca Padomju Krievijas vergu nometnēs, kurās dzīves apstākļi aukstumā un badā bija šausmīgi; no visiem šiem latviešu kara gūstekņiem Krievijā dzīvi palika tikai apmēram 10%. Jāmin, ka apmēram 4000-6000 latviešu karavīru (*leģionāru*) nepadevās, bet turpināja partizāņu karu Kurzemē un citur Latvijā pret Padomju krievu okupantiem līdz 1956. gada beigām; aptuveni vienpadsmit gadu garajā partizāņu karā visi šie karavīri aizgāja bojā kaujās vai pēc nonākšanas gūstā tika nošauti vai nomocīti Padomju Savienības čekas cietumos. Padomju Krievijas čekas pulkvedis Polikarpovs savā 1957. gada 8.janvāra *pilnīgi slepenā* ziņojumā saka, ka laika posmā no 1944. gada rudens līdz 1956. gada 31. decembrim Latvijas PSR valsts drošības iestādes Latvijas PSR teritorijā likvidējušas 961 bruņotu *bandītu grupu* (partizāņu grupas) un ka organizētā *bandītu pagrīde* Latvijas PSR teritorijā pilnīgi apspiesta 1956. gada oktobrī (š.g. 30. oktobrī tika likvidēta pēdējā bijušā barveža *Pana* bandītu grupa. Ziņojumā arī uzskaitīts, ka kopumā šajā laika posmā aizturēti vai likvidēti 10720 bijušo *bandītu* (partizāņu), to starpā: krituši vai izdarījuši pašnāvību - 2407; arestēti un notiesāti - 4370; atklāti nelegāļi - 2735, no kuriem 13 krituši, 1119 arestēti un notiesāti un legalizēti 1606 (tie, kuri pieteikušies un atzinušies). [Ref: Strods, Heinrihs. *Latvijas Nacionālo partizāņu karš*. Rīga, 1999; 587.-588. lpp.]. Tātad, krievu gūstā vēl nonāca vismaz 5489 partizāni. Mēs zinām no latviešu partizāniem, kuri karoja pret Padomju Savienības okupantiem, ka partizāni parasti savus ievainotos un kritušos ņēma sev līdzi un apglabāja pēc cīņām, lai kritušie nekristu čekas rokās un lai tos nevarētu atpazīt. Jāmin, ka partizāņu ierindas tika nepārtraukti papildinātas ar jauniem klāt nācējiem, kuri bija pret-komunistiski un nacionāli noskaņoti, kā arī izvairījās no iesaukšanas Padomju Savienības armijā.

Latviešu karavīri Rietumu sabiedroto gūstā. Rietumos latviešu karavīri, kuri nonāca gūstā, varēja būt apmēram 50 000. Šeit jāmin, ka Vācijā atradās liels skaits latviešu "*HiWi izpalīgi*" (jaunieši), kuri bija izkaisīti par vācu vienībām, vēlāk tika pārvērsti par karavīriem vācu vienībās. Tāpat, ievērojams skaits latviešu (45-60 gadīgie) tika nodarbināti Vācijas kara rūpniecības un citos darbos. No latviešu ģimenēm, kuras vācieši bija transportējuši uz Vāciju 1944.-1945.g. laika posmā, vecāka gadu gājuma vīrieši tika atdalīti no ģimenēm jau iebraucot Vācijā un iesaistīti tranšeju rakšanas vai citos darbos; lielu daļu no šiem vīriešiem vācieši apģērba vācu uniformās kara pēdējos mēnešos un laba daļa no tiem arī kļuva par "kara gūstekņiem". Sākotnēji Rietumu sabiedroto zonās, latviešu kara gūstekņi atradās vismaz kādās 250 gūstekņu nometnēs, lielākoties starp vāciešiem un svešautiešiem, kuru kopējais gūstekņu skaits bija pāri par 7 miljoniem; vēlāk šie kara gūstekņi tika sagrupēti atsevišķās nometnēs pēc tautībām. Liels skaits no gūstekņiem vienkārši aizgāja projām, jo Sabiedrotie bija cilvēcīgāki un nometnes nebija tik cieši apsargātas, it sevišķi pirmajos mēnešos; daudzi gūstekņi arī praktiski dzīvoja ārpus nometnēm, jo tika iesaistīti darbos uz laukiem un citur (Dānijā, Vācijā, Beļģijā, utt.), lai būtu pārtikas iztika. Tas bija izteikts kontrasts ar Padomju nometnēm, kur cilvēki tika nospiesti kā mušas Sibīrijā. Praktiski, visi latviešu kara gūstekņi amerikāņu un angļu zonās tika atbrīvoti jau 1946. gadā; daudzi no viņiem, sākot jau ar 1946. gadu, pieteicās un iestājās amerikāņu un angļu sardžu un citās vienībās Rietumvācijā un atsāka civilo dzīvi. Amerikāņiem un angļiem, atšķirībā no krieviem un frančiem, nebija nekāds nodoms izmantot kara gūstekņus darbam. Franči deva latviešu gūstekņiem izvēli, vai nu repatriēties uz Padomju Savienību vai iestāties Franču Ārzemju leģionā; tāpēc, daudzi no Latviešu leģiona leģionāriem (franču okupācijas zonā) palika par Franču Ārzemju leģiona leģionāriem un karoja un mira Franču Indokīnas karā.

Kritušie latviešu karavīri otrā pasaules karā. Kritušo Latviešu leģiona leģionāru un karavīru skaitu var rēķināt ap 80000 [Ref: *Latviešu karavīrs pēc otrā pasaules kara*. Plön, 1985; 9.sējums, 468.-470. lpp. - K. Augstkalns, "Kaujas laukos palika 80000 leģionāru"]. Daži aprēķini šo skaitu novērtē vēl augstāk (krituši, pazuduši, vai tie, kuri vēlāk nomira no ievainojumiem, vai kurus neņēma gūstā un apšāva - par to liecības varam atrast). Leģionāru Kurzemes Brāļu kapos Lestenē vien ir kopā iegravēti vairāk kā 18 000 kritušo latviešu karavīru vārdi un pāri par 1 000 apbedīto. Mazai valstij, kā Latvijai, tas ir milzīgs skaits cilvēku zaudējumus, it sevišķi ja pieskaitām vēl tos, kuri krita Padomju Krievijas gūstā, jo lielākā daļa no viņiem aizgāja bojā (izdzīvoja mazāk kā 10% un daudzi no tiem palika invalīdi no Gulaga pārdzīvojumiem). Mums jāsaprot, ka Leģiona vienībās zaudējumi kaujās bija lieli; pulki un bataljoni tika *atjaunoti* vairākas reizes ar jauniešajiem latviešu zēniem. Šie zaudējumi neiekļauj civilistu kara zaudējumus; šie skaitļi ir desmitos tūkstošos, cilvēki, kuri kādreiz eksistēja un tad vienkārši pazuda no savām mājām - skolotāji, fabrikas strādnieki, ārsti, politiķi, mācītāji un priesteri, lauksaimnieki, vidusskolnieki, universitātes studenti, profesori, sievietes un bērni utt., utt. Piezīme: Vairums no Rietumu sabiedroto latviešu kara gūstekņiem palika dzīvi (99.9%); tas ir asā pretstatā ar latviešu karavīriem krievu gūstā, kur 90% aizgāja bojā (nošauti, noslepkavoti, nomērdēti badā, nostrādīnāti līdz nāvei vergu nometnēs, kā arī akmeņogļu, dzelzs rūdas, urāna un citās pazemes raktuvēs.). Bija arī cita veida zaudējumi pēc Otrā pasaules kara. Piemēram, krievi savāca Kurzemē visus vīriešus no 16 līdz 60 gadu vecumam un ieslodzīja viņus filtrācijas nometnēs; no šiem

ieslodzītiem palaida mājās tikai vienu trešo daļu un pārējos lopu vagonos nosūtīja uz Sibīriju, tāpat kā leģionārus. **Tad, kādu skaitu zaudējumus nu mēs liekam kopējā skaitlī???**

Viena no simtiem latviešu leģionāru kapsētām, kādas varēja atrast austrumu Krievijā frontes kaujas iecirkņos. Ievērojiet eksploziju/kauja kas notiek karavīru kapu tuvumā.
[Ref: Latviešu Karavīrs Otrā pasaules kara laikā. 3. sējums; 246. lpp.]

14. Latviešu karavīru traģēdija Otrā pasaules karā

1. **Pirmā latviešu karavīru traģēdija.** Latviešu karavīru formācijas Otrā pasaules karā ir veidojušas svešas varas. No 1940.g. jūnija līdz 1941.g. jūnijam tā bija Vāciju sabiedrotā Padomju Krievija, kas nogalināja ap 5000 latviešu karavīrus (galvenokārt virsniekus un instruktorus) un ap 30000 civilistus. Viņi (Padomju Krievija kā okupācijas vara) noformēja Latvijas Teritoriālo Korpusu, pamatā no jauniešiem, neievērojot nevienu starptautisku konvenciju vai cilvēku tiesības. Pēc tam, no 1941. gada jūnija līdz 1945. gada maijam, tā bija nacistiskā Vācija, šoreiz kā Padomju Krievijas ienaidniece. Abas šīs svešās varas pielietoja neierobežotu varmācību, neievērojot nevienu likumu, izņemot paši savējos; abas atnesa nāvi un iznīcību latviešu tautai, nozaga un sagrava visu valsti un īpašumus un sabojāja visas valsts iedzīvotāju dzīves. Šie paši sevis ieceltie, tautas neievēlētie izvirtulības valdnieki nolēma un pavēlēja - kādas būs latviešu vienības, ja būs; kā tās sauks; kam tās būs pakļautas; kad un kam būs jāiet karā; priekš kā tām ir jākarro un blakus kam. Latvijas karavīru lojalitāte bija Latvijai un mērķis bija atgūt Latvijas neatkarību, kas bija tieši pretēji pašu okupantu mērķiem. Šī bija tikai pirmā no latviešu karavīru traģēdijām.

2. **Otrā latviešu karavīru traģēdija.** Otrā latviešu karavīru vēl lielāka traģēdija bija tā, ka viņš neredzēja savai tautai tuvojamies atbrīvošanu (kā tas bija Rietumeiropas tautām zem nacistu jūga), pēc tam, kad tik daudz asiņu jau bija izliets un tik daudz dzīvību upurēts cerībā, ka izglābs savu senču zemi. Līdz ar Padomju Krievijas Sarkanās armijas tuvošanos, viņi jau saredzēja nākam jaunu terora vilni un apspiešanu - masu slepkavības un deportācijas, bailes,

izmisumu un viņu valsts nokļūšanu atkal jaunā verdzībā. Un tas arī notika, kad ienāca uzvarētāju Sarkanā armija, kuras sastāvā bija NKVD (čeki), komisāri, slepkavas un eksperti, kas prata radīt fiziskās un psiholoģiskās sāpes katram, ar kuru tie saskārās. Saprotams, šie paši cilvēki līdz šai dienai grib sevi saukt par "atbrīvotājiem", bet vienīgais, no kā viņi atbrīvoja cilvēkus, bija viņu dzīvība un īpašumi. Baltiešu tautas zina - viņas zina, kas notika zem Padomju Krievijas totalitārā režīma no 1945. līdz 1991. gadam, jo viņas to piedzīvoja; pat pašu Padomju (Krievu) rakstītās un nepatiesās vēstures grāmatas vairs nespēj modināt cieņu pret viņiem.

Pret Vāciju cīnījās visa pasaule un tās liktenis bija jau skaidrs. Tas bija Dieva dots taisnīgums latviešu tautai vēlēties un censties, lai, vienai varmācīgai varai sabrūkot, otra ne mazāk nomācēja un iznīcību nesēja vara no jauna nepakļautu latviešu tautu un zemi; latvieši zināja, ka, kļūstot vienam diktatoram (Hitleram), viņa vietu aizpildīs jauns (Stalins), kura slepkavniecisko pakļautību un iznīcību viņi jau bija piedzīvojuši četrus gadus iepriekš. Te vēlreiz ir jāatgādina, ka visas Latviešu leģiona vienības ir radītas un komplektētas vāciešu piespiedu kārtā. Tomēr, neraugoties uz visiem spaidiem, latviešu karavīrs, arī bez kādas ārējas saistības, ir palicis uzticīgs Rietumu sabiedrotiem un viņu demokrātiskiem uzskatiem, principiem un cilvēktiesību normām. Tā nav tagadējās konjunktūras radīta frāze. Latvieši bija pateikuši vāciešiem, ka viņi nekaros pret Rietumu sabiedrotajiem. Tas ir visā nostājā pierādīts fakts, kas ir prasījis no vācu vadībai pakļautā latviešu karavīra lielāku drosmi un stingrību, nekā no tiem, kam tādi spaidi un garīgie pārbaudījumi nav bijuši jāiztur. Nevienam, ne no kādas citas valsts šādā situācijā, nebūtu cīnījies, pat spaidu kārtā, pret Rietumu sabiedrotajiem, zinādams, ka viņi ir dzīvības un brīvības nesēji.

Pirmkārt, latviešu karavīram ir bijis jādoma arī par savas tautas likteni (kā jebkādas brīvas valsts karavīrs to darītu, ja viņš mīl savu zemi). Latvija bija vairāk kārti jau bijusi pakļauta nežēlīgām un netaisnīgām varām, kādas pasaule nebija redzējusi. Tāpēc latviešu karavīrs, kaut arī vāciešu uzspiestā un ļoti smagā situācijā, visumā ir cīnījies pret Padomju Krievijas Sarkanās armijas karaspēku, lai kavētu tā ieiešanu savā zemē, jo viņš zināja, kas latviešu tautu atkal sagaida - apcietināšanas, slepkavošanas un deportācijas. Latviešu karavīra situācija ir pielīdzināma tāda cilvēka stāvoklim, kuru kāds ļaundaris (nacistiskā Vācija) jau saistītu ir pievedis pie durvīm pa kurām viņa dzīvoklī un pie viņa tuviniekiem laužas kāds cits briesmīgs gangsteris (Padomju Krievija), lai nogalinātu viņa ģimeni. Un ikviens taču atradīs par pilnīgi dabisku, ka tāds cilvēks, pat šai nebrīvajā situācijā, mēģinās aizkavēt šī vēl bīstamākā gangstera piekļūšanu sev un saviem tuviniekiem, kamēr ar pirmo ļaundari (nacistisko Vāciju) jau cīnās policija (Rietumu sabiedrotie). Bīstamāka jau arī tāpēc, ka šo otro gangsteri policija nemaz vairs netraucēs, bet gluži otrādi, gangsteris pats būs valdnieks mājā, kurā tas ir ielauzies. Un nenormāla un nosodāma mums liksies ne tāda cilvēka pretošanās šim gangsterim, bet gan tas, ja kāds būtu vēlējies, lai šis ļaundaris varētu netraucēti iekļūt nelaimīgā namā un tur brīvi rīkoties un slepkavot.

3. Trešā latviešu karavīra traģēdija. Trešā latviešu karavīru traģēdija ir, ka viņus ķengāja un apvainoja pēc Otrā pasaules kara. To darīja it sevišķi tie, kuri sevi uzskatīja par minētā gangstera (Padomju Krievijas) draugiem. Pirmkārt, Padomju čekas (NKVD/KGB) milzīgais aparāts fabricēja nepatiesas liecības un propagandas materiālus (visi meli) Rietumu sabiedroto patērēšanai. Otrkārt, Padomju čeka tad to burtiski ar karoti baroja šo informāciju dažādām grupām un masu mēdijiem Rietumos, kuri tad mēģināja (nesekmīgi) diskreditēt latviešu

leģionārus. Pat paši vācieši sākotnēji mēģināja leģionāriem noziegumus, kurus paši vācieši bija pastrādājuši, kamēr Rietumu sabiedrotie izprata, kuri tad ir tie īstie SS (skat. tālāk "Latviešu leģionāri pēc Otrā pasaules kara").

Šī ir sevišķi rūgta un ilgstoša pieredze, jo tā skar ne vien viņu tagadējo likteni, bet grib nievāt arī visu to, kas viņu un viņu tautai jau ir bijis jāpārcieš un jāupurē Latvijas okupācijas gados, no 1940.gada jūnija līdz 1991. gadam; un šī nievāšana vēl turpinās līdz šai dienai, šādu ļaundaru un monsturu vadīta; daži „gangsteri” pat ir apmetušies uz dzīvi Latvijā pēc Otrā pasaules kara un piedalījās latviešu tautas apspiešanā, deportācijās un slepkavībās, kuru rezultātā Latvija pazaudēja 30% no vietējiem iedzīvotājiem. Latviešu leģionāriem un viņu ģimenēm ir sāpīgi arī tas, ka nievāšanu un pat atstumšanu atrod tur sabiedrībā, kur cerēja sastapt taisnību un dabūt atbalstu par nodarīto pārestību. Tas sāpīgums attiecas uz tiem, kas šinī karā pirmo reizi bija nostādīti savas tautas likteņu durvīs, kā arī uz vīriem un sievietēm, kas jau vairākus gadu desmitus ir pašizliedzīgi stāvējuši savas tautas sargpostēnos un to aizstāvējuši. Stāsts par Latviešu leģionu un latviešu karavīra nostāju patiesībā ir turpinājums stāstam par Latvijas Nacionālo armiju. Nekas latviešu karavīrā nebija citāds kļuvis kā toreiz. Kāda krievu paruna saka, ka cilvēkam ir ļoti grūti pierādīt, ka viņš nav kamielis, ja kāds ņemas to apgalvot. Un latviešu karavīrus kādu laiku centās iegalvot par SS vīriem. Paldies Dievam, šis laiks nu gan jau liekas piederam pagātnē, izņemot starp tiem ļaundariem, kuri, īpašu ļaunu nolūku vadīti, cenšas vēl šodien maldināt paši sevi un citus.

15. Latviešu leģionāri pēc Otrā pasaules kara

Otrā pasaules kara vāciešu "Militārais padošanās akts". Līdz ar vāciešu "Militāro padošanās aktu", Otrais pasaules karš oficiāli izbeidzās Eiropā 1945. gada 8. maijā plkst. 23:01. Lielākā daļa latviešu 2.(19.) divīzijas karavīru, kopā ar vāciešiem, kuri bija karojuši kā Kurzemes cietokšņa aizstāvji, nonāca krievu gūstā. Turpretī, lielākā daļa latviešu 1.(15.) divīzijas karavīru nonāca Rietumu sabiedroto gūstā, joprojām paliekot lojāli Rietumu vērtībām un nekad nepagriežot ieročus pret viņiem.

**"Lielvācijas" militārā vadība paraksta kapitulācijas dokumentus
(1945.g. 7.maijā plkst. 02.41)**

Only this text in English is authoritative

ACT OF MILITARY SURRENDER

1. We the undersigned, acting by authority of the German High Command, hereby surrender unconditionally to the Supreme Commander, Allied Expeditionary Force and simultaneously to the Soviet High Command all forces on land, sea, and in the air who are at this date under German control.

2. The German High Command will at once issue orders to all German military, naval and air authorities and to all forces under German control to cease active operations at 2301 hours Central European time on 8 May and to remain in the positions occupied at that time. No ship, vessel, or aircraft is to be scuttled, or any damage done to their hull, machinery or equipment.

3. The German High Command will at once issue to the appropriate commanders, and ensure the carrying out of any further orders issued by the Supreme Commander, Allied Expeditionary Force and by the Soviet High Command.

4. This act of military surrender is without prejudice to, and will be superseded by any general instrument of surrender imposed by, or on behalf of the United Nations and applicable to GERMANY and the German armed forces as a whole.

5. In the event of the German High Command or any of the forces under their control failing to act in accordance with this Act of Surrender, the Supreme Commander, Allied Expeditionary Force and the Soviet High Command will take such punitive or other action as they deem appropriate.

Signed at *Rhinna #0241* on the *7th* day of May, 1945.
France

On behalf of the German High Command.

[Signature]

IN THE PRESENCE OF

On behalf of the Supreme Commander,
Allied Expeditionary Force.

On behalf of the Soviet
High Command.

[Signature]

[Signature]

[Signature]

Major General, French Army
(Witness)

Padomju krievu un vāciešu propaganda tūlīt pēc Otrā pasaules kara. Tūlīt pēc otrā pasaules kara, vācieši rādīja pirkstus uz latviešu karavīriem, ka viņi ir "SS" vīri. Tur bija Padomju Krievijas propaganda, ka leģionāri ir bijuši iesaistīti Rīgas geto ebreju iznīcināšanā pēc vācu ienākšanas 1941. gadā. Padomāji par to, "1941. gadā" - Latviešu leģions tika noformēts 1943. gadā! Mēs tagad konkrēti zinām no augstākā vācu SS un policijas šefa Austrumu zemē, SS ģenerāļa Frīdriha Jekelna (*Friedrich Jeckeln*) liecības, ko Maskava tīšām slēpa visus šos gadus, ka pēc viņa ierašanās Rīgā, viņš (Jekelns) pavēlēja saviem vācu SS miesassargiem, triju dienu *operācijā*, nošaut Rīgas geto ebrejus (ap 25000) 1941. gada novembra beigās un decembra sākumā. Kad prokurors viņam prasīja, kā tas tika izdarīts un kas tieši veica šo pretīgo noziegumu (kas aktuāli šāva), Jekelns atbildēja: "Desmit vai divpadsmit vācu karavīri. Uzvārdus es neatcerosIzģērbti ebreji - vīrieši, sievietes, bērni - vācu policijas ielenkti, virzījās uz bedrēm, kur viņi tika nošauti." Jekelns pats personīgi bija klāt, lai pārraudzītu šo *operāciju*. "Man tomēr jāsaka, ka jau pirms manas ierašanās Rīgā (domādams 1941. gada novembri), liels skaits ebreju jau bija nogalināti *Ostlandē* (Austrumu zemē) un Baltkrievijā. Tas man tika ziņots." Kad tika jautāts, kas to ziņoja, Jekelns atbildēja: "Štālekers (*Stahlecker*), Pricmanis (*Prützmann*), ģenerālmajors Šrēders (*Schröder*), SS-policijas komandieris Latvijā, ģenerālmajors Mellers (*Möller*), SS-policijas komandieris Igaunijā, un ģenerālmajors Visockis (*Wysocki*), SS-policijas komandieris Lietuvā." [Ref: Ezergailis, A. *Nazi Soviet Disinformation (Nacistu-Padomju dezinformācija)*. Rīga, 2005; 93. lpp.] Kad viņam (Jekelnam) jautāja, kas izpildīja šīs operācijas, viņš atbildēja: "Tās vadīja Dr. Lange". [Ref: Grūtups, Andris. *Ešafots*. Rīga, 2007, 41. lpp.]

Latviešu karavīra un leģionāra gandarījums visumā ir tomēr tas, ka viņš nav pats sevi apvainojis un pazemojis ne savas tautas, ne cilvēces priekšā, bet nesis tām abām smagus upurus. Arī uzspiestajā cīņā viņš ir palicis uzticīgs tiem principiem, ar kuriem savas uzvaras savā laikā bija sasniegusi Latvijas nacionālā armija: cīnoties pret netaisnību un necilvēcību, palikt pašam taisnīgam un cilvēcīgam.

Piezīme: Rietumvācijā pēc Otrā pasaules kara, Rietumu sabiedrotie un Apvienoto Nāciju Atbalsta un Rehabilitācijas Administrācija (United Nations Relief and Rehabilitation Administration – UNRRA) Sabiedroto okupācijas zonās izveidoja bēgļu nometnes tā saucamās *Displaced Person* vai DP nometnes. Sākumā bija mēģinājums nelaist šajās nometnēs leģionārus un nedot viņiem bēgļu statusu, norādot, ka viņiem esot bijusi izvēle dienēt Leģionā vai iekļauties darba vienībās vai Vācijas Armijas izpalīgos (HiWi). Tas viss bija bāzēts uz vāciešu piegādātiem dokumentiem un propagandas materiāliem, kurus viņi bija lietojuši Latvijā. Tas, saprotams, krasi atšķīrās no realitātes, kā vācieši izrīkojās un ko darīja okupētajā Latvijā – laužot visas starptautiskās normas un konvencijas. Tiesa, šādas publikācijas var atrast, ka vācieši ir devusi izvēli, bet patiesība un realitāte ir pavisam cita – piespiedu mobilizācijas un iekļaušana vienībās saskaņā ar striktām vācu pavēlēm. Latviešiem nebija nekādas izvēles – viņi tika mobilizēti! Jau no paša sākuma vāciešiem bija pašiem savi plāni un nozīmējumu shēma, kā jau to esam redzējuši.

Rietumu sabiedroto atzinumi par Latviešu leģionu. Pēc Otrā pasaules kara Rietumu sabiedrotie ļoti ātri atšifrēja starpību starp vācu "SS" un Latviešu leģiona karavīriem. **Leģionāri ne juridiski, ne ideoloģiski nav ne bijuši, ne arī no vāciešiem kādreiz uzskatīti vai dēvēti par SS vīriem vai fīreriem**, kaut gan pie tiem piederēja viņu augstākie vācu komandieri. Kara pēdējā posmā arī visa vācu armija bija pakļauta vācu SS vadībai (Hitleram ar tā štābu). Taču neviens to tāpēc nav uzskatījis par SS. Vienīgi gan pēc kapitulācijas diezgan daudzi vācieši un to iestādes, lai slēptu un paglābtu savus īstos SS un tomēr nodotu vajadzīgo artavu, norādīja uz latviešiem un igauņiem kā SS vīriem. Saprotams, ka bija arī norvēģu,

dāņu un citi SS *brīvprātīgie*, bet neviens nerādīja pirkstu uz viņiem. Šo vācu izdarību varēja redzēt daudzās slimnīcās un gūstekņu nometnēs. Ja vācieši latviešu leģionāriem nekad nebija piešķīruši SS *godu* un privilēģijas savas varas laikā, tad tagad, kad šī vara bija kritusi, labprāt piešķīra tiem SS kaunu un pazemojumu. Latvietim un sevišķi latviešu karavīram ir bijis un vēl arī tagad jāpārcieš daudz apvainojumu un beztiesiskuma, kopš tas bija zaudējis savas valsts aizsardzību.

Kā jau minēts agrāk, Rietumu sabiedrotie ātri atšifrēja starpību starp Latviešu leģionu un vācu īstām SS vienībām. Jau tūlīt pēc Otrā pasaules kara tie bija izpētījuši un nākuši pie slēdziena, atšķirībā no Padomju Krievijas pieejas un propagandas, ka baltiešu "waffen SS" leģioni (latviešu un igauņu leģioni un to karavīri) nav pieskaitāmi, uzskatāmi kā "SS sastāvdaļa" vai piederoši pie "vācu SS". Šajā sakarībā angļi atteicās nodot baltiešu leģionārus Padomju Savienībai; Britu Ārlietu ministrijas 1946. gada 4. februāra vēstulē Nr. 231 savam Britu komandiera politiskam padomniekam, saistībā ar Baltijas valstu pilsoņiem (leģionāriem), norādīts, ka viņus (leģionārus) nevar uzskatīt par kara noziedzniekiem vai nodevējiem tikai tāpēc, ka viņi bija karojuši pret Padomju Sarkanu armiju. Tāpat domāja Rietumu sabiedroto virspavēlnieks, ģenerālis Dvaitis D. Eizenhauers (*Dwight D. Eisenhower*) un bija nosūtījis vēstuli Britu Štāba priekšniekam, ģenerālim Aleksandrim (*Alexander*), atbildot uz viņa jautājuma - ko darīt ar visiem militāriem cilvēkiem, kuri bija dienējuši ienaidnieka (vācu) armijā; ģenerālis Eizenhauers norādīja, ka visus vajadzētu repatriēt, izņemot igauņus, latviešus, lietuviešus un poļus. Sabiedrotie nevēlējās krieviņiem nodot baltiešus, jo zināja - ka krievi viņus nogalinās.

Vēlāk, imigrācijas periodā zem tā saucamā "Bēgļu akta" (*Displaced Persons Act*), kas arī pavēra iespēju imigrācijai uz ASV, ASV valdība apstiprināja savu nostāju rakstiski 1950. gadā, to paziņojot to Latvijas pilnvarotam pārstāvniecības vadītājam Feldmanim Amerikā:

ASV valdības vēstule:

September 12, 1950
Dr. J. Feldmans
Chagé d'Affaires of Latvia
Latvian Legation
1346 Connecticut Avenue
Washington 6, D.C.

Dear Dr. Feldmans:

Please pardon the delayed acknowledgment of your letter of August 2, 1950. By now, of course, you know the decision of the Commission. It has approved the following motion: "That the Baltic Waffen SS Units (Baltic Legions) are to be considered as separate and distinct in purpose, ideology, activities, and qualifications for membership from the German SS, and therefore, the Commission holds them not to be a movement hostile to the Government of the United States under Section 13 of the Displaced Persons Act, as amended."

Sincerely yours,
Harry N. Rosenfield, Commissioner

ASV valdības vēstules tulkojums:

1950.gada 12. septembrī
Dr. J. Feldmans
Latvijas pilnvarotais
Latvijas Pārstāvniecība
1346 Konektikates avēnija
Vašingtonā 6, D.C.

God. Dr. Feldman:

Lūdzu atvainojiet nokavēšanos ar atbildi uz Jūsu 1950.g. 2. augusta vēstuli. Noteikti Jūs jau zināt Komisijas lēmumu. Tā ir apstiprinājusi sekojošo priekšlikumu:

"Ka baltiešu Waffen SS vienības (Baltiešu leģioni) tiek uzskatītas kā atdalītas un specifiski atšķirīgas mērķos, ideoloģijā, darbībā un piederības kvalifikācijā no vācu SS, un tāpēc Komisija neuzskata viņas, kā kustību, kas būtu naidīga pret ASV valdību zem Bēgļu akta 13.nodaļas, kā izlabots."

Ar cieņu,
Harijs N. Rosenfilds, Pilnvarotais

Latviešu bijušie leģionāri amerikāņu un britu paramilitārajās vienībās. Ņemot vērā visu augšā minēto, Rietumu sabiedrotie (amerikāņi un angļi) īsi pēc Otrā pasaules kara (jau sākot ar 1946.g.) noformēja latviešu sardžu un būvniecības rotas (uz īsta brīvprātības principa), pieaicinot bijušos latviešu leģionārus un citus baltiešus. Šie vīri šajās vienībās bija apģērbti tumši nokrāsotās Rietumu sabiedroto (ASV un Lielbritānijas) uniformās (skat. foto). Kreisā pusē redzama latviešu "Viestura" sardžu rota, soļojot parādē ar Latvijas karogu, ietērpta nokrāsotās tumši zilās ASV armijas uniformās; labajā pusē redzama rota tumši zilajās angļu uniformās. **Ironiski, "Viestura" rotai, starp dažādiem uzdevumiem bija uzticēts arī sargāt galvenos vācu kara noziedzniekus Nirnbergā, to starpā arī augsta ranga bijušos vācu SS vīrus.** [Latviešu karavīrs pēc Otrā pasaules karā. 9. sējums; Daugavas vanagu centrālās valdes izdevums, 1985; 209. un 302. lpp.]

"Viestura" rota ASV okupācijas zonā ar Latvijas karogu

Latviešu sardžu rota britu okupācijas zonā

Padomju KGB propagandas ofensīva pret bijušiem leģionāriem Rietumos. Nevarēdami aplūsināt latviešu imigrantus Kanādā, Austrālijā, Amerikas Savienotajās Valstīs, Anglijā, Rietumvācijā un citur pēc Otrā pasaules kara, kuri nemitīgi atgādināja pasaulei par Padomju Krievijas okupāciju Latvijā un parējās Baltijas valstīs, kā arī par komunistu partijas, Sarkanās armijas un čekas (NKVD/KGB) zvēriskumu un latviešu (vīriešu, sieviešu un bērnu) nepārtrauktām

deportācijām uz milzīgajām vergu sistēmas izveidotajām koncentrācijas nometnēm Padomju Gulagā (Sibīrijā), Maskava pēdīgi deva pavēli čekai (KGB) iesākt akciju. Tagad konkrēti ir zināms, ka KGB organizēja safabricētu, nepatiesu liecību rašanos un nepatiesu grāmatu un rakstu publikācijas, lai "*aptraipītu un noniecinātu Austrumu eiropiešus (tos kas dzīvoja Rietumos), lai mazinātu viņu sabiedrisko stāvokli pārējo nāciju sabiedrībā.*" [Ref: Ezergailis, Andrievs. *Nazi Soviet Disinformation (Nacistu-Padomju dezinformācija)*. Rīga, 2005; 75. lpp.]. Pirmais, KGB noorganizēja katrā Austrumu Eiropas valstī, kuras viņi bija okupējuši, tādu kultūras sakaru organizāciju, lai varētu kontaktēties Rietumos. Latvijā tika noorganizēta "Kultūras sakaru komiteja ar tautiešiem ārzemēs" (*Cultural Liaison Committee with Countrymen Abroad*) ar KGB majoru Imantu Lešinski, kā vadītāju. Otrais, šī komiteja izgudroja izdot grāmatas un publikācijas ar falsificētiem safabricējumiem, lai diskreditētu Austrumu eiropiešu vadošās personas emigrantu sabiedrībās, apsūdzot viņus par piedalīšanos slepkavībās un nacistu zvēriskumā. Papildus tam, Padomju Krievija (čeka) noorganizēja "kara noziedznieku tiesas" pat 1960s un 1970s gados kā "barības vielu" Rietumiem. Tas tiešām strādāja labi! Latvijā, augšā minētā komiteja čekas vadībā nāca klajā ar grāmatu, "*Kas ir Daugavas Vanagi*" (*Daugavas Vanagi: Who Are They*), kas tika pārtulkota vairākās valodās (angļu, vācu, utt.). Bāzējoties uz šo grāmatu un citiem izdevumiem, masu mediju paziņojumiem, rakstiem avīzēs vai žurnālos, dažreiz pat uz tiešiem vēstulju sakariem ar dedzīgiem prokuroriem, daudzi šādi prokurori Rietumos tika burtiski "uzākēti" uz KGB āķiem. Kā piemēru, vienam šādam *mērķim*, kuru KGB bija izvēlējusies, var minēt latviešu bijušo leģionāru Jāni Zēgneru, kurš jau tajā laikā dienēja kā virsnieks vienā no ASV noformētām Inženieru būvniecības rotām, kur šādas rotas bija iesaistītas svarīgos ASV un NATO būvprojektos; kapteinis Zēgners arī bija labi pazīstams kā vadoša persona latviešu sabiedrībā un labi iecienīts amerikāņu un vāciešu sabiedrībā. Viņš bija stingri noskaņots pret komunistiem un nekautrējās izteikties par Padomju zvērībām, deportācijām un Padomju krievu necilvēcisko apiešanos ar latviešiem Latvijā. Zem segvārda *Gustavs Sils*, KGB majors Imants Lešinskis sāka *barot* informāciju vienam ļoti dedzīgam vācu prokuroram par šo "nacistu Zēgneru"; taču Rietumvācija nebija Padomju Savienība, un šādas apsūdzības ir jāpierāda, bet KGB pierādījumi nebija, jo tā visa bija fikcija. Tomēr iecerētais mērķis tika sasniegts, lai *iesētu* kapteina Zēgnera priekšniekos un vispārējā amerikāņu un vācu sabiedrībā aizdomas. Šāda veida operācijas tika atkārtotas daudzkārtēji. Piezīme: KGB majors Imants Lešinskis pārbēga uz Rietumiem un pēc tam strādāja priekš CIA. Viņš apstiprināja, ka grāmata, "*Kas ir Daugavas Vanagi*" un virkne citu falsificētu materiālu bija KGB operācija, lai diskreditētu ārzemēs dzīvojošos latviešus. Pēc neatkarības atgūšanas Latvijā 1991. gadā viens no KGB operācijas "apsūdzētājs" pret kapteini Zēgneru, Kārlis Kalniņš, vienā radio intervijā, "....ne tikai apstiprināja Lešinska stāstu, bet arī atvainojās Zēgnera ģimenei, ka viņš ir piedalījies šādā apmelošanā pret viņu un viņa ģimeni." [Ref: Ezergailis, Andrievs. *Nazi Soviet Disinformation*. Rīga, 2005; 181. lpp.].

Kāds cits šausmīgs piemērs par krievu KGB operācijām 1950. gadu beigās un 1960. gadu sākumā, kad nevainīgi cilvēki tika apsūdzēti, notiesāti un nošauti, izmantojot "sagatavotus lieciniekus", lai dotu nepatiesu liecību tiesas laikā. Šīs tiesas tika noformētas, kā "paraugprāvas" Rietumu sabiedrības masu mediju patērēšanai par noziedzībām kas it kā notikušas Otrā pasaules kara laikā; šoreiz, apsūdzība bija vērsta pret visu Latviešu 18. Policijas bataljonu, kuru vācieši bija nosūtījuši uz Austrumu fronti karot pret partizāniem. Šeit 18. bataljona karavīri tika apsūdzēti par

kara noziegumu, kas notika Slonimā, Baltkrievijā. 1961. gada martā, deviņi vīri tika apsūdzēti par šo lietu, pieci tika notiesāti uz nāvi un četri uz 15 gadiem smaga darba ieslodzījumā; sodu izpildīja 1961. gada 31. maijā. Tagad mēs zinām, ka šie vīri bija nevainīgi un ka tādu noziegumu neizdarīja 18. bataljons, bet gan vācieši. Te mēs atkal redzam krievu-vācu sakarus, pat pēc Otrā pasaules kara, jo krievi (KGB) tas bija veids kā mēģināt apklusināt austrumu valstu emigrantus Rietumos un vāciešiem tas bija izdevīgi savus pastrādātos Otrā pasaules kara laika noziegumus uzvelt citiem.. Šeit nebija jautājums par vainu vai nevainību; šeit bija mērķis aptraipīt latviešus Rietumos, tos, kuri bija dienējuši policijas bataljonos un varbūt vēlāk Latviešu leģionā. Minētais noziegums bija noticis 1942. gada vasarā, kad it kā Latviešu 18. bataljons, vācu uniformās nogalinājis ebrejus Slonimā. Mēs tagad zinām no vācu oficiāliem dokumentiem, ka tiešām vācieši nogalināja 4000 ebrejus Slonimā 1942. gada 29. jūnijā. Bet Latviešu 18. Policijas bataljons ieradās Slonimā tikai 1942. gada 18. augustā; viņiem bija latviešu, ne vāciešu uniformas. KGB majors Imants Lešinkis apmeklēja šo "prāvu" oficiālā kapacitātē un vēlāk teica, ka šī prāva bija skatuves fabricējums. [Ref: Ezergailis, Andrievs. *Nazi Soviet Disinformation*. Rīga, 2005; 45-50 lpp.].

Dažus gadus vēlāk, 1974. gada Padomju čekas "paraugprāva" bija vērsta pret Latviešu 21. Policijas bataljonu; fabricētie materiāli šajā Padomju laika prāvā bija bāzēti uz vēl trakākiem falšiem pierādījumiem. Šajā "farsa prāvā" 24 vīri tika apsūdzēti un tiesāti un 7 tika notiesāti uz nāvi. Šie vīri bija nevainīgi, jo viena cita prāva 1972. gadā Hanoverā (*Hannover*), Rietumvācijā, pret Grauelu (*Grauel*) un citiem vāciešiem liecina to, ka minēto Otrā pasaules kara laika noziegumu Liepājā veica vācieši. Tāpat, Latvijas prokurore Astra Leičenko 1999. gadā sīki pārskatīja šo prāvu pret Latviešu 21. Policijas bataljona vīriem un apliecināja, ka tā tiešām ir bijusi "paraugprāva" visā pilnībā. Šajā Padomju laika prāvā apsūdzība tika vērsta pret šī bataljona vīriem, ka viņi esot nogalinājuši ebrejus Liepājā 1941. gadā, īsi pēc tam, kad Liepājā ienāca vāciešu armija kopā ar vācu SD policijas vienībām. Ir zināms no oficiāliem dokumentiem, ka vācieši paši izpildīja ebreju eksekūcijas 1941. gadā, bet ne 21. bataljons. Pirmie dokumenti par 21. bataljonā izveidošanas plāniem parādījās tikai 1941. gada 13. decembrī; tāpat, 21. bataljons nemaz vēl neeksistēja kad vācieši jau bija paveikuši šo minēto slaktiņu. Arī veiktā revīzija par šo Padomju laika prāvas norisi apliecina, ka liecības bija dabūtas spaidu kārtā un ka tās bija safabricētas; visi 24 apsūdzētie bija liecinājuši, ka viņi bija iestājušies 21. bataljonā jau 1941. gada septembrī. Jāmin arī tas, ka prokurors izmantoja *identiskas liecības*, kuras apsūdzētie bija it kā sagatavojuši *atsevišķos* datumos, *atsevišķā* vietās un *dažādu* izmeklētāju vadībā. Visā pilnībā šī bija Padomju prokuroru un KGB noformēta "skatuves prāva" ar "totālu fabricējumu", kas atgādina Andreja Višinska paraugprāvas Padomju Savienībā 1930s gados. [Ref: Ezergailis, Andrievs. *Nazi Soviet Disinformation*. Rīga, 2005; 50.-53. lpp.]. Jāsaka atklāti, Padomju Krievijai bija svarīgi, ar KGB operācijām "Aukstā kara" interesēs, diskreditēt latviešus, bet vāciešu interesēs bija uzvelt vainu citiem par Otrā pasaules kara laikā vācu SS un SD vīru pastrādātiem noziegumiem.

16. Latviešu tautiskie raksti un nozīmes

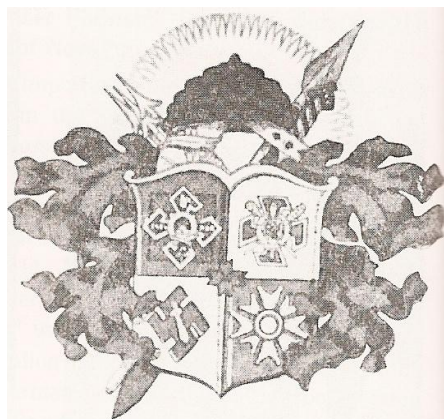
Ir svarīgi pieminēt, ka latvieši ir lepni par savu seno kultūru un valodu, kas ir vecākā dzīvā valoda un kultūra Eiropā, kopā ar lietuviešiem. Latvieši ir lepni par savas

tautas mantojumu un seniem rakstiem un artefaktiem, kurus viņi izmanto kā dārglietas vai dekorējot savas mājas.

*Latviešu senču sakta
ar ugunskrustu
(3. gadsimta).*

Ienākot lieliniekiem Latvijā kara laikā, un arī pēc kara, daudzi ļaudis, pie kuriem atrada mājās vai piespraustas pie apģērbiem šādas tik parastas pie latviešiem atrodamas tautiskās lietas vai rotas zaudēja dzīvību (tika nošauti) vai tika deportēti uz Padomju Krieviju. Līdzīgs liktenis bija Latvijas armijas karavīriem, pie kuriem atrada savas valsts ordeņus, krūšu nozīmes vai citas lietas (skat. apakšā Kalpaka bataljona ģerboni).

Kalpaka bataljona ģerbonis - veidots no 4 bataljona vienību krūšu nozīmēm, kas ģerbonī ievītas ozollapu vainagā vienību vecākuma kārtībā, augšējā rindā no kreisās uz labo:

- Neatkarības un Cēsu rotu krūšu nozīmes.

Apakšējā rindā tajā pašā kārtībā:

- Studentu rotas un Jātnieku nodaļas krūšu nozīmes.

VĪRU ZVĒRASTS

B. SOSĀRS

1. Ze-me šī ar kat-ru pēdu Mūžos pieraks-tī-ta mums,
2. Zo-be-ni no mū-su rokām Ātrāk ā-rā nesīt-dēs,

1. A-sins lieta, sē-ta bē-du Kat-ra vī-ra sar-gā-jums.
2. Ka-mēr, cauri cī-gu mokām, Tau-ta rī-tu pie-re-dzēs.